

OKO Reporter o ratnim zločinima

Broj 7
Proljeće/ljeto 2008

Одсјек Кривичне Одбране
Odsjek Krivične Odbrane
CRIMINAL DEFENCE SECTION

Sadržaj

Novosti

Izveštaj o stručnim obukama	3
Seminar o nagodbi	3

Članci i informacije

Korištenje dokaza MKSJ	5
Novija praksa Ustavnog suda BiH	14
Objavljeni kriteriji	25
Zakon o izmjenama i dopunama ZKP-a BiH	26

Izveštaji o predmetima

Sud BiH, predmet Alić, Pekez i dr.	38
Sud BiH, predmet Fuštar	39
Sud BiH, predmet Stupar i dr.	40
Sud BiH, predmet Andrun	41

Kancelarija OKO-a na adresi Skenderija 15, Sarajevo

Uvod

Poštovani čitaoci,

OKO Reporter je namijenjen advokatima angažovanim na predmetima posebnog Odjela I Suda BiH, kao i onima koji to trenutno nisu, a imaju interes da unaprijede svoje vještine u zastupanju u predmetima ratnih zločina te saznaju najnovije informacije iz zemlje i svijeta o razvoju međunarodnog prava primjenjivog na ove predmete. Reporter obrađuje pitanja međunarodnog humanitarnog prava, međunarodnog prava ljudskih prava, međunarodnog krivičnog prava, relevantne domaće i strane sudske prakse, te prakse međunarodnih sudova.

Ovaj broj donosi sažetke najnovijih odluka Suda BiH, izvještaje sa seminara redovne i kontinuirane edukacije održanih u prvoj polovini 2008. godine, te članke o korištenju dokaza pribavljenih od strane MKSJ i novijoj praksi Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.

Nadamo se da će vam ovaj broj Reportera biti koristan i očekujemo vaše prijedloge i sugestije za naredna izdanja.

Redakcija

Jasmina Pjanić, glavni i odgovorni urednik

Džanela Mršević, izvršni urednik

OKO Reporter o ratnim zločinima

Odsjek krivične odbrane (OKO)

Skenderija 15

71000 Sarajevo

Bosna i Hercegovina

oko@okobih.ba

www.okobih.ba

+387 33 560 260

Saradnici

Zahvaljujemo se pravnicima, pripravniciima i stažistima OKO-a koji su učestvovali u pripremi ovog broja. Zahvaljujemo se i autorima stručnih članaka, koji su dali saglasnost za objavljivanje članaka u OKO Reporteru.

Prijava i objava članaka

Vaši članci o aktuelnim pitanjima i dešavanjima, kako u zemlji tako i u inostranstvu, od značaja za unaprijeđenje rada branilaca i odbrane predmeta ratnih zločina su dobrodošli. Za detalje, molimo kontaktirajte urednika.

Citiranje

OKO Reporter o ratnim zločinima može se citirati i to po godini, broju izdanja i stranici. Ova stranica u verziji na lokalnom jeziku je citirana kao (2008) 7 OKO RRZ 2, a ekvivalent na engleskom jeziku je (2008) 7 OKO WCR 2.

Izveštaj o stručnim obukama za branioce

Odsjek krivične odbrane organizovao 14 stručnih edukacija za branioce u prvoj polovini 2008. godine

U skladu sa članom 2.2 stav 3 tačka h) Dodatnih pravila postupanja za advokate odbrane koji postupaju pred Odjelom I za ratne zločine i Odjelom II za organizovani kriminal, privredni kriminal i korupciju Suda BiH, OKO organizira "Osnovni program edukacije" sa ciljem da advokatima omogući da zadovolje kriterije za stavljanje na listu ovlaštenih za postupanje pred Odjelom I i II, kao i program "Kontinuiranog stručnog usavršavanja".

Tokom prve polovine 2008. godine, OKO je organizirao četrnaest (14) stručnih obuka, održao približno 176 sati edukativnih programa i educirao 300 branilaca, osposobljavajući ih da ostvare visoko stručno zastupanje pred Odjelom I i Odjelom II Suda BiH.

Od ukupno četrnaest, šest stručnih obuka su bile dvodnevni seminari iz osnovnog programa edukacije na temu novog krivičnog zakonodavstva i međunarodnog humanitarnog prava, koji su održani u Sarajevu, Banja Luci i Tuzli. Seminari u Tuzli su organizovani u saradnji sa Regionalnom advokatskom/odvjetničkom komorom Tuzla. Ostalih 8 stručnih obuka koje je OKO organizirao u prvoj polovini 2008. godine u Sarajevu i Banja Luci su iz programa kontinuiranog stručnog usavršavanja: 3 jednodnevna seminara na temu „Uloga branioca u promociji prava na pravično suđenje (čl. 3, 5 i 6 EKLJP)“, jednodnevni seminar „Vještine zastupanja“, 2 dvodnevna seminara na temu „Napredni seminar o vještinama zastupanja“, i 2 jednodnevna seminara u saradnji sa Institutom Ujedinjenih nacija za istraživanje interregionalnog kriminala i pravdu (UNICRI) na temu „Sporazum o priznanju krivnje u predmetima ratnih zločina: Kako zaštititi prava branjenika i kako postići dobru nagodbu?“.

Sve obuke su vodili uvaženi praktičari i eksperti iz BiH i inozemstva *inter alia*: MKSJ branioци iz BiH i inostranstva, nekoliko istaknutih branilaca iz BiH i SAD-a specijaliziranih za oblast krivičnog prava, MKSJ tužilac, pravni savjetnici Tužilaštva BiH, viši pravni savjetnici Ustavnog suda BiH, sudije Suda BiH, Vrhovnih i Ustavnih sudova, uposlenici Kancelarije za pravnu pomoć Brčko Distrikta BiH, OSCE-a, MKSJ kancelarije u Sarajevu, SIPA i mnogi drugi. U nastavku pročitajte detaljnije izvještaje sa nekih od naših edukacija.

Seminar o nagodbi u predmetima ratnog zločina

Pripremila Nina Kisić, pravnik u OKO-u

Odsjek krivične odbrane (OKO) Ureda registrara Suda Bosne i Hercegovine u saradnji sa Institutom Ujedinjenih nacija za istraživanje interregionalnog kriminala i pravdu (UNICRI) je organizovao dva jednodnevna seminara kontinuiranog stručnog usavršavanja na temu „Nagodba u predmetima ratnog zločina: kako zaštititi prava branjenika i kako sklopiti dobru nagodbu“, i to u Banja Luci 25. juna 2008. godine i Sarajevu 27. juna 2008. godine. Predavači su bili dr. Vladimir Tochilovsky¹, Profesor Nancy Combs² i gospođa Colleen Mary Rohan³.

Ovaj seminar je bio sastavljen iz dva dijela, od kojih je prvi sadržavao predavanja sva tri nabrojana predavača, dok je drugi dio bila praktična vježba čiji cilj je bilo sklapanje sporazuma o krivici na osnovu unaprijed pripremljenog hipotetičkog slučaja.

Predavanje profesorice Combs je bilo usmjereno na upoznavanje učesnika sa historijskom pozadinom instituta sporazuma o priznanju krivnje, kao i sa upotrebom ovog instituta u raznim krivičnopravnim sistemima.

Predavanje gospodina Tochilovskog je uključivalo predstavljanje sveukupne sudske prakse MKSJ u pogledu instituta nagodbe o krivici, a posebno su obrađene relevantne pod teme, kao što su: odredbe⁴ koje uređuju institut pregovaranja o krivici i sporazuma o priznanju krivice u Pravilniku o postupku i dokazima MKSJ, a što je uključivalo i analizu tih odredaba, kao i primjenu na pojedine slučajeve, saradnju optuženog kao jedan od najvažnijih aspekata ovog instituta (barem pred MKSJ), diskreciono pravo Vijeća pri ocjeni da li prihvatiti sporazum, odmjeravanje kazne, kao i određene procesne radnje.

Predavanje gospođe Rohan je imalo za cilj upoznati branioce sa svim aspektima i problemima o kojima odbrana treba da vodi računa prilikom pregovora sa Tužilaštvom o priznanju krivice, a nakon toga i prilikom sklapanja samog sporazuma.

Gospođa Rohan je pripremila materijale, a kasnije i moderirala drugi, praktični dio ovog seminara. Branioci su najprije podijeljeni na tužilaštvo i odbranu, i nakon toga su u grupama radili na sklapanju sporazuma koji bi zadovoljio obje strane u postupku. Na kraju, gospodin Tochilovsky je prezentirao model sporazuma o priznanju krivnje, koji sadrži sve elemente o kojima branilac treba da vodi računa prilikom sklapanja sporazuma o krivnji.

¹ Vladimir Tochilovsky je advokat krivičar, koji trenutno radi kao Tužilac u Uredu tužioca MKSJ, kojem se priključio 1994. godine. U Ukrajini je preko 18 godina radio kao Okružni tužilac i Zamjenik glavnog regionalnog tužioca. Autor je brojnih publikacija o međunarodnoj krivičnoj pravdi i krivičnom postupku, te knjiga „Indictment, Disclosure and Admissibility of Evidence: Jurisprudence of the ICTY and ICTR“ (*Optužnica, objelodanjivanje i prihvatljivost dokaza: sudska praksa MKSJ i MKSR*) i „Jurisprudence of the International Criminal Courts and the European Court of Human Rights: Procedure and Evidence“ (*Sudska praksa međunarodnih krivičnih sudova i Evropskog suda za ljudska prava: postupak i dokazi*).

² Nancy Combs ima veliko akademsko iskustvo, ali također posjeduje i značajno iskustvo u svojstvu branioca i smatra se jednim od vodećih autoriteta na polju sudskih nagodbi u kontekstu ratnih zločina. Objavila je knjigu „Guilty Pleas in International criminal law: Constructing a Restorative Justice Approach“ (*Priznanje krivice u međunarodnom krivičnom pravu: izgradnja restorativnog pristupa*).

³ Colleen Rohan je branilac pred MKSJ i iskusni predavač. Bila je uključena u brojne edukacije iz oblasti međunarodnog krivičnog prava namjenjene advokatima. Nedavno je izabrana za Predsjedavajućeg disciplinskog vijeća pri Udruženju branilaca MKSJ.

⁴ Pravilo 62 ter Pravilnika o postupku i dokazima

Učesnici seminara kontinuiranog stručnog usavršavanja u Banja Luci

Korištenje dokaza prikupljenih od strane MKSJ¹

Pripremila Azra Miletić, sudija Suda Bosne i Hercegovine

U predmetima ratnih zločina u postupcima pred Sudom Bosne i Hercegovine (Sud BiH) i ostalim sudovima u BiH postoji značajna povezanost između ovih postupaka sa postupcima koji su vođeni ili se vode u Međunarodnom sudu za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije (MKSJ). Ova povezanost se ogleda u određenoj istovjetnosti činjenica koje se utvrđuju i dokaza kojima se dokazuju te činjenice u krivičnim postupcima. Dodatno je ova povezanost izražena usvajanjem pravila 11 bis Statuta MKSJ i mogućnosti ustupanja predmeta Sudu BiH. To je dovelo i do posebnog regulisanja ove materije u vidu Zakona o ustupanju predmeta od strane MKSJ Tužilaštvu BiH i korištenju dokaza pribavljenih od strane MKSJ u postupcima pred sudovima BiH (u daljem tekstu: Zakon o ustupanju).

Regulativa korištenja dokaza prikupljenih od strane MKSJ u dokaznim postupcima pred Sudom BiH je prikazana dole, uz podsjećanje na odredbe Zakona o krivičnom postupku BiH, radi lakše komparacije:

Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKP BiH)

Opšta pravila dokazivanja

ZKP BiH je osnovni zakon koji reguliše krivinočnopravnu proceduru pred Sudom BiH kao cjelinu, a unutar toga posebno dokazni postupak. ZKP BiH dakle, sadrži osnovna načela krivičnog postupka, opšta pravila dokazivanja, te posebno reguliše pojedine radnje dokazivanja. Dva načela krivičnog postupka su dominantna kada je u pitanju dokazivanje: načelo slobodne ocjene dokaza i načelo neposrednosti.

Član 15

Slobodna ocjena dokaza

Pravo Suda, tužitelja i drugih organa koji učestvuju u krivičnom postupku da ocjenjuju postojanje ili nepostojanje činjenica nije vezano ni ograničeno posebnim formalnim dokaznim pravilima.

Član 273

Izuzeci od neposrednog sprovođenja dokaza

(1) Iskazi dati u istrazi dopušteni su kao dokaz na glavnom pretresu i mogu biti korišteni prilikom unakrsnog ispitivanja ili pobijanja iznesenih navoda ili u odgovoru na pobijanje. U ovom slučaju, osobi se može dati mogućnost da objasni ili pobije svoj prethodni iskaz.

(2) Izuzetno, od stava 1. ovog člana, zapisnici o iskazima datim u istrazi mogu se po odluci sudije, odnosno vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo u slučaju ako su ispitane osobe umrle, duševno oboljele, ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dolazak pred Sud nemoguć, ili je znatno otežan iz važnih uzroka.

Član 281

Dokazi na kojima se zasniva presuda

(3) Sud zasniva presudu samo na činjenicama i dokazima koji su izneseni na glavnom pretresu.

(4) Sud je dužan savjesno ocjeniti svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvesti zaključak je li neka činjenica dokazana.

U odnosu na ZKP BiH koji sadrži opšta pravila o dokazima u krivičnom postupku Zakon o ustupanju sa javlja kao **lex specialis**, jer sadrži posebna pravila o korištenju određene vrste dokaza.

U skladu sa članom 9. Zakona o ustupanju, Vijeće ministara može sklopiti posebni sporazum sa MKSJ u vezi određenih pitanja tehničke pomoći, koja su od značaja za ustupanje predmeta od strane MKSJ domaćim organima. Međutim, do sada Vijeće ministara nije zaključilo ovakav sporazum.

¹ Puni naziv članka: "Korištenje dokaza pribavljenih od strane MKSJ u postupku pred sudovima u Bosni i Hercegovini sa posebnim osvrtom na prihvatanje dokazanih činjenica ustanovljenih pravosnažnim odlukama MKSJ" - Rad predstavlja dio Modula 4—"Osnovna načela glavnog pretresa i metodologija izrade presude u krivičnom postupku" Centra za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH; voditelj Modula: Azra Miletić, sudija Suda Bosne i Hercegovine

Zakon o ustupanju predmeta od strane MKSJ Tužilaštvu BiH i korištenju dokaza pribavljenih od strane MKSJ u postupcima pred sudovima BiH (Zakon o ustupanju).**Član 3****Opšte načelo**

(1) Dokazi pribavljeni u skladu sa Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ mogu se koristiti u postupcima pred sudovima u BiH.

(2) Sudovi ne mogu zasnivati osuđujuću presudu isključivo ili u odlučujućoj mjeri na prethodnim iskazima svjedoka koji nisu dali usmeni iskaz na glavnom pretresu.

Prema članu 3. Zakona o ustupanju, dokazi pribavljeni u skladu sa Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ mogu se koristiti u postupcima pred sudovima BiH. Međutim, u stavu 2. je predviđeno ograničenje da sudovi ne mogu zasnivati osuđujuću presudu isključivo ili u odlučujućoj mjeri na prethodnim iskazima svjedoka koji nisu dali usmeni iskaz na glavnom pretresu.

Normiranje mogućnosti korištenja dokaza pribavljenih od strane MKSJ je, prije svega, motivirano zahtjevom za većom efikasnosti u krivičnim postupcima u predmetima ratnih zločina. Kroz ovaj zakon, koji predstavlja određeni ustupak načelu efikasnosti, uspostavljen je poseban režim korištenja dokaza koji su pribavljeni u postupcima pred MKSJ.

Član 3. Zakona o ustupanju sadrži načelno pravilo da se dokazi prikupljeni od MKSJ mogu koristiti u postupku pred sudovima u BiH. Pitanje se ovdje može otvoriti u vezi s formulacijom „dokazi pribavljeni u skladu sa Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ”. S obzirom na izvor takvih dokaza (MKSJ), pretpostavka je da su oni svi prikupljeni u skladu sa propisima. Međutim, moguća je situacija da jedna od strana prigovori da dokazi nisu prikupljeni u skladu sa Statutom i Pravilnikom. Sud bi tada mogao doći u situaciju da cijeni da li su dokazi prikupljeni u skladu sa ovim propisima MKSJ. Naravno, ukoliko je na prvi pogled jasno da nedostaci kojima strana prigovara nisu utemeljeni, sud neće imati problema da odbije takav prigovor. Međutim, moguća je i situacija da takav prigovor zahtijeva veću pažnju, ali će sud tada ipak imati na raspolaganju princip da je teret dokazivanja i na onome ko osporava takve dokaze.

U drugom stavu je sadržano ograničenje za sud da ne može zasnovati osuđujuću presudu isključivo ili u pretežitom djelu na ovim dokazima. Ovo ograničenje je dosta slično ograničenju iz člana 23. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka. Oba ova ograničenja u pogledu korištenja dokaza imaju zajednički korijen i proizilaze iz ograničenja načela neposrednosti u krivičnom postupku. Naime, ovi instituti ograničavaju neposredno izvođenje dokaza na glavnom pretresu i davanje mogućnosti drugoj strani da ih kao takve osporava, u mjeri u kojoj to omogućavaju drugi dokazi. Posljedica toga je i njihova „manja vrijednost” u odnosu na ostale dokaze. Međutim, ne treba zaboraviti značaj načela slobodne ocjene dokaza i obaveze suda da cijeni svaki dokaz zasebno i njihovoj međusobnoj vezi, ali je neophodno uvijek imati na umu i njegovo ograničenje koje proizilazi iz prirode ovih dokaza.

Član 4**Činjenice ustanovljene pravosnažnim odlukama MKSJ**

Nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ-om, ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku.

Ovaj član Zakona o ustupanju je specifičan zato što u našu krivičnu proceduru uvodi jednu novu radnju dokazivanja – prihvatanje kao dokazanih činjenica utvrđenih u odlukama MKSJ.

Kao što je poznato, krivična djela ratnih zločina (grupa krivičnih djela protiv čovječnosti i međunarodnog humanitarnog prava), podrazumjevaju dokazivanje šireg konteksta događaja radnje izvršenja ovih djela koji su normirani kao elementi bića krivičnog djela - počev od „širokog i sistematičnog napadada”, „okupacije”, „ratnog stanja”, „statusa zatičenih osoba” i sl. U svakom konkretnom predmetu je neophodno dokazati postojanje svih elemenata bića krivičnog djela radnjama dokazivanja predviđenim u ZKP BiH. U cilju olakšanja dokazivanja u ovim predmetima, odnosno kako se ove više uopštene činjenice šireg konteksta ratnog događanja ne bi svaki put nanovo dokazivale, Zakon o ustupanju je regulisao ovaj institut².

² Do sada je u postupcima pred Sudom BiH podneseno više prijedloga za priznanje činjenica kao utvrđenih: npr. u predmetu X-KR-05/70 Stanković Radovan – prijedlog Tužilaštva BiH od 28.03.2006. godine, X-KR-05/16 Paunović Dragoje – prijedlog Tužilaštva BiH od 22.03.2006. godine, X-KRO-05/161 Janković Gojko – prijedlog Tužilaštva BiH od 28.04.2006. godine i X-KR-05/49 Samardžić Neđo – prijedlog Tužilaštva BiH stavljen u toku glavnog pretresa.

Član 4. Zakona o ustupanju je veoma sličan sa pravilom 94 (B) Pravilnika o postupku i dokazima MSKJ:

Pravilo 94

Formalno primanje na znanje

(A) Pretresno vijeće neće tražiti dokazivanje opštepoznatih činjenica, nego će ih formalno primiti na znanje.

(B) Na zahtjev jedne od strana ili proprio motu pretresno vijeće može, nakon što sasluša strane, odlučiti da formalno primi na znanje činjenice o kojima je presuđeno ili pismeni dokazni materijal iz drugih postupaka pred Međunarodnim sudom koji se odnosi na pitanja koja su sporna u tekućem suđenju.

U MKSJ mnoge odluke su donesene u vezi sa Zahtjevima za formalno primanje na znanje činjenica presuđenih u drugim predmetima. U jurisprudenciji MKSJ izgrađeni su određeni kriteriji koji moraju biti zadovoljeni da bi se jedna činjenica smatrala „presuđenom”. Te kriterije jasno je definisalo vijeće u predmetu Tužilac protiv Krajišnika u svojoj odluci od 28.02.2003.³ godine, riječima:

“...da bi neka činjenica bila prihvatljiva na osnovu pravila 94(B), vijeće zaključuje da o njoj mora biti istinski presuđeno u ranijim presudama u smislu da:

- je jasna, konkretna i da se može identifikovati;
- je ograničena na zaključke o činjenicama i ne uključuje pravne karakterizacije;
- je pobijana na suđenju i spada u dio presude koji nije bio predmet žalbe ili je o njemu konačno presuđeno u žalbenom postupku; ili
- je pobijana na suđenju a sada spada u dio presude koji je predmet žalbe, ali spada u pitanja koja u žalbenom postupku nisu sporna;
- ne potvrđuje krivičnu odgovornost optuženog;
- nije predmet (razumnog) spora između strana u ovom predmetu;
- ne zasniva se na sporazumima o priznanju krivnje u ranijim predmetima;
- ne utječe na pravo optuženog na pravično suđenje.

Na gore navedene kriterije sud se pozivao u brojnim odlukama MKSJ-a⁴.

U odluci pretresnog vijeća u predmetu Tužilac protiv Momčila Krajišnika⁵, na što se pozivalo i žalbeno vijeće u predmetu Tužilac protiv Slobodana Miloševića⁶ stoji:

„Osvrćući se na drugo pitanje, koje se tiče pravnih posljedica formalnog uzimanja na znanje određenih činjenica, Vijeće napominje da pravilo 94 samo po sebi ne određuje proceduralne pravne implikacije formalnog uzimanja na znanje takvih činjenica. ... Vijeće formalnim uzimanjem na znanje neke činjenice o kojoj je presuđeno formira čvrsto utemeljenu pretpostavku o tačnosti te činjenice, koju, stoga, nije potrebno ponovo dokazivati na suđenju — osim ukoliko bi druga strana iznijela nove dokaze, te takvu činjenicu uspješno pobila i opovrgnula na suđenju⁷.

Drugim riječima, proceduralni pravni učinak formalnog primanja na znanje neke činjenice o kojoj je presuđeno ne znači da se ta činjenica ne može pobijati ili opovrgnuti na suđenju, već prije to da je teret dokazivanja kod opovrgavanja te činjenice prebačen na stranu koja je osporava. Opšti princip krivičnog prava, koji nalaže da tužilac uvijek mora biti taj koji dokazuje krivičnu odgovornost optuženog, svakako nije narušen ovom, na konkretnom pravilu utemeljenom, iznimkom u pogledu formalnog uzimanja na znanje činjenica o kojima je

³ Predmet Tužilac protiv Momčila Krajišnika „Odluka po zahtjevima optužbe za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno, te za prihvatanje pismenih izjava svjedoka na osnovu pravila 92bis“, 28.02.2003., stav 15

⁴ Npr: Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Nikolića, predmet br. IT-02-60-T: „Odluka po zahtjevu optužbe za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno i dokumentarnih dokaza“, od 18.12.2003., stav 16; Tužilac protiv Momčila Krajišnika „Odluka po trećem i četvrtom zahtjevu Tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno“, od 24.03.2005. godine, stav 14.; Tužilac protiv Kupreškića i drugih, predmet broj IT-95-16-A, „Odluka o prijedlozima Drage Josipovića, Zorana Kupreškića i Vlatka Kupreškića da se prihvate dodatni dokazi u skladu sa pravilom 115 i o formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je već presuđeno u skladu sa pravilom 74 (B)“ od 08.05.2001, stav 6

⁵ „Odluka po zahtjevima optužbe za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno, te za prihvatanje pismenih izjava svjedoka na osnovu pravila 92bis“, od 28.02.2003., stav 16

⁶ „Odluka po interlokutornoj žalbi optužbe na odluku pretresnog vijeća po prijedlogu optužbe za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno od 10. aprila 2003.“, od 23.02.2003. str. 4

⁷ Tužilac protiv Paška Ljubičića, „Odluka po zahtjevu optužbe za formalno uzimanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno“, predmet br. IT-00-41-PT, 23. januar 2003.

presuđeno; te su činjenice već bile podvrgnute formalnom uzimanju na znanje, i obje strane u postupku još uvijek smiju — da bi zagarantovale pravičnost suđenja — pobijati činjenicu na suđenju, podastirući dokaze koji dovode u pitanje istinitost činjenica o kojima je presuđeno.

Ako u toku suđenja strana u postupku želi opovrgnuti činjenicu o kojoj je presuđeno, a koju je Pretresno vijeće formalno uzelo na znanje, tada ta strana mora podastrijeti dokaze koji potvrđuju njeno opovrgavanje i od Vijeća zatražiti da ga razmotri. Ako Vijeće prihvati opovrgavanje, drugoj strani bit će data mogućnost da odgovori u kratkom roku koji će odrediti Vijeće koje će zatim presuditi o tom pitanju.”

Navedeni kriteriji i obrazloženje iz prakse MKSJ, *mutatis mutandis*, mogu biti prihvatljivi i primjenjivi i za sudove u BiH, prvenstveno Sud BiH.

Tome u prilog, prvenstveno, govori sličnost odredbi člana 4. Zakona o ustupanju i pravila 94 (B) Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ, koje uspostavljaju istovjetan režim za prihvatanje određenih činjenica kao dokazanih, a koje su utvrđene u drugom postupku pred MKSJ. Iz tog razloga su i za domaće sudove prihvatljivi kriteriji koje je izgradila praksa MKSJ za prihvatanje činjenica kao dokazanih, obzirom da mi nemamo nikakvih daljnjih kriterija, izuzev opštih pravila o dokazivanju ZKP BiH, a sudska praksa u tom pogledu se tek gradi. Takođe, treba imati u vidu da se u primjeni ovog člana sudovi u BiH stavljaju u skoro izjednačen položaj sa MKSJ kada primjenjuje pravilo 94(B) Pravilnika. Razlika se ogleda jedino u tome što MKSJ primjenjuje svoja pravila postupka, a sudovi u BiH, ZKP. Pravna praznina koju je ostavio član 4. Zakona o ustupanju, a koju je MKSJ popunio kriterijima uspostavljenim u svojoj praksi, se analogijom može upotpuniti primjenom navedenih kriterija iz prakse MKSJ, u duhu načela i pravila ZKP BiH. Obzirom da se prihvataju činjenice utvrđene odlukama MKSJ, domaći sud ne bi trebao biti vezan utvrđenim činjenicama iz njihovih ranijih odluka u većoj mjeri nego sam MKSJ.

U pogledu primjene kriterija MKSJ interesantan je kriterij pod **vi** - da nije predmet (razumnog) spora između strana u ovom predmetu, koji u stvari uspostavlja granicu između mogućeg prihvatanja kao dokazanih činjenica i odbijanja ovog prijedloga. Naime, prema ovom kriteriju činjenice koje nisu predmet razumnog spora mogu biti prihvaćene. Naprotiv, činjenice koje su predmet razumnog spora ne mogu biti prihvaćene, pri čemu se kao glavno pitanje ovdje postavlja tumačenje razumnog spora. Moglo bi se prihvatiti shvatanje da će činjenice čije se priznanje traži biti predmet razumnog spora ako ih suprotna strana ospori i podnese dokaze ili ukaže na takve nedostatke koji razumo (ili možda je za našu terminologiju prihvatljivije reći osnovano) izazivaju sumnju u dokazanost date činjenice. U tom slučaju bi pretpostavka o utvrđenosti takve činjenice bila razumno osporena i ne bi zadovoljavala navedeni kriterij **vi** MKSJ, te se ne bi mogla prihvatiti kao dokazana. To suštinski znači da sud ne bi prihvatio prijedlog za prihvatanje kao dokazanih činjenica, nego bi one dalje bile predmet dokazivanja redovnim dokaznim sredstvima.

Ovdje se, međutim, može postaviti pitanje da li se nezadovoljenje ovog kriterija može prevazići slobodnom ocjenom dokaza u presudi, povezivanjem u odluci MKSJ utvrđene, a osporene činjenice, sa drugim činjenicama i dokazima te, na osnovu toga, izvođenja zaključka o dokazanosti činjenice. Ovo bi, u stvari, značilo svođenje prijedloga za priznanje kao dokazane činjenice u ranijoj odluci MKSJ na dokaz isprave, koji se inače može podnositi u krivičnom postupku, a koji bi se ogledao u presudi MKSJ koja bi bila podnesena kao dokaz. Njen značaj bi, obzirom na sadržinu, bio znatno manji nego kroz primjenu dokaznog sredstva iz člana 4. Zakona o ustupanju.

Prema tome, zaključak koji bi se mogao izvući u vezi sa primjenom člana 4. Zakona o ustupanju — prihvatanju činjenica utvrđenih u postupku pred MKSJ je sljedeći:

- a) u toku glavnog pretresa stranke daju prijedlog ili sam sud inicira prihvatanje činjenica kao dokazanih, uzima izjave stranaka i prihvata dokazni materijal (npr. presudu MKSJ).
- b) ukoliko stranke **ne ospore činjenice** koje se trebaju prihvatiti kao utvrđene, onda sud može prihvatiti ove činjenice kao dokazane. Obzirom na neprotivljenje stranka sud bi mogao, u sklopu upravljanja glavnim pretresom i dokaznim postupkom, objaviti da će ove činjenice prihvatiti kao dokazane i da u tom pravcu više neće izvoditi dokaze, s tim da ne lišava stranke prava da do okončanja glavnog pretresa ospore ove činjenice. U pogledu obrazloženja koje mora dati u presudi sud može postupiti dvojako:
- c) konstatovati da stranke nisu osporile činjenice i isključivo na osnovu toga prihvatiti ih kao dokazane u sklopu ocjene svih dokaza zajedno⁸,
- d) konstatovati da stranke nisu osporile činjenice, primjeniti na njih kriterije MKSJ i onda ih prihvatiti kao dokazane u sklopu cjelokupne ocjene dokaza, ukoliko zadovolje navedene kriterije i ocjenu dokaza.
- e) ukoliko je protivna strana **osporila činjenice** za koje se predlaže da budu prihvaćene kao dokazane, situacija je unekoliko drugačija. Kao **prvo bi sud morao ocijeniti da li je osporavanje razumno (osnovano), i ako ocijeni da nije**, može postupiti kao pod a) gore, s tim da svoju odluku da i obrazloži tek u presudi, a

⁸ Presuda Suda BiH broj KPŽ-32/06 od 04.04.2006. godine, str. 10

samo izuzetno u sklopu upravljanja postupkom bi mogao odlučiti da odbije prijedloge za izvođenje takvih dokaza vezano za osporavanje činjenica čije se prihvatanje traži, ukoliko je osporavanje, prima facie, neosnovano. Naravno, to je uvijek stvar procjene suda u konkretnom slučaju. Može se reći da je ovo situacija kada utvrđene činjenice zadovoljavaju kriterije MKSJ po ocjeni suda i procesno pravni učinak toga se ogleda u prebacivanju tereta dokaza na protivnu stranu.

Ako sud ocjeni da je osporavanje razumno, tada bi o tome morao voditi računa u toku dokaznog postupka kako bi se izveli dokazi u tom pravcu, a svoju konačnu odluku dati u presudi. U ovom slučaju nisu zadovoljeni kriteriji MKSJ i nema prihvatanja, a samim tim ni prebacivanja tereta dokaza na suprotnu stranu. U suštini se dokaz svodi na običnu ispravu predatu kao dokazni materijal.

Što se tiče tereta dokaza, može se prihvatiti da prijedlog za utvrđivanje činjenica u skladu sa članom 4. Zakona o ustupanju, koji zadovoljava kriterije MKSJ, ima procesno-pravno dejstvo prebacivanja tereta dokaza na onog ko osporava te činjenice. Konačnu ocjenu sud treba da da u presudi, dok je na strani koja predlaže prihvatanje činjenica kao dokazanih da ocjeni rizik eventualnog neprihvatanja i u tom smislu da eventualno izvodi dokaze na te okolnosti.

Član 5.

Iskazi koje je MKSJ-u dao svjedok

(1) Zapisnik o iskazu svjedoka dat pred MKSJ, kao i zapisnik o vanpretresnom iskazu svjedoka sačinjen pred MKSJ-om u skladu s Pravilom 71. Statuta i Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ, može se koristiti pred sudom pod uslovom da je iskaz ili vanpretresni iskaz od značaja za pitanje o kojem se raspravlja.

(2) Sud može isključiti iskaz koji je dat od strane zaštićenog svjedoka ako je šteta koja može nastati veća od dokazne vrijednosti tog iskaza.

(3) Odredbama ovog člana ne utiče se na pravo optuženog da zahtijeva prisustvo svjedoka iz stava 1. ovog člana u svrhu unakrsnog ispitivanja. Odluku o ovom zahtjevu donosi sud.

Ovaj član reguliše **korištenje iskaza svjedoka pred MKSJ**. Značajan je stav 2. koji daje sudu mogućnost da iskaz zaštićenog svjedoka isključi ako je šteta koja može nastati veća od dokazne vrijednosti tog iskaza. Ovu odluku donosi vijeće na glavnom pretresu i, obzirom da se radi o procesnom rješenju, nije dozvoljena posebna žalba.

Stav 3. propisuje da ove odredbe ne utiču na pravo optuženog da zahtijeva prisustvo svjedoka u svrhu unakrsnog ispitivanja, međutim ograničava ga pravom suda da o tome donese konačnu odluku. Suštinski, ovaj član nastoji da pomiri mogućnost korištenja iskaza svjedoka datih pred MKSJ i načelo neposrednosti. Međutim, iako stav 3. daje sudu načelnu mogućnost da odbije ovakav zahtjev optuženog - ta odluka se ipak mora zasnovati na odredbama ZKP BiH o izuzecima od neposrednog izvođenja dokaza (čl. 273. ZKP BiH), što umanjuje značaj odredbi ovog zakona kao *lex specialis*.

Član 6.

Iskazi vještaka dati pred MKSJ

(1) Iskaz vještaka koji je uvršten u dokazni materijal u postupku pred raspravnim vijećem MKSJ-a može se koristiti kao dokaz u domaćem krivičnom postupku, bez obzira da li davalac iskaza daje usmeni iskaz u tom postupku.

(2) Kada se prihvati iskaz vještaka iz stava 1. ovog člana, taj iskaz postaje dokaz o bilo kojoj činjenici ili mišljenju o kojem je davalac iskaza mogao dati i usmeni iskaz.

(3) U skladu s članom 3. ovog zakona, sudovi prihvataju svjedočenje vještaka tako što koriste zapisnik o iskazu koji je on dao pred raspravnim vijećem u drugom predmetu, pod uslovom da je prethodno bio upoznat o pravima i obavezama vezano za svjedočenje, te ako se iskaz odnosi na utvrđivanje postojanja ili nepostojanja činjenica u predmetu u kojem se postupa.

(4) Odredbama ovog člana ne utiče se na pravo optuženog da zahtijeva prisustvo vještaka iz stava 1. ovog člana u svrhu unakrsnog ispitivanja, ili da pozove svog vještaka kako bi osporio iskaz vještaka koji je dat pred MKSJ. Odluku o ovom zahtjevu donosi sud.

Iako ovaj član daje mogućnost prihvatanja iskaza vještaka načelno, bez njegovog prisustva na glavnom pretresu, ipak u stavu 4. je ova mogućnost skoro u potpunosti derogirana. Ukoliko jedna od strana ospori iskaz vještaka **ima pravo** da zahtijeva njegovo unakrsno ispitivanje. Ovakav zahtjev bi, naravno, trebao biti potkrijepljen dokazima ili ukazano na takve nedostatke u osporavanom iskazu koji bi izazvali sumnju u njega, što bi bilo dovoljno da se ovo dokazno sredstvo diskredituje od protivne strane.

Svakako da korištenje zapisnika iz stava 3. može dati dodatnu argumentaciju iskazu vještaka i pomoći da se održi kredibilitet dokaza.

Zakonski termin „iskaz vještaka” vjerovatno podrazumijeva „nalaz i mišljenje vještaka” zajedno sa iznošenjem

i odbranom istog pred pretresnim vijećem.

Očito je da i odredbe ovog člana imaju procesno pravno dejstvo koje se ogleda u prebacivanju tereta dokaza na onoga ko osporava iskaz vještaka. Međutim, velika je razlika u odnosu na situaciju kod prihvatanja kao utvrđenih činjenica u tome što strana koja osporava može pozivanjem na svoje pravo da unakrsno ispita vještaka, mnogo lakše anulirati procesno pravno dejstvo prebacivanja tereta dokaza na stranu koja osporava iskaz vještaka, nego u slučaju prihvatanja činjenica kao utvrđenim. Razlog za to leži u mnogo jačoj formulaciji člana 4. u odnosu na član 6. a posebno vezano za njegov stav 4. u kojem podcrtava značaj prava na unakrsno ispitivanje vještaka čiji je iskaz osporen.

Član 7.

Iskazi dati službenicima MKSJ

Pored čitanja zapisnika o iskazu datom u istrazi u skladu s članom 273. stav 2. ZKPBiH, odnosno odgovarajućim odredbama zakona o krivičnom postupku Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko Distrikta, nadležni istražilac MKSJ može biti ispitan o okolnostima pod kojima su provedene istražne radnje i pribavljene informacije u toku istrage. Ispitivanje istražioca izričito podliježe odredbama Konvencije Ujedinjenih naroda o povlasticama i imunitetu, kojima se propisuje da osoblje Ujedinjenih naroda ne može biti podvrgnuto postupku pred sudom osim ako se generalni sekretar Ujedinjenih naroda ne odrekne imuniteta garantiranog Konvencijom.

Član 8.

Dokumentacija i forenzički dokazi pribavljeni od strane MKSJ

1. *Originalna dokumentacija, ovjerene kopije, kao i kopije koje su potvrđene kao neizmjenjene u odnosu na original i forenzički dokazi pribavljeni od strane MKSJ koriste se u postupku pred sudovima i smatraju se kao da su pribavljeni od strane nadležnih domaćih organa.*
2. *Potvrđivanje odnosno ovjeravanje elektronskih kopija, u smislu stava (1) ovog člana, može biti obavljeno i zajednički za više dokumenata ili za više stranica jednog dokumenta i može biti obavljeno u elektronskoj formi.*
3. *Ovjeravanje i potvrđivanje u smislu stavova (1) i (2) ovog člana vrši MKSJ.*

Ovaj član reguliše mogućnost korištenje isprava, forenzičkih dokaza i drugih materijalnih dokaza pribavljenih od strane MKSJ u postupcima pred sudovima BiH.

Uvođenje u zakon mogućnost korištenja dokumenata u elektronskoj formi na način iz stava (2) i (3) je da se omogućiti lakša predaja dokaznog materijala iz ustupljenih predmeta, između ostalog predviđanjem mogućnosti ovjere u elektronskoj formi, da riješi pitanje potvrđivanja istovjetnosti u odnosu na original, te ovlaštenje za takvo potvrđivanje, kako bi se takve isprave mogle koristiti kao dokazi u krivičnom postupku.

Kada su u pitanju predmeti koje MKSJ ustupa Sudu BiH na suđenje, ovaj član je veoma značajan, jer omogućuje neposredno korištenje materijalnih dokaza prikupljenih u istrazi pred MKSJ.

Obzirom da do sada nije zaključen sporazum između Vijeća ministara i MKSJ o tehničkoj pomoći kod ustupanja predmeta, a zbog obimnosti dokumentacije pri predaji predmeta koji se ustupaju, učinjene su izmjene u odnosu na prvobitni tekst na način kako je to sada koncipirano.

Jurisprudencija Evropskog suda za ljudska prava

U sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava nisam pronašla ništa direktno povezano sa konkretnim pitanjem korištenja dokaza iz drugih postupaka. Čini se da to pitanje nije regulirano u okvirima Evropske konvencije o ljudskim pravima. Međutim, mogu se izvući tri stavke koje, možda, mogu poslužiti kao neke smjernice.

1. Prihvatljivost i ocjena dokaza su u nadležnosti nacionalnih sudova

Prema ustaljenoj i utemeljenoj sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava, **dopuštenost i ocjena dokaza su uglavnom pitanja o kojima trebaju odlučiti domaći sudovi, i opšte je pravilo da nacionalni sudovi ocjenjuju dokaze koji se pred njima izvode**⁹. Vidi opšti princip izrečen od strane Velikog vijeća u predmetu Pelissier i Sassi:

Sud primjećuje kako **Konvencija ne propisuje pravila o dokazima kao takvim. On stoga ne može isključiti, kao načelno pitanje i u apstraktnom smislu, da mogu biti prihvaćeni dokazi pribavljeni kršenjem odredaba domaćeg prava. Ocjena dokaza koje su pribavili, te mjerodavnost svakog dokaza za koji stranka želi da bude izveden, je na nacionalnim sudovima.** Sud unatoč tome treba utvrditi je li

⁹ ECHR, Schenk v. Switzerland, presuda od 12.06.1988. godine, paragraf 46; ECHR, Barbera, Messegue and Jabardo, presuda od 06.12.1988. godine, paragraf 68; ECHR, Kostovski v. The Netherlands, presuda od 20.11.1989. godine, paragraf 39; ECHR, Atlán v. The UK, presuda od 19.06.2001. godine, paragraf 41; ECHR, Asch v. Austria, presuda od 26.04.1991. godine, paragraf 26; ECHR, Ludi v. Switzerland, presuda od 15.06.1992. godine, paragraf 43; ECHR, Luca v. Italy, presuda od 22.01.2001. godine, paragraf 38.

postupak gledan u cjelini, uključujući i način uzimanja dokaza, bio pravičan kako zahtijeva član 6. stav 1¹⁰.

2. Evropski sud za ljudska prava priznaje MKSJ kao nezavisni i nepristrasni tribunal

Vidi predmet Naletilić v. Croatia. Hrvatska je podnosioca žalbe predala MKSJ-u radi suđenja, a on se žalio da MKSJ nije nepristrasan i nezavisan sud uspostavljen zakonom, čime je, kako je žalilac naveo, došlo do povrede člana 6. stav 1. Konvencije. Evropski sud je donio odluku da je žalba u tom pogledu neosnovana iz sljedećih razloga:

Sud navodi da se u izuzetnim slučajevima može pokrenuti pitanje prema članu 6. Konvencije prilikom donošenja odluke o izručenju u okolnostima kada postoji opasnost flagrantnog uskraćivanja pravičnog suđenja podnosiocu žalbe. Međutim, ovdje nije riječ o pitanju izručenja, kao što to očigledno smatra žalilac. Ovdje se radi o predaji **Međunarodnom sudu koji, s obzirom na sadržaj Statuta i Pravilnika o postupku, pruža sve potrebne garancije, uključujući i one koje se tiču nepristrasnosti i nezavisnosti**¹¹.

Shodno tome, po mišljenju Evropskog suda za ljudska prava, MKSJ predstavlja sud koji je zasnovan na zakonu i nadležan, sa svim neophodnim garancijama, uključujući i one koje se tiču nepristrasnosti i nezavisnosti. Isto tako, dokaze pribavljene od strane MKSJ-a, u skladu sa relevantnim odredbama, treba smatrati neospornim dokazima koje Sud BiH može koristiti.

3. Jedino ograničenje je da se poštuju uslovi za pravično suđenje u skladu sa članom 6.

Kao što je već navedeno, iako je na nacionalnim sudovima da ocjenjuju dokaze, postupak u cjelini, uključujući i način na koji su dokazi pribavljeni, mora biti pravičan u skladu sa članom 6., stav 1. Konvencije (presuda u gore navedenom predmetu Pelissier i Sassi).

U tom smislu, najveći problemi će se pojaviti kada se pred Sudom BiH budu izvodili iskazi i vanraspravne izjave korišteni u drugim postupcima u situacijama kada svjedoci više nisu dostupni, naročito za unakrsno ispitivanje.

U tom smislu, Evropski sud za ljudska prava je utvrdio nekoliko principa¹²:

- načelno, svi dokazi se moraju izvesti u prisustvu optuženog na javnom ročištu u cilju kontraargumentacije; ipak, korištenje izjava pribavljenih u pretpretresnoj fazi samo po sebi nije u suprotnosti sa članom 6. stav 1. i 3 (d) Konvencije;

- ipak, to korištenje mora biti u skladu sa pravima odbrane, što implicira da se optuženom mora dati odgovarajuća prilika da ospori i ispita svjedoka koji svjedoči protiv njega, bilo tokom svjedočenja tog svjedoka ili u kasnijoj fazi postupka;

- u slučajevima kada optuženi nije imao priliku da osporava dokaze koje su iznosili svjedoci, nacionalni sud ne može zasnovati osuđujuću presudu isključivo ili u odlučujućoj mjeri na takvim dokazima.

U vezi sa dokazima MKSJ-a, i s obzirom na garancije iz Pravila 71. Pravilnika o postupku i dokazima i člana 5. Zakona o ustupanju, njihovo korištenje pred Sudom BiH ne bi trebalo da bude upitno sve dok se poštuju ove odredbe.

4. Zaključci

- ♦ Dokazi pribavljeni od strane MKSJ mogu se koristiti u postupcima pred domaćim sudovima.
- ♦ Iskazi svjedoka i vještaka dati u postupcima pred MKSJ se mogu koristiti kao dokazi u postupcima pred domaćim sudovima, ali suprotna strana, koja osporava ove iskaze, može zahtijevati njihovo prisustvo radi unakrsnog ispitivanja. Iako odluku o tome donosi sud, ovi dokazi se u krajnjem izjednačavaju sa iskazima svjedoka i vještaka datih u drugim postupcima pred domaćim sudovima.
- ♦ Dokumentacija i forenzički dokazi pribavljeni od strane MKSJ imaju značaj dokaza pribavljenih od strane nadležnih domaćih organa.
- ♦ Prihvatanje kao dokazanih činjenica utvrđenih pravomoćnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ predstavlja posebnu radnju dokazivanja.
- ♦ Korištenje dokaza pribavljenih od strane MKSJ i prihvatanje kao dokazanih činjenica utvrđenih u postupcima pred MKSJ nisu u suprotnosti sa Evropskom konvencijom uz ograničenje da korištenje navedenih dokaza ne smije da dovede u pitanje pravičnost postupka kao cjeline.

¹⁰ ECHR, Pelissier and Sassi v. France, Veliko vijeće, presuda od 25.03.1999. godine, paragraf 45

¹¹ ECHR, Naletilić v. Croatia, odluka od 04.05.2000. godine

¹² ECHR, Barbera, Messegue and Jabardo, presuda od 06.12.1988. godine, paragraf 78; ECHR, Kostovski v. the Netherlands, presuda od 20.11.1989. godine, paragraf 41-45; ECHR, Asch v. Austria, presuda od 26.04.1991. godine, paragraf 26-31; ECHR, Unterperinger v. Austria, presuda od 24.11.1991. godine; ECHR, Ludi v. Switzerland, presuda od 15.06.1992. godine, paragraf 43-50; ECHR, Luca v. Italy, presuda od 22.01.2001. godine, paragraf 39-45.

Iz prakse Suda BiH

“U cliju dokazivanja ovog bitnog elementa krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti, Tužilaštvo je predložilo da sud izvrši uvid u presude pretresnog i žalbenog vijeća MKSJ u predmetu Tužilac protiv Mitra Vasiljevića i to IT-98-32-A od 25. februara 2004. godine i IT-98-32-T, presuda od 29. novembra 2002. godine, te da u smislu člana 4. Zakona o ustupanju predmeta od strane MKSJ Tužilaštvu BiH i korištenju dokaza pribavljenih od strane MKSJ u postupcima pred sudovima BiH (Zakon o ustupanju), kao utvrđene, prihvati činjenice koje se odnose na postojanje širokog i sistematičnog napada (rasprostranjenog i planskog napada) na civilno bošnjačko stanovništvo, kako je to utvrđeno u pomenutim presudama, a pobliže označeno u prijedlogu Tužilaštva BiH od 20.02.2006. godine.

Razmatrajući navedeni Prijedlog Tužilaštva BiH, sud je, na osnovu člana 4. Zakona o ustupanju predmeta, djelomično Prijedlog prihvatio, te su, kao relevantne, prihvaćene neke od činjenica utvrđenih u pravosnažnoj presudi u predmetu MKSJ-a Tužilac protiv Mitra Vasiljevića (IT-98-32) i to:

- *“Početkom 1992. godine građani muslimanske nacionalnosti su razoružani ili je od njih zatraženo da predaju oružje. Istovremeno su se Srbi počeli sami naoružavati i organizovati vojnu obuku”. (t. 41).*
- *“Organizovati su se pokušali i Muslimani, ali su u tome bili mnogo manje uspješni”. (t. 41)*
- *“Od 4. aprila 1992. godine, srpski političari su uporno počeli tražiti da se policija podjeli po nacionalnoj osnovi”. (t. 42)*
- *“Ubrzo nakon toga, obje suprotstavljene grupe podigle su barikade oko Višegrada, nakon čega je uslijedilo sporadično nasilje uključujući pucnjavu i granatiranje”. (t. 42)*
- *“Mnogo civila je, bojeći se za svoje živote, pobjeglo iz svojih sela”. (t. 42)*
- *„JNA je inicirala i pregovore između dviju strana, u pokušaju da se razriješi međunacionalan napetost”. (t. 43)*
- *“Neke Muslimane je međutim zabrinjavala činjenica da se u sastavu Užičkog korpusa nalaze isključivo Srbi”. (t. 43)*
- *“Ubrzo nakon toga organizovani su konvoji iza kojih su mnoga sela ostala bez svojih nesrpskih žitelja”. (t. 44)*
- *“U jednom navratu, na fudbalski stadion u Višegradu dovedene su hiljade nesrba iz sela iz prigradskog područja Višegrada s obje strane Drine”. (t. 44)*
- *“Dana 19.5.1992. godine, JNA se povukla iz Višegrada. Paravojne jedinice su ostale, da bi odmah nakon odlaska armije iz grada pristiglo još njih. Priključilo im se nešto lokalnih Srba”. (t. 45)*
- *“Nesrbi koji su ostali u Višegradu i oni koji su se vratili svojim kućama zatekli su se u klopci — razoružani i prepušteni na milost i nemilost paravojske koja je djelovala uz saučesništvo — ili u najmanju ruku sa prećutnim odobravanjem — srpskih vlasti, a naročito policije koja je tada već bila samo srpska”. (t. 47)*
- *“Već u junu 1992. godine počelo je samovoljno ubijanje civila nesrpske nacionalnosti”. (t. 49)*
- *“U Višegradu se u tom periodu dogodilo i mnogo drugih incidenata samovoljnog ubijanja civila “. (t. 51)*
- *“Građani nesrpske nacionalnosti počeli su nestajati već početkom aprila 1992. godine”. (t. 51)*
- *“Iz masovnih grobnica na teritoriji opštine Višegrad i u njenoj okolini ekshumirane su još stotine muslimanskih civila svih starosnih dobi i oba pola” (t. 52)*
- *“Nestajanje ljudi vrhunac je doseglo u junu i julu 1992. godine. Šezdeset i dva odsto ukupno nestalih u opštini Višegrad 1992. godine nestalo je tokom ta dva mjeseca “. (t. 53)*
- *“Veliki broj civila nesrpske nacionalnosti, koji još nisu bili izbjegli, bili su sistematski protjerivani na organizovani način. Da bi ih odvezil, organizovali su konvoj autobusa koji su često imali policijsku pratnju “. (t. 55)*
- *“Muslimanske kuće su pljačkane, a često i paljene”. (t. 55)*
- *“Srušene su dvije gradske džamije u Višegradu”. (t. 55)*
- *“Danas su stanovnici Višegrada većinom srpske nacionalnosti”. (t. 56)*

Ovaj dio presude pretresnog vijeća nije bio osporen presudom žalbenog vijeća MKSJ-a.

Članom 4. Zakona o ustupanju predmeta propisano je da, nakon saslušanja stranaka, sud može na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati, kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ-om. Budući da Zakon o ustupanju ne propisuje kriterije koji moraju biti zadovoljeni da bi se određena činjenica smatrala „presuđenom” vijeće je ispitujući činjenice relevantne za presuđenje u ovoj pravnoj stvari, a imajući u vidu obavezu poštivanja prava na pravično suđenje zagantovano Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (EKLJP), kao i ZKP-om BiH, na iste primjenilo kriterije koje je MKSJ u tom pravcu uspostavio u odluci od 28.02.2003. godine u predmetu Tužilac protiv Momčila Kraljišnika.

Predmetni kriterijii kojim se dopunjuje pravilo 94. stav b.) (formalno primanje na znanje) Pravilnika o postupku i

dokazima MKSJ zahtijevaju da činjenica o kojoj je presuđeno može biti primljena na znanje ukoliko je jasna, konkretna i može se identifikovati, ograničena na zaključke o činjenicama i ne uključuje pravne karakterizacije, pobijana je na suđenju i spada u dio presude koji nije bio predmet žalbe ili je o njemu konačno presuđeno u žalbenom postupku ili je pobijana na suđenju, a sada spada u dio presude koji je predmet žalbe, ali spada u pitanja koja u žalbenom postupku nisu sporna. Nadalje, ista ne smije potvrđivati krivičnu odgovornost optuženog, niti biti predmet (razumnog) spora između strana u predmetu, te se ne može zasnivati na sporazumima o riznanju krivnje u ranijim predmetima i uticati na pravo optuženog na pravično suđenje.

S obzirom da citirane činjenice iz pravosnažnih presuda MKSJ u cjelosti ispunjavaju predmetne kriterije, sud je, uzimajući iste u ocjenu, izveo pravni zaključak o postojanju rasprostranjenog i sistematičnog napada na civilno stanovništvo, a kako je to pravilno utvrđeno i prvostepenom presudom ovog suda.

U prilog zaključku da se zaista radilo o rasprostranjenom i sistematičnom napadu koji je bio usmjeren isključivo protiv civilnog bošnjačkog stanovništva, dodatno je potkrjepljeno iskazima saslušanih svjedoka i to kako svjedoka optužbe, između ostalih, Ramić Naila, A. N., Poljo Fatime, Šabanović Fate, Memić Ibri, H. R., Ahmetpahić Almase, tako i svjedoka odbrane, Hane Softić, Ismeta Softića, Asmira Spahića i Stanimira Šimšića. Svi navedeni svjedoci su u svojim izjavama potvrdili i opisali da je u vrijeme navedeno u optužnici izvršen masovan progon, etničko čišćenje, ubijanje, te silovanje velikog broja ljudi-bošnjačkog civilnog stanovništva, koje je usljed toga bilo izloženo konstantnom fizičkom i psihičkom zlostavljanju.

Iz izjava navedenih svjedoka, u vezi sa prihvaćenim činjenicama, a imajući u vidu obrazac i dinamiku počinjenih zločina koji su se u navedenom periodu dešavali na području opštine Višegrad (ubistva, silovanja, odvođenje, protjerivanje, razaranje i pljačkanje, te uništavanje imovine), Apelaciono vijeće zaključuje da su djela nasilja, koja su za posljedicu imala veliki broj žrtava, bila organizovane i sistematične prirode, te su bila usmjerena isključivo protiv civilnog bošnjačkog stanovništva.”

(Presuda Suda Bosne i Hercegovine, Apelacionog vjeća Odjela I za ratne zločine broj X-KRŽ-05/06 od 07.08. 2007.g.)

Napomena: Članak je objavljen u časopisu "Pravo i pravda", godina VII, broj I, u Sarajevu 2008. godine pod nazivom "Korištenje dokaza pribavljenih od strane MKSJ u postupku pred sudovima u Bosni i Hercegovini sa posebnim osvrtom na prihvatanje dokazanih činjenica ustanovljenih pravosnažnim odlukama MKSJ". Objavljeno u OKO Reporteru uz saglasnog autora.

Novija praksa Ustavnog suda BiH

Iz oblasti krivičnog zakonodavstva i EKLjP, prof. dr. Miodrag N. Simović, redovni profesor na Pravnom fakultetu u Banja Luci i potpredsjednik Ustavnog suda BiH

U ovom radu biće riječi prvenstveno o pitanjima koja se postavljaju pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine¹, a značajna su i u postupku usaglašavanja krivičnog zakonodavstva Bosne i Hercegovine sa Ustavom Bosne i Hercegovine i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda². Posebna pažnja je posvećena pravu na zabranu torture, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, pravu na slobodu i bezbjednost, pravu na pravično saslušanje, pravu na slobodu izražavanja i drugim za krivični postupak značajnim odredbama novog Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine³ koje su nove ili drukčije od dosadašnjih. O karakteristikama važećeg Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine druge vrste ovdje neće biti govora, jer je o njima bilo riječi u ranije objavljenim radovima i na ranije održanim stručnim sastancima⁴.

I. Pravo na slobodu i bezbjednost

Ustavni sud je u više svojih odluka posebno naglasio da pravo na slobodu ličnosti spada u jedno od najznačajnijih ljudskih prava, te da član 5 Evropske konvencije u prvom redu daje zaštitu da niko ne smije biti proizvoljno lišen slobode. Proizvoljnost lišavanja slobode cijeni se u prvom redu u odnosu na poštovanje proceduralnih zahtjeva zakona o krivičnom postupku, koji uz to mora biti usklađen i sa standardima iz Evropske konvencije.

1. Odluka Ustavnog suda, broj AP 1426/05 od 9. novembra 2006. godine

U ovom predmetu Ustavni sud je utvrdio povredu prava na slobodu i bezbjednost ličnosti iz člana II/3d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5 stav 1 Evropske konvencije, jer je jedan od apelantata zadržan u pritvoru nakon pravnosnažnosti njegove osuđujuće presude iako je u rješenju o produženju pritvora navedeno da će pritvor trajati do pravnosnažnosti presude. S obzirom na nepostojanje zakonskog osnova da se lice zadrži u pritvoru nakon pravnosnažnosti presude, sudovi su dužni takvo lice da puste na slobodu do upućivanja na izdržavanje kazne.

Član 148 Zakona o krivičnom postupku Federacije BiH⁵ propisuje uslove za određivanje pritvora nakon izricanja presude, i to tako da "pritvor koji je određen ili produžen shodno odredbama stava 1 ovog člana može da traje do pravnosnažnosti presude, ali najduže dok ne istekne vrijeme trajanja kazne izrečene u prvostepenoj presudi". Član 5 Evropske konvencije štiti pravo na slobodu i bezbjednost ličnosti, te detaljno navodi okolnosti pod kojima neko može biti lišen slobode i, takođe, navodi da svako lišavanje slobode mora da bude u skladu sa zakonom pri čemu zakon mora biti usklađen sa evropskim standardima i posebno Evropskom konvencijom. Shodno članu II/1 Ustava Bosne i Hercegovine, "Bosna i Hercegovina i oba entiteta će obezbijediti najviši nivo međunarodno priznatih prava i osnovnih sloboda". Pravo na ličnu slobodu je osnovno ljudsko pravo i kao takvo je inkorporisano u Ustav Bosne i Hercegovine. Ograničenja tog prava su predviđena relevantnim zakonima u Bosni i Hercegovini kojima je regulisano lišavanje slobode.

Lišavanje slobode predstavlja situaciju u kojoj lice koje je toj mjeri podvrgnuto može da bude izloženo ograničenju ili ugrožavanju niza drugih prava, npr., prava na porodični život, zatim, u drastičnim slučajevima prava na zabranu mučenja, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Stav je Evropskog suda shodno kom je "lista izuzetaka od prava na slobodu i bezbjednost ličnosti iz člana 5 stav 1 Evropske

¹ U daljnjem tekstu: Ustavni sud.

² U daljnjem tekstu: EKLjP.

³ "Službeni glasnik BiH" br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07 i 76/07.

⁴ Novi zakoni o krivičnom postupku koji se primjenjuju na teritoriji Bosne i Hercegovine nastali su pod uticajem ranijeg jugoslovenskog krivičnog procesnog zakonodavstva, ali i pod jakim uticajem angloameričkog prava, iz koga je, pored ostalog, preuzeto pregovaranje tužioca i osumnjičenog, odnosno optuženog o krivici, unakrsno ispitivanje, izjašnjavanje o krivici, potvrđivanje optužnice i dr. Zakoni sadrže i nove odredbe koje su u poslednjoj deceniji ušle u skoro sve evropske zakone o krivičnom postupku (npr. o zaštiti svedoka, o širim ovlašćenjima organa krivičnog gonjenja u slučaju posebno opasnih krivičnih djela, naročito organizovanog kriminala). Neka nova procesna rešenja su posljedica promjena u materijalnom krivičnom pravu (npr. ustanovljavanje krivičnog postupka protiv pravnih lica i izostavljanje supsidijarnog i privatnog tužioca), a neka nastojanja da se postupak učini racionalnijim, svrsishodnijim, ekonomičnijim i efikasnijim (smanjenje broja vanrednih pravnih lijekova, uvođenje postupka za izdavanje kaznenog naloga, širenje nadležnosti sudije pojedinca). Najvažnija novina koju donose ovi zakoni tiče se nove organizacije istrage, koja više nije u nadležnosti istražnog sudije, već tužioca, uz sudsku kontrolu koju obavlja sudija za prethodni postupak.

⁵ "Službene novine Federacije BiH" br. 35/03, 37/03, 56/03 i 78/04.

konvencije ograničena i samo dosljedno tumačenje tih izuzetaka će biti u skladu sa ciljem ovog člana, a to je obezbjeđenje da niko ne bude proizvoljno lišen njene/njegove slobode⁶.

S obzirom na to da je članom 148 Zakona o krivičnom postupku propisano da pritvor koji je određen ili produžen shodno odredbama iz stava 1 tog člana (koji propisuje određivanje pritvora nakon izricanja presude) može da traje do pravnosnažnosti presude, jedino pravilno tumačenje je da je presudom Vrhovnog suda Federacije BiH obuhvaćen pritvor do pravnosnažnosti te presude. Naime, Zakon o krivičnom postupku ne poznaje pritvor nakon pravnosnažnosti presude i stoga ne može da se prihvati da formulacija u presudi Vrhovnog suda "nadalje" podrazumijeva da se to odnosi i na apelantovo lišavanje slobode nakon pravnosnažnosti presude do upućivanja na izdržavanje kazne zatvora. Shodno navedenom, apelantovo lišavanje slobode nakon pravnosnažnosti presude do upućivanja na izdržavanje kazne zatvora – nije bilo obuhvaćeno relevantnom sudskom odlukom.

2. Odluka Ustavnog suda broj AP 1943/07 od 16. jula 2007. godine

Vezano za navode apelanta o povredi prava iz člana 5 stav 3 Evropske konvencije kojim je garantovano da "svako ko je uhapšen ili lišen slobode prema odredbama stava 1 (c) ovog člana mora odmah biti izveden pred sudiju ili drugo službeno lice zakonom ovlašćeno da vrši sudsku vlast i mora imati pravo na suđenje u razumnom roku ili na puštanje na slobodu do suđenja", Ustavni sud prvo konstatuje da apelant povredu ovog prava nije posebno obrazložio. Dalje, Ustavni sud podsjeća, da je apelanta i njegovog branioca prije donošenja rješenja o određivanju pritvora saslušalo Specijalno tužilaštvo a zatim sudija za prethodni postupak, kojom prilikom su apelant i njegovog branilac predložili da sud odbije prijedlog tužilaštva za određivanje pritvora, čime je dakle u apelantovom slučaju ispoštovan prvi dio odredbe član 5 stav 3 Evropske konvencije. S obzirom na to da navedena odredba daje i pravo licu lišenom slobode na suđenje u razumnom roku ili na puštanje na slobodu do suđenja, Ustavni sud smatra da se u početnoj fazi istrage, u situaciji kada je apelantu, na osnovu pravnosnažnog rješenja sudije za prethodni postupak, prvi put određen jednomjesečni pritvor, ne može govoriti o povredi prava na slobodu ličnosti iz člana 5 stav 3 Evropske konvencije u odnosu na suđenje u razumnom roku budući da je u konkretnom slučaju sud utvrdio da postoji opravdana sumnja da je apelant izvršio krivično djelo koje mu se stavlja na teret, pa su i navodi apelanta u tom dijelu paušalni i ničim dokazani. Stoga, Ustavni sud zaključuje da apelant ne nudi činjenice i dokaze koji bi mogli opravdati tvrdnju da postoji povreda ustavnog prava na koji se poziva, zbog čega nema elemenata koji *prima facie* ukazuju da postoji kršenje ustavnog prava na ličnu slobodu i sigurnost iz člana II/3.d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana člana 5 stav 1 tačka c) i stav 3 Evropske konvencije da bi bilo potrebno meritorno ispitivanje, te Ustavni sud smatra da su navodi apelanta u tom dijelu očigledno (*prima facie*) neosnovani.

Dalje, a vezano za navode apelanta da mu je osporenim rješenjima Okružnog suda u Banjoj Luci povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 Evropske konvencije Ustavni sud podsjeća da se prema članu 16 stav 1 Pravila Ustavnog suda⁷, apelacija može podnijeti samo protiv presude, odnosno odluke kojom je postupak u određenom predmetu završen. Budući da apelant povredu prava na pravično suđenje vidi u tome što je sud pogrešno zaključio da u apelantovom slučaju postoje naročite okolnosti iz člana 189 stav 1 tačka b) Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske⁸, pa apelant smatra da je pritvor protiv njega proizvoljno određen, Ustavni sud podsjeća da se na pitanje ima li apelant, odnosno da li će imati, pravičan postupak pred sudom ne može dati odgovor dok je postupak u toku. Shodno praksi Ustavnog suda i Evropskog suda, pitanje poštovanja principa pravičnog postupka treba sagledati na osnovu postupka u cjelini. Imajući u vidu složenost i višestepenost krivičnog postupka, eventualni propusti i nedostaci, koji se pojave u jednoj fazi postupka, mogu biti ispravljeni u nekoj od narednih faza tog postupka. Dakle, generalno gledajući, nije moguće utvrditi da li je krivični postupak bio pravičan dok se postupak pravosnažno ne okonča⁹.

U apelantovom slučaju dakle, rješenje Okružnog suda, koje se pobija apelacijom, nije odluka koja predstavlja rezultat cjelokupnog krivičnog postupka protiv apelanta, u smislu utvrđivanja osnovanosti krivične optužbe protiv njega, jer je osporenim rješenjem samo riješeno jedno proceduralno pitanje, odnosno odlučeno o jednoj fazi postupka. Dakle, postupak utvrđivanja osnovanosti krivične optužbe protiv apelanta je u toku pred Okružnim sudom, pa slijedi da je u odnosu na apelantove navode, koji se isključivo odnose na povredu prava iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 Evropske konvencije, predmetna apelacija preuranjena.

3. Odluka Ustavnog suda broj AP 997/07 od 9. maja 2007. godine

Nesporno je da je u ovom slučaju pritvor određen na osnovu odredaba Zakona o krivičnom postupku

⁶ Vidi, *inter alia*, presudu u predmetu *Giulia Manzoni protiv Italije* od 1. jula 1997. godine, Izvještaji 1997–IV, str. 1191, stav 25 i presudu u predmetu *Quinn protiv Francuske* od 22. marta 1995. godine, serija A, broj 311, str. 17 i 18, stav 42.

⁷ "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine" broj 60/05.

⁸ "Službeni glasnik Republike Srpske" br. 50/03, 115/04 i 29/07.

⁹ Vidi Evropski sud, *Barbera, Meeseque i Jabardo protiv Španije*, presuda od 6. decembra 1988. godine, serija A, broj 146, stav 68 i Ustavni sud, odluka broj U 63/01 od 26. juna 2003. godine, tačka 18, objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 38/03.

Republike Srpske (član 189 stav 1 tač. a), b), v) i g)) kojim je propisano da se pritvor može odrediti ako postoji osnovana sumnja da je određeno lice učinilo krivično djelo. Za sve razloge koje je propisao citirani član Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske, sud je je prilikom određivanja ove mjere detaljno i jasno dao obrazloženje. Iz navedenog proizilazi da se u konkretnom slučaju radi o "zakonitom lišavanju slobode po rješenju nadležnog suda" kako to propisuje član 5 stav 1.c) Evropske konvencije. To znači da u lišavanju slobode apelanta nije bilo proizvoljnosti, jer je lišen slobode na temelju odredaba člana 189 stav 1 tač. a), b), v) i g) Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske. Ovakva situacija nije inkompatibilna sa članom 5 Evropske konvencije, jer navedeni član ne sadrži zabranu državama potpisnicama da u svojim pravnim sistemima mogu propisati odredbu, kojom se nalaže određivanje pritvora licu za koje postoji osnovana sumnja da je počinilo krivično djelo, ako postoji osnovana bojazan da će uništiti, sakriti, izmjeniti ili falsifikovati dokaze ili tragove važne za krivični postupak ili ako naročite okolnosti ukazuju da će ometati krivični postupak uticajem na svjedoke, saučesnike ili prikrivače, zatim ako naročite okolnosti opravdavaju bojazan da će ponoviti krivično djelo ili da će dovršiti pokušano krivično djelo, ako se radi o krivičnom djelu za koje se može izreći kazna zatvora deset godina ili teža kazna a usljed načina činjenja i posljedica krivičnog djela ugroženo je zdravlje, sigurnost i imovina građana.

Navodi apelanta da nije izveden pred sudiju, te saslušan "u vezi pitanja koja se odnose na lišavanje slobode" i da je na taj način povrijeđen član 5 stav 3 Evropske konvencije, takođe su neosnovani. Ovo iz razloga što ovi navodi nisu ničim potkrijepljeni niti je apelant u tom pravcu dostavio ikakve dokaze.

4. Odluka Ustavnog suda broj AP 2561/05 od 9. novembra 2006. godine

Nema povrede prava na slobodu i bezbjednost iz člana II/3d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5 Evropske konvencije u slučaju kada su u sprovedenim postupcima u skladu sa zakonskim propisima utvrđeni osnovi sumnje u izvršenje krivičnog djela i razlozi za određivanje pritvora, niti se, shodno praksi Evropskog suda, povredom navedenog prava može da smatra slučaj tužiočevog prekoračenja roka od pet časova i četiri minute preko zakonom predviđenog roka za podnošenje zahtjeva sudiji za određivanje pritvora.

Evropski sud je u nizu svojih presuda ukazao na značaj člana 5 stav 3 Evropske konvencije. Na primjer: "Glavna svrha ovog stava u vezi sa članom 5.1c) je da pruži pojedincima lišenim slobode specijalne garancije: postupak sudske prirode čija je svrha da obezbijedi da niko neće biti proizvoljno lišen slobode"¹⁰ i dalje "da obezbijedi da svako hapšenje ili pritvor budu što je moguće kraći"¹¹. Osim naglašavanja izuzetnog značaja člana 5 stav 3 Evropske konvencije, Evropski sud u više svojih presuda je utvrdio kršenje navedenog člana kada pritvoreno lice nije odmah, tj. u najkraćem mogućem vremenu, izvedeno pred sudiju. Na primjer, u slučaju kada nijedan od podnosilaca predstavke nije zapravo izveden pred sudiju ili sudskog službenika dok je bio u pritvoru, koji je trajao četiri dana i šest časova u jednom, a šest dana i 16 i po časova u drugom slučaju, nađeno je da je povrijeđen član 5 stav 3 Evropske konvencije¹². Ili, u slučaju kada podnosilac predstavke nije bio izveden pred vojni sud pet dana nakon hapšenja, takođe je nađeno da je povrijeđen član 5 stav 3 Evropske konvencije¹³. Evropski sud se u navedenim slučajevima uzdržao od uspostavljanja minimalnih standarda u smislu promptnosti iz člana 5 stav 3 Evropske konvencije, već je usvojio stav da se ovo pitanje treba procjenjivati u svakom konkretnom slučaju shodno posebnim okolnostima vezanim za svaki taj konkretan slučaj, dajući pri tome smjernicu za postupanje nacionalnim sudovima ocjenom "da bi bilo neprihvatljivo suviše široko tumačenje same riječi 'odmah'".

II. Pravo na slobodu i bezbjednost i pravo na pravično saslušanje

U predmetu AP 1785/06 od 30. marta 2007. godine Ustavni sud je zaključio da nema povrede prava na slobodu i bezbjednost ličnosti iz člana II/3d) Ustava Bosne i Hercegovine u situaciji kada je apelant pritvoren za jedno krivično djelo dok se istovremeno pripremala optužnica za drugo krivično djelo. Takođe, nema povrede principa "nezavisnosti" i "nepristrasnosti" u činjenici da je sudije koje sude u vijećima za ratne zločine imenovao Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu, kao ni činjenica da se Sud BiH i Tužilaštvo BiH nalaze u istoj zgradi. Dalje, Ustavni sud je utvrdio da u konkretnom slučaju nema povrede prava na pravično suđenje, a u vezi s primjenom principa *in dubio pro reo* kada sud izvede sve dokaze, a samo nekim dokazima vjeruje i koristi ih kao osnovu za osuđujuću presudu. Nema ni povrede člana 7 Evropske konvencije, jer stav 2 tog člana dopušta izuzetke kada se radi o predmetima koji se tiču ratnih zločina i zločina za kršenje humanitarnog prava koje su prihvatili "civilizovani narodi", a predmetni slučaj predstavlja izuzetak od pravila iz stava 1 člana 7 Evropske konvencije. Na kraju, Ustavni sud je utvrdio da apelant nema pravnih argumenata da se poziva na navodnu diskriminaciju kada se u konkretnom postupku ne utvrdi povreda bilo kog ustavnog prava niti povreda prava iz Evropske konvencije.

¹⁰ Vidi presude *Schiesser* od 4. decembra 1979, serija A-34 i *Skoogstrom* od 15. jula 1983. godine, serija A-83.

¹¹ Vidi izvještaje od 13. jula 1983. godine, str. 13 i str. 30 i 31.

¹² Vidi presudu *Brogan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 29. novembra 1988. godine, serija A-145-B.

¹³ Vidi presudu *Koster* od 28. novembra 1991. godine, serija A-221.

1. Pravo na slobodu ličnosti

Što se tiče proceduralne ispravnosti lišavanja slobode, Ustavni sud smatra da je ona izvršena u skladu sa odredbama Zakona o krivičnom postupku, što zadovoljava uslov iz člana 5 stav 1 Evropske konvencije koji propisuje da "niko ne smije da bude lišen slobode izuzev u niže navedenim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom", a koji može da se primijeni i na odredbu II/3d) Ustava Bosne i Hercegovine. Apelant, sem što ukazuje na "prevaran" način lišavanja slobode za jedno krivično djelo dok se pripremala optužnica za drugo krivično djelo, ne navodi nikakve druge dokaze koji bi ukazali na proceduralni ili neki drugi, suštinski propust, prilikom lišavanja slobode. Što se tiče postojanja razumne sumnje da je apelant izvršio predmetno krivično djelo, što je jedan od osnovnih uslova da se odredi pritvor predviđen članom 5 Evropske konvencije i Zakonom o krivičnom postupku, Ustavni sud smatra kako takva sumnja, u razumnim osnovama, u konkretnom slučaju zaista postoji, jer je apelant pravnosnažno osuđen za krivično djelo koje mu je stavljeno na teret. Imajući u vidu navedeno, Ustavni sud smatra da u konkretnom slučaju činjenice u odnosu na koje se podnosi apelacija očigledno ne predstavljaju kršenje prava koje apelant navodi, tj. apelant nema "opravdan zahtjev" da se poziva na kršenje prava iz člana II/3d) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 5 Evropske konvencije, pa ove apelantove navode odbija kao neosnovane.

2. Pravo na pravično suđenje

Apelant smatra da je došlo do povrede prava na pravično suđenje u više elemenata koji su sadržani u ovome principu. Između ostalog, apelant navodi da učešće međunarodnih sudija u vijeću koje je sudilo u predmetnom postupku predstavlja kršenje principa "nezavisnosti" i "nepriistrasnosti" suda.

2.1. Nezavisan i nepristrasan sud

Shodno standardima prava na pravično suđenje iz člana II/3e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 Evropske konvencije, svaku odluku mora da donese nezavisan i nepristrasan sud, ustanovljen zakonom. Budući da su ovi zahtjevi neraskidivo vezani, najčešće je neophodno da se razmatraju zajedno.

2.1.1. Nezavisnost

Prilikom odlučivanja da li je neki sud nezavisan, treba da se uzme u razmatranje sljedeće: način na koji su postavljeni i koliko traje mandat sudija; da li postoji garancija protiv spoljašnjeg pritiska i pitanje da li taj organ ostavlja utisak nezavisnosti¹⁴. Iz ovoga slijedi da, prvo, sud mora da funkcioniše nezavisno od izvršne vlasti i svoje odluke mora da zasniva na svom slobodnom mišljenju, činjenicama i odgovarajućoj pravnoj osnovi. Drugo, nije neophodno da se doživotno imenuju sudija, ali je potrebno da se obezbijedi da vlasti ne mogu sudije da otpuštaju svojevorno i na neprimjerenoj osnovi¹⁵. Treće, mora da se izbjegne čak i nešto što izgleda kao zavisnost.

Jurisprudencija Evropskog suda je rezultovala i sljedećim stanovištima. Lica sa sudijskim ili pravnim kvalifikacijama u sudu predstavljaju jaku indikaciju nezavisnosti suda¹⁶. Sama činjenica da izvršna vlast imenuje sudije, ne mora sama po sebi da znači da sud nije nezavisan¹⁷. Da bi se utvrdilo da je prekršen član 6 Evropske konvencije, moralo bi da se dokaže da praksa kod postavljanja sudija u cijelosti nije zadovoljavajuća ili da je uspostavljanje određenog suda bilo pod uticajem motiva koji navode da je bilo pokušaja u smislu uticanja na konačni ishod postupka¹⁸.

Nadležnosti odjela Suda BiH u koje se imenuju međunarodne sudije ukazuju bez sumnje da su uključeni određeni instituti međunarodnog krivičnog prava. Afirmacija supranacionalne prirode međunarodnog krivičnog prava, nastala kroz praksu Njemačkog i Tokijskog vojnog suda, Haškog tribunala i Tribunala za Ruandu, obuhvata i međunarodne krivične sudove, pa to svakako uključuje i situacije u kojima se u domaće sudove imenuje određeni broj međunarodnih sudija za odlučivanje u navedenim postupcima. S druge strane, imenovanje međunarodnih sudija u Sud BiH izvršio je Visoki predstavnik u okviru svojih ovlaštenja koja proizilaze u osnovi iz rezolucija Savjeta bezbjednosti UN donesenih na osnovu Poglavlja VII Povelje UN, te na osnovu preporuke Kancelarije registrara u skladu sa Sporazumom od 1. decembra 2004. godine, koju je potpisao i predsjednik Visokog sudskog i tužilačkog savjeta, nezavisnog organa nadležnog za sva imenovanja domaćih sudija, što je posebno značajno jer implicuje uključenost ovog organa u postupak koji je prethodio imenovanjima.

Ustavni sud smatra da su međunarodne sudije, koje su bili članovi vijeća prilikom donošenja osporavanih presuda, postavljeni na način i u postupku kojim nisu prekršeni standardi pravičnog suđenja iz člana 6 Evropske konvencije, te da su Zakonom o Sudu BiH¹⁹, Sporazumom od 1. decembra 2004. godine i odlukama o imenovanju stvorene pretpostavke i mehanizmi da se obezbijedi nezavisnost tako izabranih međunarodnih sudija kako od domaće izvršne vlasti, tako i od pojedinih međunarodnih autoriteta. Ovako imenovane sudije su

¹⁴ Vidi Evropski sud, *Campbell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 28. juna 1984. godine, stav 78.

¹⁵ Vidi Evropski sud, *Zand, D&R 15* (1979), Izvještaj od 12. oktobra 1978. godine, str. 70.

¹⁶ Vidi Evropski sud, *Le Compte protiv Belgije*, presuda od 23. juna 1981. godine, stav 57.

¹⁷ Vidi već citiranu presudu *Campbell i Fell*, stav 79.

¹⁸ Vidi već citirani slučaj *Zand, D&R 15*, str. 70.

¹⁹ "Službeni glasnik BiH" br. 29/00, 16/02, 24/02, 3/03, 37/03, 42/03, 4/04, 9/04, 35/04 i 61/04.

obavezne da poštuju i primjenjuju sva pravila koja se inače primjenjuju u domaćim krivičnim postupcima i koja odgovaraju međunarodnim standardima. Mandat ovih sudija je definisan i u toku njegovog trajanja predviđena je kontrola njihovog djelovanja. Njihovo imenovanje je motivisano potrebom da se u prelaznom periodu uspostave i jačanja domaćih sudova podrže napor ovih sudova da se utvrdi odgovornost za teška kršenja ljudskih prava i etnički motivisane zločine i s ciljem da se obezbijedi nezavisnost i nepristrasnost sudstva i sprovođenje pravde. Ni činjenica da je kasnijim Sporazumom od 26. septembra 2006. godine način imenovanja promijenjen tako što je propisano da međunarodne sudije imenuje Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH, ne znači automatski da je imenovanje na način koji je bio propisan u vrijeme kada su donesene osporeni odluke bio suprotan principima nezavisnosti suda u smislu člana 6 stav 1 Evropske konvencije. Ustavni sud smatra da apelacija nije ponudila ubjedljive argumente i dokaze u prilog tvrdnje o zavisnosti postavljenih međunarodnih sudija. Što se tiče navoda iz apelacije o nepostojanju nezavisnosti domaćeg sudije – člana vijeća koji su argumentovani samo pukom činjenicom da je to “lice sa malim iskustvom”, Ustavni sud smatra da su ovi navodi *prima facie* neosnovani i ne zahtijevaju šire obrazloženje.

2.1.2. Nepristrasnost

Nepristrasnost podrazumijeva da sud ne smije da bude opterećen predrasudama u vezi sa odlukom koju donosi. Sud ne smije da bude pod uticajem spoljašnjih informacija ili pod bilo kojim drugim pritiskom, već svoje mišljenje mora da zasniva isključivo na onom što je iznijeto na suđenju. Prilikom odlučivanja da li je neki sud bio pristrasan, mora da se napravi distinkcija između subjektivnog i objektivnog pristupa pristrasnosti. Subjektivni pristup se odnosi na ličnu nepristrasnost članova vijeća i ona se pretpostavlja dok se ne dokaže suprotno²⁰. Zaključiti da je neki sudija pristrasan zbog opterećenosti predrasudama, moguće je samo kada to postane sasvim jasno na osnovu njegovog stava tokom postupka ili iz sadržaja presude. “U okviru objektivnog testa mora da se odredi da li je, potpuno odvojeno od ličnog ponašanja sudije, bilo dokazivih činjenica koje mogu da dovedu do sumnje u njegovu nepristrasnost. U ovom pogledu čak i dojam može da ima izvjesnu važnost. Ono što je ovdje važno jeste povjerenje koje sudovi u demokratskom društvu moraju da ulijevaju javnosti i najviše od svega, kada su u pitanju krivični postupci, koje moraju da ulijevaju samom okrivljenom. Ovo podrazumijeva da kod odlučivanja da li u nekom konkretnom predmetu postoji opravdan razlog za strah da određeni sudija nije nepristrasan, stav okrivljenog je važan ali ne i odlučujući. Ono što je odlučujuće je da li takav strah može da se smatra objektivno opravdanim”²¹.

Objektivna nepristrasnost. U apelaciji je navedeno da “Sud BiH nema fizički odvojene objekte, pa se stiče dojam da faktički i ne postoji apelaciono vijeće... bez obzira na način dvostepenosti u Sudu BiH upitno je da li svakodnevni kontakti i zajednički rad omogućavaju i garantuju da je obezbijeđen princip nepristrasnog dvostepenog suđenja”. Ustavni sud smatra da ovi navodi iz apelacije predstavljaju žalbu zbog odsustva objektivne nepristrasnosti sudskog vijeća u konkretnom slučaju. U jurisprudenciji Ustavnog suda i Evropskog suda veliki broj predmeta se odnosio na situacije kada je sudija imao različite proceduralne uloge u toku postupka²². Međutim, u predmetu Ustavnog suda broj AP 767/04 apelant je, među navodima koji se odnose na nepristrasnost suda, istakao da su članovi sudskog vijeća dolazili na posao službenim vozilom u kom je bio i tužilac, te da se kancelarije sudija i tužilaca nalaze u istoj zgradi. Ustavni sud je zaključio “to zaista u konkretnom slučaju ne dovodi u pitanje ni subjektivnu ni objektivnu nepristrasnost suda. Naime, ne može samo na osnovu izjave da su se sudija i tužilac dovezli u istom autu ili da je ured sudije do kancelarije tužioca da se zaključi da su oni u nekakvom dogovoru, te da sud favorizuje tužilaštvo u odnosu na odbranu... Iako u konkretnom slučaju Ustavni sud nije našao razloge koji bi ukazivali na bilo kakvu nepristrasnost suda koja bi dovela do povrede prava na pravično suđenje... sud mora maksimalno da se uzdrži, ukoliko je to objektivno moguće, od bilo kakvih neslužbenih kontakata sa strankama u krivičnom postupku dok traje suđenje”²³.

Ustavni sud smatra da zaključak iz citirane odluke može da se primijeni i u konkretnom slučaju. Ovo tim prije što se ovdje radi o situaciji kada su različita vijeća istog suda smještena u istoj zgradi i što samo paušalan navod iz apelacije o “svakodnevničkim kontaktima i zajedničkom radu” ne može, sam po sebi, da znači da je prekršen princip nepristrasnosti suda. U istoj ravni treba da se posmatra i žalba iz apelacije koja se odnosi na činjenicu da ne postoji hijerarhijski odnos između Suda BiH i drugih sudova u BiH, te je ovaj sud nadležan i za prvostepeni i za drugostepeni postupak. Shodno svemu navedenom, Ustavni sud zaključuje da su neosnovani navodi iz apelacije koji se odnose na objektivnu nepristrasnost suda i u vezi sa tim kršenje standarda prava na pravično suđenje iz člana II/3e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 Evropske konvencije.

Subjektivna nepristrasnost. Ustavni sud smatra da apelant, sem paušalnog navoda o predrasudama suda zbog njegovog porijekla, nije dao nikakve dokaze koji bi govorili u prilog takve tvrdnje da je sudsko vijeće ili neki njegov član u bilo kojoj fazi postupka, kao i kod donošenja osporavane presude, imao predrasude u

²⁰ Vidi Evropski sud, *Hauschildt protiv Danske*, stav 47.

²¹ Vidi Evropski sud, *Fey protiv Austrije*, presuda od 24. februara 1993. godine, stav 30.

²² Vidi Evropski sud, *Piersack protiv Belgije*, presuda od 1. oktobra 1982. godine i Ustavni sud, odluka broj AP 255/03 od 15. oktobra 2004. godine.

²³ Vidi Ustavni sud, odluka, broj AP 767/04 od 17. novembra 2005. godine.

pogledu bilo kog apelantovog statusa niti su takve predrasude ispoljene u radu suda. Čak je i u apelaciji navedeno da sudije svoje predrasude "nisu direktno ispoljile". Shodno tome, ostaje samo u domenu spekulacije i apelantove pretpostavke da postoje predrasude kod sudija. Činjenica da je sud u toku dokaznog postupka, između ostalih, izveo i dokaz vještačenjem i saslušanjem eksperta za terorizam, takođe, sama po sebi ne može da predstavlja osnov za zaključak da postoje predrasude suda u pogledu apelantove pripadnosti nekoj terorističkoj organizaciji. Ustavni sud i ovom prilikom podsjeća da standardi prava na pravično suđenje uključuju slobodu sudova da odlučuju koje je dokaze potrebno izvesti, te da sa jednakom pažnjom moraju da odlučuju o izvođenju dokaza koje predlažu i odbrana i optužba. Apelant u apelaciji i sam priznaje da je sud izveo sve dokaze, ali se žali da ih sud nije cijenio na pravilan način.

Okolnost da je član sudskog vijeća u toku postupka ukazivao na relevantan slučaj iz prakse Evropskog suda, kao i da se taj slučaj navodi u presudi, ne može da se smatra osnovom za zaključak kako taj sudija nije bio nepristrasan ili na povredu principa pretpostavke nevinosti, kako to implicuje apelacija, već prije ukazuje da je sud slijedio praksu Evropskog suda kao vodeće sudske instance u tumačenju i primjeni standarda iz Evropske konvencije.

Ustavni sud razumije da kod apelanta postoji subjektivni strah da sud nije bio nepristrasan. Međutim, iz navoda apelacije i ostale sudu raspoložive dokumentacije ne može da se zaključi da takav strah može da se smatra objektivno opravdanim, jer u tom pravcu ne postoji ni jedan dokaz. Stoga, Ustavni sud zaključuje da su neosnovani navodi iz apelacije u pogledu nepostojanja nepristrasnosti suda i u vezi s tim kršenju prava na pravično suđenje iz člana II/3e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 Evropske konvencije.

2.2. Ocjena dokaza i princip pretpostavke nevinosti

Član 6 stav 2 Evropske konvencije propisuje da će svako ko je optužen za krivično djelo biti smatran nevinim dok se njegova krivica ne dokaže u skladu sa zakonom. Ovaj osnovni pravni princip razrađen je i u odredbama Zakona o krivičnom postupku koji je primijenjen u konkretnom slučaju. Evropski sud je zaključio da princip pretpostavke nevinosti "zahtijeva, *inter alia*, u vršenju svoje obaveze, da članovi vijeća suda ne treba da počinju od unaprijed stvorene ideje da je okrivljeno lice izvršilo djelo za koje se tuži; teret dokaza je na optužbi, a svaka sumnja treba da ide u prilog okrivljenog"²⁴. I Ustavni sud je u svojoj praksi uvijek afirmisao ovaj princip i apelacija u tom pravcu osnovano ukazuje na odluku Ustavnog suda broj AP 661/04. U ovoj Odluci Ustavni sud je naglasio: "Ukoliko se ustavno pravo na pravično suđenje posmatra u kontekstu važećeg pozitivnog prava u Bosni i Hercegovini, onda se mora primijetiti da bitan segment prava na pravično suđenje čini brižljiva i savjesna ocjena dokaza i činjenica utvrđenih u postupku pred redovnim sudovima. Ovo je jedna od temeljnih odredbi u vezi sa izvođenjem i ocjenom dokaza koja se nalazi u svim važećim procesnim zakonima u Bosni i Hercegovini, pa i u Zakonu o krivičnom postupku Republike Srpske, u kom odredba člana 287 stav 2 glasi: '[...] Sud će savjesno i brižljivo ocijeniti svaki dokaz posebno i sve dokaze zajedno[...]', pa čini neodvojiv element prava na pravično suđenje"²⁵.

U konkretnom slučaju, iz apelacije, uprkos njene neuobičajene opširnosti, može da se zaključi da se žalba zbog navodnog kršenja ovog principa u suštini odnosi na to da sud nije sa jednakom pažnjom cijenio dokaze koji su sprovedeni, a koji idu na apelantov teret i one koji idu u njegovu korist. U biti, dokazi su izvedeni ali nisu uvažavani, jer nakon okončanja dokaznog postupka argumenti odbrane, kao i dokazi koji osporavaju navode optužbe, nisu razmatrani²⁶.

Iako je sebi nametnuo ograničenja u pogledu toga da li će ispitivati načine na koje su redovni sudovi utvrdili činjenično stanje i ocijenili dokaze, Ustavni sud nije tu mogućnost potpuno isključio, već je svoju nadležnost o tom pitanju ograničio na slučaj da se ispitivanje činjeničnog stanja vrši ako je "postupak sadržavao povredu prava na pravično suđenje u okviru značenja iz člana 6 Evropske konvencije", odnosno "ukoliko utvrđeno činjenično stanje ukazuje na povredu Ustava" ili ukoliko se ocjena dokaza "doima očigledno proizvoljnom". U tom pravcu postoje brojni primjeri sudske prakse kada je Ustavni sud ulazio u načine na koje su ocijenili činjenično stanje i dokaze redovni sudovi²⁶. Međutim, u konkretnom slučaju, redovni sud je na zadovoljavajući način obrazložio kako je cijenio pojedine dokaze i kojim se razlozima rukovodio kod njihovog prihvatanja ili odbijanja, a Ustavni sud nije našao da se ocjena dokaza "doima očigledno proizvoljnom" što bi zahtijevalo da se odstupi od prakse da Ustavni sud ne procjenjuje kvalitet zaključaka redovnih sudova u pogledu ocjene dokaza. Zbog svega navedenog, Ustavni sud zaključuje da su neosnovani navodi iz apelacije o kršenju principa pretpostavke nevinosti i s tim u vezi kršenja prava na pravično suđenje iz člana II/3e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 stav 2 Evropske konvencije.

III. Pravo na pravično suđenje i obrazloženje presude

Jedan od osnovnih principa Zakona o krivičnom postupku jeste da su sud i drugi organi gonjenja dužni da

²⁴ Vidi Evropski sud, *Barbera, Messegue i Jabardo protiv Španije*, presuda od 6. decembra 1988. godine, stav 77.

²⁵ Vidi Ustavni sud, odluka broj AP 661/04 od 21. aprila 2005. godine.

²⁶ Vidi Ustavni sud, odluke broj U 15/99 od 15. decembra 2000. godine ("Službeni glasnik BiH" broj 13/01); broj U 14/00 od 4. maja 2001. godine ("Službeni glasnik BiH" broj 33/01) i broj AP 661/04 od 21. aprila 2005. godine ("Službeni glasnik BiH" broj 44/05 od 5. jula 2005. godine).

istinito i potpuno utvrde kako činjenice koje terete osumnjičenog, odnosno optuženog, tako i one koje idu u njegovu korist. Dalje, sud je dužan da savjesno ocijeni sve dokaze pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima, pa onda na osnovu takve, brižljive ocjene, izvede zaključak da li je neka činjenica dokazana. Pri tom, sud i drugi organi nisu vezani ni ograničeni posebnim formalnim dokaznim pravilima, već po principu slobodne ocjene dokaza ocjenjuju da li postoje postoje neke činjenice.

Slobodna ocjena dokaza je, dakle, oslobođena pravnih pravila koja bi *a priori* određivala vrijednost pojedinih dokaza. Međutim, ova slobodna ocjena dokaza zahtijeva da se obrazlože kako svaki dokaz pojedinačno, tako i svi dokazi zajedno, te da se dovedu svi sprovedeni dokazi u uzajamnu logičnu vezu. Princip slobodne procjene dokaza ne predstavlja apsolutnu slobodu. Ta sloboda je ograničena opštim pravilima i zakonitostima ljudskog mišljenja, logike i iskustva. Zbog toga je obaveza redovnog suda da u obrazloženju presude opiše proces pojedinačne ocjene dokaza, dovede svaki ocijenjeni dokaz u vezu sa drugim dokazima i izvede zaključke o dokazanosti određene činjenice.

U svjetlu navedenog, Ustavni sud ukazuje da je prvostepeni sud iskaze brojnih svjedoka ocijenio paušalnim, ne obrazlažući detaljnije na osnovu čega je sud stekao takav utisak, odnosno ne obrazlažući proces ocjenjivanja tih dokaza, kako to zahtijeva princip slobodne ocjene dokaza. Ustavni sud smatra da ovakvo obrazloženje ne zadovoljava zahtjev brižljivog i savjesnog ocjenjivanja dokaza, budući da subjektivno ubjeđenje suda da je apelant počinio krivično djelo koje mu se stavlja na teret nije dovoljno, već mora da postoji stvarna, na objektivnim činjenicama zasnovana i obrazložena istinitost zaključka suda. Redovni sudovi ne mogu samo da kažu da određenom svjedoku ne vjeruju samo zato što je njegov iskaz u suprotnosti sa iskazom nekog drugog svjedoka kom vjeruju, niti je dovoljno da dokaze samo subjektivno kvalifikuju kao "paušalne".

U vezi s tim, Ustavni sud ukazuje da su sudovi u redovnom postupku dužni da primijene pozitivne propise, a ako im se u postupku postavi pitanje pravne valjanosti ili ustavnosti određenog opšteg pravnog akta, onda to pitanje mogu da prosljede nadležnom sudu, u konkretnom slučaju Ustavnom sudu Republike Srpske, što nije učinjeno. Ustavni sud takođe ukazuje da ovakvo *ad hoc* ocjenjivanje pravne valjanosti propisa od redovnih sudova ne samo da nije zakonito, već nije ni u skladu sa ustavnim principom vladavine prava iz člana 1/2 Ustava BiH i u njega inkorporisanom principu pravne sigurnosti. Na to ukazuje i činjenica da je isti sud u drugom predmetu povodom istog krivičnog djela i istog pravnog akta donio sasvim drukčiju odluku i zauzeo sasvim drukčije stanovište, ali nakon što je utvrdio da Ustavni sud Republike Srpske nikada nije ispitivao ustavnost i zakonitost opšteg akta na bilo čiji zahtjev.

Dalje, Ustavni sud zapaža da u ostalom dijelu presude, u kom se ne bavi ispitivanjem ustavnosti, prvostepeni sud zaista nedosljedno i konfuzno obrazlaže svoj zaključak o apelantovoj krivici. Naročito takva ocjena može da se da za zaključak o obliku apelantove vinosti, iako je to odlučujuće za donošenje odluke o tome da li je krivično djelo koje je apelantu stavljeno na teret zaista učinjeno. Naime, da bi se utvrdilo da li postoji krivično djelo nesavjesnog rada u službi, neophodno je da se radi o "očigledno nesavjesnom postupanju u vršenju dužnosti", što bitno razgraničava ovo djelo od običnog zanemarivanja službene dužnosti. Da li postoji "očigledno nesavjesno postupanje", faktičko je pitanje koje se rješava shodno okolnostima svakog slučaja. Iz obrazloženja osporenih presuda, međutim, ne može da se zaključi na osnovu čega su redovni sudovi, sem na osnovu sopstvene analize ustavnosti opšteg pravnog akta, izveli zaključak da je ispunjen ovaj objektivni element bića navedenog krivičnog djela.

S druge strane, subjektivna strana bića ovog krivičnog djela je složena, jer je čini umišljaj i nehat. Naime, službeno lice koje nesavjesno postupa mora da bude svjesno svoje velike nesavjesnosti, činjenice da krši zakon ili drugi propis odnosno opšti akt ili da propušta nadzor u vršenju službe, pa to hoće ili pristaje da nastupe zabranjene posljedice (direktni i eventualni umišljaj). Međutim, u odnosu na težu posljedicu može da postoji i nehat, jer učinilac treba da je svjestan ili je bio dužan i mogao da bude svjestan da zbog njegovog nesavjesnog postupanja može da nastupi teža povreda prava drugog ili imovinska šteta. S ovim u vezi, Ustavni sud ukazuje da je vinost vrlo kompleksna subjektivna kategorija kod čije ocjene mora da se ima u vidu ličnost učinioca, način na koji je odlučio da izvrši krivično djelo, njegova motivacija itd. Kao takva, ona je osnovni razlog zašto određeno ponašanje može da se smatra krivičnim djelom. Ustavni sud smatra da redovni sudovi nisu uopšte obrazložili na osnovu čega su zaključili da je apelant u odnosu na izvršenje ovog krivičnog djela postupao sa umišljajem ili da je u odnosu na težu posljedicu apelant postupao sa nehatom. Ustavni sud smatra da ni prvostepeni ni drugostepeni sud nisu obrazložili ni da li su ni kako su utvrdili da je apelantovim radnjama "teže povrijeđeno pravo drugoga" ili da je nastupila imovinska šteta, što je sastavni elemenat bića krivičnog djela koje je apelantu stavljeno na teret. Uzimajući sve ovo u obzir, Ustavni sud smatra da nedostatak zadovoljavajućeg obrazloženja zaključka o apelantovoj krivici, te nedostatak objektivizacije subjektivne ocjene suda svestranom analizom i ocjenom izvedenih dokaza, nije u skladu sa zahtjevima pravičnog suđenja iz člana 6 stav 1 Evropske konvencije. Takođe, Ustavni sud smatra da obrazloženja osporenih presuda ne zadovoljavaju ni obavezu poštovanja principa *in dubio pro reo*.

Na osnovu svega navedenog, Ustavni sud smatra da obrazloženja osporenih presuda ne zadovoljavaju zahtjeve pravičnog suđenja već ostavljaju utisak proizvoljnosti, zbog čega je tim presudama prekršeno

apelantovo pravo na pravično suđenje iz člana II/3e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 stav 1 Evropske konvencije.²⁷

IV. Nagrada i naknade troškova advokata

Pitanje utvrđivanja naknade advokatu koji je postavljen po službenoj dužnosti u krivičnom predmetu raspravljeno je i u odluci Ustavnog suda, broj AP 1918/06 od 25. januara 2008. godine. Apelant je smatrao da mu je osporenim rješenjima povrijeđeno pravo na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 Evropske konvencije. Povredu navedenih prava apelant vidi u tome što je Okružni sud primijenio ranije važeću Tarifu o nagradama i naknadi troškova za rad advokata²⁸, jer je nova Tarifa o nagradama i naknadi troškova za rad²⁹ advokata stupila na snagu 22. jula 2005. godine, dakle u toku postupka, pa se ona ima primijeniti, te da sam obračun po Tarifi nije bio korektan.

1. Otvorena pitanja i moguća rješenja

U ovom predmetu se u ulozi apelanta pojavljuje advokat koji je postavljen po službenoj dužnosti. Nadalje, apelacijom se osporavaju utvrđeni advokatski troškovi u krivičnom postupku. Predmetna apelacija pokreće pitanje da li troškovi i naknade advokata, tj. postupak u kojem se oni određuju – uživaju zaštitu ljudskih prava u smislu Evropske konvencije i Ustava Bosne i Hercegovine, i to člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 stav 1 Evropske konvencije.

Ustavni sud je prije donošenja odluke u ovom predmetu donio dvije odluke u kojima je činjenična situacija bila slična kao u navedenom predmetu i u kojima su bila razmatrana pitanja povrede prava na pravično suđenje i prava na imovinu. Radi se o odlukama o dopustivosti u predmetu AP 1181/06 od 6. marta 2006. i AP 926/06 od 9. maja 2006. godine.

U predmetu AP 1181/06 apelant je bio advokat koji je postavljen po službenoj dužnosti. On se žalio na povredu prava na pravično suđenje, jer sud nije dobro primijenio Tarifu prilikom određivanja naknade za troškove odbrane. U navedenoj odluci, a u vezi sa članom 6 Evropske konvencije, Ustavni sud je zaključio: "Ustavni sud prvenstveno konstatuje da je osporenim rješenjima, neovisno od činjenice da su donesena u krivičnom postupku, u stvari odlučivano o građanskom pravu apelanta koji kao advokat, shodno članu 31 Zakona o advokaturi Federacije Bosne i Hercegovine³⁰, ima pravo da zahtijeva i da primi nagradu za izvršeni rad i nadoknadu troškova nastalih u vezi s radom u skladu sa odredbama Tarife". U vezi sa samim navodom o povredi prava na pravično suđenje, jer je sud pogrešno primijenio važeću Tarifu, Ustavni sud je zaključio: "Budući da su osporene odluke zasnovane na odredbama važeće Tarife, pri čemu su dati razlozi na osnovu kojih je odmjerena naknada apelantu kao braniocu po službenoj dužnosti, Ustavni sud smatra da u predmetnoj apelaciji nema ništa što ukazuje da su materijalno–pravni propisi proizvoljno primijenjeni na štetu apelanta niti dokumentacija predložena Ustavnom sudu ukazuju na povredu apelantovih ustavnih prava, te stoga zaključuje da apelant nema 'opravdan zahtijev' da se poziva na povredu prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 stav 1 Evropske konvencije".

U predmetu AP 926/06 apelantica, koja je bila postavljena kao advokat po službenoj dužnosti, isticala je povredu prava na imovinu, jer joj je utvrđen manji iznos naknade od iznosa koji joj po Tarifi pripada. U pogledu povrede prava na imovinu, u navedenom predmetu, Ustavni sud je zaključio: "Dakle, u konkretnom slučaju, predmet spora pred redovnim sudovima je manje dosuđeni iznos naknade apelantici na ime troškova zastupanja od očekivanog iznosa. S tim u vezi, Ustavni sud ističe da član II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i član 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju štiti samo postojeću imovinu, a ne i pravo na sticanje imovine (vidi, Evropski sud, *Marckx*, presuda od 13. juna 1979. godine serija A–31). Ustavni sud podsjeća i na stav Evropske komisije za ljudska prava prema kojem se zahtjev u vezi sa tarifom javnog bilježnika može smatrati 'imovinom' jedino ako do takvog zahtjeva dođe u konkretnom slučaju na osnovu usluga koje su stvarno date i na osnovu postojećih propisa o tarifama (vidi Evropska komisija za ljudska prava, *X protiv Savezne Republike Njemačke*, 1979. godina). U konkretnom slučaju, apelantica nije u sudskom postupku dokazala da je njen zahtjev utemeljen na osnovu važeće Advokatske tarife. Stoga, Ustavni sud smatra da se u konkretnom slučaju ne može primijeniti član II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine, kao ni član 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, iz čega proizilazi zaključak da je apelacija u ovom dijelu *ratione materiae* inkompatibilna sa Ustavom Bosne i Hercegovine".

U dosadašnjoj praksi, u slučajevima u kojima su se apelanti (po profesiji advokati) žalili na dosuđene iznose pred njihovim domaćim sudovima, Evropski sud je našao da se u tim predmetima primjenjuje član 6 Evropske konvencije, ali je smatrao da je stvar domaćih sudova kako će utvrditi naknade, te su prijave u ovom dijelu

²⁷ Odluka Ustavnog suda, AP 1603/05 od 21. decembra 2006. godine.

²⁸ "Službeni glasnik Republike Srpske" broj 45/00, u daljnjem tekstu: Tarifa.

²⁹ "Službeni glasnik Republike Srpske" broj 68/05.

³⁰ "Službene novine Federacije BiH" broj 40/02.

³¹ Vidi Komisija za ljudska prava *Kiiskinen and Kovalainen v. Finland*, odluka o prihvatljivosti, aplikacija broj 26323/95 od 28. maja 1997. godine ili Evropski sud, *Erik Øvliisen v. Dankse*, odluka o prihvatljivosti, aplikacija broj 16469/05, od 30. avgusta 2006. godine.

proglašavane neprihvatljivim kao očigledno neosnovane³¹. Takva je i dosadašnja praksa Ustavnog suda kada je u pitanja povreda člana 6 Evropske konvencije.

Predmet AP 1918/05 od 26. januara 2007. godine ne pokreće sve pitanja koja se pojavljuju u ovim predmetima: apelant se žali samo na povredu prava na pravično suđenje, ne na povredu prava na imovinu.

Na sjednici Velikog vijeća, održanoj 18. oktobra 2007. godine, Ustavni sud je odlučio da navedeni predmet proslijedi na Plenarnu sjednicu, radi zauzimanja stava oko budućih odluka u apelacijama u kojima se advokati žale na povredu prava na imovinu ili povredu prava na pravično suđenje (ili kombinaciju ovih prava), a u odnosu na postupak određivanja njihove nagrade i troškova. Ustavni sud je razmišljanja da je pravo na naknadu advokatskih troškova sporedno pravo, prati sudski postupak u kojem se odlučuje i o advokatskim troškovima, te iz tog razloga nije *ratione materiae* inkompatibilno sa Ustavom Bosne i Hercegovine. U tom pravcu moguća se sljedeća rješenja: (1) prihvatiti dosadašnju praksu Ustavnog suda, te a) žalbene navode u vezi sa povredom prava na pravično suđenje razmatrati u okviru člana 6 Evropske konvencije, jer se radi o "građanskom pravu", tj. naknadi advokata koja mu pripada za preduzete radnje, pogotovo pošto je riječ o advokatima koji su postavljeni *ex officio*; b) žalbene navode u vezi sa povredom prava na imovinu takođe razmatrati u okviru člana 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju ili (2) odlučiti da ove predmete, bez obzira o kojoj se povredi radi, Ustavni sud odbacuje kao *ratione materiae* inkompatibilne sa Ustavom Bosne i Hercegovine.

Stav Ustavnog suda u predmetu broj AP 926/06 u svemu je prihvatljiv. Apelant je advokat koji je bio postavljen po službenoj dužnosti i koji se žalio da je iznos naknade koji mu je dodijeljen za pružene usluge niži od iznosa koji je predviđen tarifom, što je dovelo do povrede njegovog prava na imovinu iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju. Slijedi da u slučaju kada valjana pravna mjera predviđa da je iznos za isplatu fiksna prema kriterijumu uspostavljenim tom mjerom, pravo na imovinu se pojavljuje automatski kada advokat pruža uslugu ili ima troškove koji spadaju u obim pravne mjere i pokreće pitanje prava na isplatu nagrade ili naknade troškova prema tarifi koja je utvrđena zakonom.

2. Pravo u slučaju kada javna vlast ima diskreciono pravo u pogledu plaćanja

Ako sud ili neki drugi organ ima diskreciono pravo odlučivanja u pogledu visine nagrade ili naknade troškova advokatima u određenim slučajevima, čini se da se pitanje tog prava neće pojaviti sve dok je iznos fiksna. To je u skladu sa odlukama Evropskog suda u pogledu plaćanja beneficija socijalne sigurnosti³². Međutim, treba priznati da bi jedan predmet, koji se direktno odnosio na nagradu za advokata, mogao baciti sumnju na ovo. U predmetu *Hummels protiv Holandije*³³ advokat se žalio da je njegovo pravo na pravično suđenje bilo povrijeđeno diskrecionom odlukom da mu se ne dodijeli nagrada u iznosu većem od normalnog iznosa za njegov rad na izuzetno kompleksnom predmetu. Evropska komisija za ljudska prava je smatrala da žalba pokreće ozbiljno pitanje primjenljivosti člana 6 stav 1 Evropske konvencije, tako da se ne može reći da je očigledno neosnovana. Evropska komisija je, prema tome, odlučila da je žalba dopustiva. Naime, slučaj nije bio predmet odluke o meritumu Evropske komisije ili presude Evropskog suda, jer su strane postigle prijateljsku nagodbu na osnovu kojeg je vlada Holandije pristala da plati advokatu razliku između iznosa koji mu je bio dodijeljen i iznosa koji bi advokat primio da je bio plaćen za rad na kompleksnom predmetu³⁴.

Odlukom u predmetu *Hummels protiv Holandije* ne utvrđuje se da neka osoba ima građansko pravo na novac koji javna vlast treba potencijalno isplatiti prilikom korišćenja diskrecionog prava; ona jednostavno to ostavlja kao otvoreno pitanje, koje treba odrediti. U jednom predmetu koji se pojavio kasnije, *Kiiskinen proti Finske*³⁵, Evropska komisija za ljudska prava je istakla da član 6 Evropske konvencije ne garantuje posebnu visinu nagrade za advokate.

U svjetlu navedenog i uzimajući u obzir pristup Evropskog suda, a koji se čini analognim, bilo je logično da Ustavni sud zauzme stanovište da proces slobodnog odlučivanja o visini naknade ne spada u obim člana II/3. (e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 stava 1 Evropske konvencije.

Imajući u vidu sudsku praksu Evropskog suda i Ustavnog suda, prema kojoj pravo na imovinu ne podrazumjeva pravo na sticanje imovine ili posjeda, nego se odnosi samo na postojeću imovinu ili posjed, nameće se stav da osoba nema pravo iz člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine ili člana 6 stava 1 Evropske konvencije u pogledu dodjeljivanja nagrade koja zavisi od korišćenja diskrecionog prava po službenoj dužnosti – sve dok odgovorna javna vlast nije koristila diskreciono pravo u korist te osobe. Stav u pogledu prava na imovinu je dakle isti kao stav u pogledu prava na pravično suđenje.

³² *Feldbrugge protiv Holandije*, presuda od 29. maja 1986. godine, serija A broj 99; *Salesi protiv Italije*, presuda od 26. februara 1993. godine, serija A broj 257–E i *Schuler-Zraggen protiv Švajcarske*, presuda od 24. juna 1993. godine, serija A broj 263.

³³ Odluka o dopustivosti od 28. februara 1996. godine, aplikacija broj 23003/93.

³⁴ Izvještaj Komisije od 26. juna 1996. godine.

³⁵ Odluka o dopustivosti od 28. maja 1997. godine, aplikacija broj 26323/05.

3. Odluka Ustavnog suda, u Plenarnom sazivu, broj AP 1918/06 od 25. januara 2008. godine

Premda su osporena rješenja donesena u krivičnom postupku, Ustavni sud konstatuje da njima nije odlučivano o krivičnoj optužbi u smislu člana 6 stav 1 Evropske konvencije. Evropska komisija i Evropski sud su bili spremni prihvatiti da se odlukom javnih vlasti o pravu advokata da primi nagradu i naknadu troškova za rad iz sredstava budžeta – odlučuje o građanskom pravu u smislu član 6 stav 1³⁶. Ustavni sud je spreman da zauzme isti stav kada se apelant poziva na pravo u pogledu iznosa koji se može izračunati u skladu sa validnom pravnom mjerom, kao što su odredbe člana 48 stav 3 Zakona o advokaturi Republike Srpske³⁷, kada javna vlast nije koristila diskreciono pravo u njegovu ili njenu korist, a kada je apelant je učinio sve što je bilo potrebno da bi stekao pravo da primi taj iznos.

Iz navoda apelacije proizilazi da apelant povredu prava na pravično suđenje vidi u proizvoljnoj primjeni materijalnog prava, konkretno Tarife, i to od strane Okružnog suda, tj. u činjenici da je sud za jedan dio postupka primijenio ranije važeću Tarifu, koju nije trebao primijeniti. U vezi s tim, Ustavni sud podsjeća na svoj stav prema kojem nije nadležan da vrši provjeru utvrđenih činjenica i načina na koji su redovni sudovi protumačili pozitivno–pravne propise, osim ukoliko odluke tih sudova krše ustavna prava³⁸.

Apelant u apelaciji navodi da je Okružni sud pogrešno primijenio Tarifu koja je bila na snazi do 22. jula 2005. godine, kada je stupila na snagu nova Tarifa. Članom 13 Tarife koja je stupila na snagu 22. jula 2005. godine je određeno: "Kada sud ili drugi organ odlučuje o naknadi troškova zastupanja na teret protivne strane, pa i u slučaju spora između advokata i klijenta, primjenjuje Tarifu i odluku o vrijednosti boda koje su na snazi u vrijeme donošenja meritorne odluke".

Okružni sud se prilikom odlučivanja o žalbi pozvao na član 48 stav 4 Zakona o advokaturi Republike Srpske kojim je predviđeno "Sudovi i drugi organi u odluci o troškovima postupka u konkretnom predmetu određivaće naknadu za pruženu pravnu pomoć stranci od strane advokata prema odredbama Tarife koja je važila u momentu pružanja pravne pomoći". S tim u vezi, sud je našao da se za određene radnje apelanta, od postavljanja za branioca do stupanja na snagu nove Tarife (22. juli 2005. godine) ima se primijeniti ranije važeća Tarifa, a za određene radnje nova Tarifa. Zbog toga je sud utvrdio i različite bodove za apelanta, odnosno u jednom dijelu troškova umanjio iznos, po osnovu Tarife koja je u vrijeme obavljanja konkretne radnje apelanta bila na snazi. U takvom zaključku redovnih sudova Ustavni sud ne vidi nikakvu proizvoljnost, budući da se odredbom člana 48 stav 3 Zakona o advokaturi, kao relevantan momenat za primjenu Tarife uzima momenat pružanja pravne pomoći. Osim toga, članom 36 Statuta Advokatske komore Republike Srpske³⁹ propisano je da Statut i drugi opšti akti moraju biti u saglasnosti sa Ustavom Bosne i Hercegovine, Ustavom Republike Srpske i Zakonom o advokaturi i drugim odgovarajućim zakonima. Iz ovoga jasno proizilazi da i Tarifa mora biti u saglasnosti sa Zakonom o advokaturi.

Osim toga, apelant navodi da sud proizvoljno osporava, odnosno umanjuje pravo na naknadu za vrijeme boravka iz kancelarije, kao i pravo na naknadu po osnovu posjete branjenika u pritvoru. Naime, apelant se žali da je tarifnim brojem 9 Tarife propisano po 30 bodova za svaki započeti sat odsustva iz kancelarije, zbog učestvovanja u istrazi, radnji dokazivanja, pregovaranja, prisustva na ročištu, pretresu ili raspravi. U obrazloženju rješenja sud je naveo: "Naime, imajući u vidu da su pretresi i ročišta, zbog kojih je advokat odsustvovao iz kancelarije održavani u istom mjestu u kojem je sjedište kancelarije branioca, ovo vijeće ne može prihvatiti tvrdnje advokata da je za svaki izlazak iz kancelarije i dolazak do suda zahtijevao po pola sata vremena i da je stoga ukupno odsustvovao 12 časova, pa stoga smatra neosnovanim prigovore žalbe izjavljene u tom pogledu".

Ustavni sud primjećuje da je Okružni sud našao da je umjesto traženih 12 sati odsustva iz kancelarije, apelant odsustvovao devet sati i za to dobio naknadu. Sud je cijenio udaljenost kancelarije i suda. U odnosu na zahtjev apelanta da mu se priznaju troškovi, odnosno odredi naknada po osnovu posjete branjenika u pritvoru, sud je utvrdio da je ovaj zahtjev neosnovan, jer je, prema tarifnom broju 12 Tarife, obračunata paušalna nagrada od 25 odsto od iznosa nagrade, određene tarifom za sporednu radnju u postupku za koju je radnja obavljenja, što uključuje i posjetu optuženom u pritvoru.

Budući da je osporena odluka pravilo zasnovana na odredbama važećeg Zakona o advokaturi, kao i na odredbama Tarife koja je važila u momentu pružanja pravne pomoći, pri čemu su dati razlozi na osnovu kojih je odmjerena naknada apelantu kao braniocu po službenoj dužnosti, Ustavni sud smatra da u predmetnoj apelaciji nema ništa što ukazuje da su materijalno–pravni propisi proizvoljno primijenjeni na štetu apelanta niti dokumentacija predložena Ustavnom sudu ukazuju na povredu apelantovih ustavnih prava, te stoga zaključuje

³⁶ Vidi Komisija za ljudska prava, *Kiiskinen i Kovalainen protiv Finske*, odluka o prihvatljivosti, aplikacija broj 26323/95 od 28. maja 1997. godine; Evropski sud, *Erik Øvlsen protiv Danske*, odluka o prihvatljivosti od 30. avgusta 2006. godine, aplikacija broj 16469/05.

³⁷ "Službeni glasnik Republike Srpske" broj 37/02.

³⁸ Vidi odluku Ustavnog suda, broj U 29/02 od 27. juna 2003. godine, objavljenu u "Službenom glasniku BiH" broj 31/03.

³⁹ "Službeni glasnik Republike Srpske" broj 68/03.

da apelant nema "opravdan zahtijev" da se poziva na povredu prava na pravično suđenje iz člana II/3.e) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 6 stav 1 Evropske konvencije.

4. Odluka Ustavnog suda, broj AP 2700/06 od 10. januara 2008. godine

S obzirom da apelanti smatraju da nisu imali pravično suđenje zbog toga što je Kantonalni sud pogrešnom primjenom prava odbio priznati im troškove za sastavljanje odgovora na prigovor, Ustavni sud podsjeća da, prema praksi Evropskog suda i Ustavnog suda, nije zadatak ovih sudova da preispituju zaključke redovnih sudova u pogledu činjeničnog stanja i primjene materijalnog prava⁴⁰, te da Ustavni sud nije nadležan supstituirati redovne sudove u procjeni činjenica i dokaza, već je uopšteno zadatak redovnih sudova da ocijene činjenice i dokaze koje su izveli⁴¹. Zadatak Ustavnog suda je ispitati da li je postupak u cjelini bio pravičan na način na koji to zahtijeva član 6 stav 1 Evropske konvencije, te da li odluke redovnih sudova krše ustavna prava⁴².

Ustavni sud zapaža da je u pobijanim rješenjima Kantonalni sud naveo da je o zahtjevima apelanata za naknadu troškova povodom odgovora na prigovor trebao odlučiti prvostepeni sud koji je to propustio učiniti, a apelanti nisu tražili donošenje dopunske odluke, te su, stoga, ovi zahtjevi apelanata u drugostepenom postupku odbijeni kao nesnovani. Pored toga, Ustavni sud ističe da pri odlučivanju koje će parnične troškove naknaditi stranci, sud uzima u obzir samo one troškove koji su bili potrebni radi vođenja parnice. O tome koji su to troškovi, kao i njihovoj visini – odlučuje sud, ocjenjujući brižljivo sve okolnosti⁴³. Zakon se, dakle, kod određivanja osnova za udovoljavanje zahtjevu za naknadu troškova postupka, ne služi subjektivnim već objektivnim kriterijem. Ne traži se izričito da su ovi troškovi bili potrebni radi svrsishodnog vođenja parnice, no očigledno je da standardni izraz "potrebni" treba dopuniti, odnosno shvatiti u tom smislu. Inače bi sud bio primoran usvojiti zahtjev za naknadu i onih troškova koji su, doduše sa stanovišta stranke koja ih je imala, bili potrebni zato da ona vodi parnicu kako želi, ali se u odnosu na vođenje parnice nisu pokazali svrsishodni radi ostvarivanja krajnjeg objektivno prihvatljivog cilja u postupku. Nesvrsishodne troškove snosi definitivno stranka koja ih je prouzrokovala, pa nema prava na naknadu ni kada u parnici uspije.

Ustavni sud ukazuje da je Kantonalni sud dao jasne razloge za svoju odluku o troškovima odgovora na prigovor, te stoga smatra da u osporenim odlukama u dijelu koji se tiče naknade troškova prouzrokovanih procesnom radnjom, odgovorom na prigovor, nema ništa što bi ukazalo na proizvoljnost u primjeni propisa. Nezadovoljstvo apelanata pobijanim odlukama ne pokreće, samo po sebi, pitanja u vezi sa zaštićenim ustavnim pravima ili pravima iz Evropske konvencije, a apelanti ne navode nikakve proceduralne greške, niti su takve greške očigledne. U konkretnom slučaju, Ustavni sud nije pronašao ništa što bi ukazalo da su materijalno – pravni propisi proizvoljno ili nepravilno primijenjeni na štetu apelanata, niti ima elemenata koji ukazuju na procesnu nepravilnost u smislu člana 6 stav 1 Evropske konvencije. Stoga je Ustavni sud zaključio da su navodi apelanata o kršenju prava na pravično suđenje očigledno (*prima facie*) neosnovani, jer apelanti nemaju "opravdan zahtjev" u smislu člana 16 stav 2 Pravila Ustavnog suda.

⁴⁰ Vidi, Evropski sud, *Pronina protiv Rusije*, odluka o dopustivosti od 30. juna 2005. godine, aplikacija broj 65167/01.

⁴¹ Vidi, Evropski sud, *Thomas protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 10. maja 2005. godine, aplikacija broj 19354/02.

⁴² Vidi, Ustavni sud, odluka, broj AP 20/05 od 18. maja 2005. godine.

⁴³ Član 387 Zakona o parničnom postupku ("Službene novine Federacije BiH" br. 53/03, 73/05 i 19/06).

Napomena: Kompletan članak je objavljen u časopisu "Pravo i pravda", godina VII, broj I, u Sarajevu 2008. godine pod nazivom "Novija praksa Ustavnog suda Bosne i Hercegovine iz oblasti krivičnog zakonodavstva i Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda". Dijelovi članka su objavljeni u OKO Reporteru uz saglasnog autora.

Objavljeni kriteriji za stavljanje na listu

Najnoviji kriteriji za stavljanje na listu advokata ovlaštenih za postupanje pred Sudom BiH, važe do 31.12.2008. godine

Obrazac za prijavu

U skladu sa Pravilom 3.3 "Dodatnih pravila postupanja za advokate odbrane", advokati koji se žele prijaviti za stavljanje na listu ovlaštenih advokata dužni su ispuniti "OKO Obrazac za prijavu" iz januara 2008. godine.

Kriterij stručnosti

Članom 3.2 Dodatnih pravila se od kandidata traži da mora biti trenutni i važeći član jedne od advokatskih komora, i da mora posjedovati najmanje 7 godina relevantnog radnog iskustva u pravnim stvarima, u svojstvu branioca, sudije ili tužioca, da bi bio dodijeljen kao jedini ili glavni branilac. Advokati sa manje od 7 godina radnog iskustva, ispunjavaju uslove za stavljanje na listu dodatnih branitelja.

Kriterij znanja

Član 12. stav 3. Zakona o Sudu BiH dozvoljava sudu da odredi potrebne uslove za advokate koji postupaju pred Sudom. Član 3. stav 2. tačka 3. dodatnih pravila kao uslov postavlja da kandidati moraju posjedovati znanje i stručnost iz relevantnih oblasti prava u skladu sa kriterijima koje je objavio OKO. Kriterij znanja može biti zadovoljen iskustvom ili učešćem na alternativnim kursevima obuke.

Elementat	Kvalifikacija prema iskustvu	Alternativa-edukacija
Novo krivično zakonodavstvo u BiH	Okončano 1 krivično suđenje pred Sudom BiH u svojstvu advokata, <i>ili</i> Okončana 2 suđenja za teža krivična djela pred nižim sudovima u svojstvu advokata primjenjujući odredbe novog KZ/ZKP, <i>ili</i> Završen kurs obuke odobren od strane OKO-a.	2-dnevni seminar o ZKP-u i KZ-u, u organizaciji OKO-a
Pravo koje reguliše oblast ratnih zločina (<i>neophodno samo za advokate koji žele postupati u predmetima ratnih zločina</i>)	Okončano 1 suđenje za ratne zločine pred Odjelom I Suda BiH <i>ili</i> Okončana 2 suđenja za ratne zločine pred bilo kojim domaćim sudom, <i>ili</i> Značajan udio u radu odbrane u fazi glavnog pretresa pred MKSJ, <i>ili</i> Postdiplomski studij iz međunarodnog humanitarnog prava, <i>ili</i> Završen kurs obuke iz oblasti međunarodnog humanitarnog prava koji je odobren od strane OKO-a.	2-dnevni kurs obuke o međunarodnom humanitarnom pravu, u organizaciji OKO-a

Kriterij kontinuiranog profesionalnog usavršavanja

Kriterij kontinuiranog profesionalnog usavršavanja u 2008. godini iznosi 8 sati. U toku 2008., kontinuirano profesionalno usavršavanje je obavezno samo za braniocce pred Odjelom I.

Period važenja

Ovi kriteriji odnose se na obrasce za prijavu koji pristignu u OKO prije 31.12.2008. godine.

Zakon o izmjenama i dopunama ZKP-a BiH

Objavljen u "Službenom glasniku BiH", broj 58/08, 21.07.2008. godine

Na osnovu člana IV. 4.a) Ustava Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, na 29. sjednici Predstavničkog doma, održanoj 14. maja i 4. juna 2008. godine, i na 18. sjednici Doma naroda, održanoj 17. juna 2008. godine, donijela je

ZAKON

O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O KRIVIČNOM POSTUPKU BOSNE I HERCEGOVINE

Član 1.

U Zakonu o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07 i 15/08) u članu 5. u stavu (1) iza riječi "iskaz" dodaju se zarez i riječi: "niti odgovarati na postavljena pitanja,".

Član 2.

U članu 6. u stavu (1) iza riječi "njega" dodaju se riječi: "i da njegov iskaz može biti korišten kao dokaz u daljnjem toku postupka".

Član 3.

U članu 8. u stavu (2) riječi: "svojim jezikom" zamjenjuju se riječima: "maternjim jezikom ili jezikom koji razumiju".

Član 4.

U članu 9. u stavu (2) riječi: "Tužbe, žalbe i drugi podnesci dostavljaju se", zamjenjuju se riječima: "Podnesci se dostavljaju".

U stavu (3) riječi: "jeziku kojim se to lice služi u postupku" zamjenjuju se riječima: "maternjem jeziku ili jeziku koji razumije".

Član 5.

U članu 14. dodaje se novi stav (1) koji glasi:

"(1) Sud je dužan da stranke i branioca tretira na jednak način i da svakoj od strana pruži jednake mogućnosti u pogledu pristupa dokazima i njihovom izvođenju na glavnom pretresu."

Dosadašnji stav (1) postaje stav (2).

Član 6.

U članu 20. iza tačke t) dodaju se nove tačke u) i v) koje glase:

"u) "Kompjuterski sistem" je svaka naprava ili grupa međusobno spojenih ili povezanih naprava, od kojih jedna ili više njih na osnovu programa automatski obrađuju podatke,

v) "Kompjuterski podaci" su svako iskazivanje činjenica, informacija ili koncepata u obliku

prikladnom za obradu u kompjuterskom sistemu, uključujući i program koji je u stanju prouzrokovati da kompjuterski sistem izvrši određenu funkciju."

Član 7.

U članu 24. u stavu (2) riječ "pet" zamjenjuje se riječju "deset".

Iza stava (3) dodaje se novi stav (4) koji glasi:

"(4) U trećem stepenu sudi vijeće apelacionog odjeljenja Suda sastavljeno od trojice sudija."

Dosadašnji st. (4), (5) i (6) postaju st. (5), (6) i (7).

Član 8.

U članu 30. u nazivu člana iza riječi "stranke" dodaju se riječi: "ili branioca".

U stavu (2) riječi: "tačke a) do f)" zamjenjuju se riječima: "tačke a) do e)".

Član 9.

U članu 34. u stavu (3) iza riječi: "ili sudija" dodaju se zarez i riječi: "a do podizanja optužnice tužilac".

Član 10.

U članu 35. u stavu (2) u tački c) riječ "zakonom" zamjenjuje se riječima: "članom 84. ovog zakona".

Iza tačke f) dodaje se nova tačka g) koja glasi:

"g) utvrđuje činjenice potrebne za odlučivanje o imovinskopravnom zahtjevu u skladu s članom 197. ovog zakona i o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom u skladu s članom 392. ovog zakona."

Dosadašnje tačke g), h), i), i j) postaju tačke h), i), j) i k).

Član 11.

U članu 45. u stavu (2) riječi: "odmah nakon što mu je određen pritvor" zamjenjuju se riječima: "prilikom izjašnjenja o prijedlogu za određivanje pritvora".

U stavu (5) riječ "ili" zamjenjuje se zarezom, a iza riječi "optuženog" dodaju se riječi: "ili drugih okolnosti".

Član 12.

U članu 46. dodaje se novi stav (3) koji glasi:

"(3) Zahtjev za postavljanje branioca zbog slabog imovinskog stanja evidentira se u spisu. Sud će na osnovu utvrđenog imovinskog stanja osumnjičenog, odnosno optuženog donijeti odluku o zahtjevu bez odgađanja."

Član 13.

U članu 47. stav (2) mijenja se i glasi:

"(2) Izuzetno od stava (1) ovog člana, tužilac će

istovremeno s prijedlogom za određivanje pritvora sudiji za prethodni postupak, odnosno sudiji za prethodno saslušanje dostaviti i dokaze bitne za procjenu zakonitosti pritvora i radi obavještanja branioca."

U stavu (3) riječi: "branilac osumnjičenog, odnosno optuženog ima" zamjenjuju se riječima: "osumnjičeni, optuženi odnosno branilac imaju".

U stavu (4) riječi: "Sudija za prethodni postupak," brišu se, a rečenica počinje riječju "Sudija", a iza riječi "braniocu" dodaje se zarez i riječi: "osumnjičenom, odnosno optuženom".

U stavu (5) iza riječi "branilac" dodaje se zarez i riječi: "osumnjičeni, odnosno optuženi".

Član 14.

U članu 51. stav (2) mijenja se i glasi:

"(2) Pretresanje pokretnih stvari, u smislu odredbe stava (1) ovog člana, obuhvata i pretresanje kompjuterskih sistema, uređaja za pohranjivanje kompjuterskih i elektronskih podataka, kao i mobilnih telefonskih aparata. Lica koja se koriste ovim uređajima dužna su omogućiti pristup, predati medij na kojem su pohranjeni podaci, te pružiti potrebna obavještenja za upotrebu tih uređaja. Lice koje odbije njihovu predaju može se kazniti prema odredbi člana 65. stav (5) ovog zakona."

Iza stava (2) dodaje se novi stav (3) koji glasi:

"(3) Pretresanje kompjutera i sličnih uređaja iz stava (2) ovog člana može se preduzeti uz pomoć stručnog lica."

Član 15.

U nazivu člana 56. iza riječi "naredbe" dodaju se riječi: "za pretresanje".

U stavu (1) riječi: "sudiji za prethodni postupak" zamjenjuju se riječju "Sudu".

Stav (2) mijenja se i glasi:

"(2) Kad je podnesen usmeni zahtjev za izdavanje naredbe za pretresanje, Sud će daljnji tok razgovora zabilježiti. U slučaju kada se koristi zvučni ili stenografski zapisnik, zapisnik se u roku od 24 sata mora dati na prijepis čija će se istovjetnost ovjeriti i čuvati s originalnim zapisnikom."

Član 16.

U nazivu člana 64. iza riječi "naredbe" dodaju se riječi: "i svjedoka".

U stavu (3) iza riječi: "za pretresanje" dodaju se riječi: "i bez prisustva svjedoka", a iza riječi: "bez naredbe" u drugoj rečenici dodaju se riječi: "i svjedoka".

Član 17.

U članu 65. u stavu (3) iza riječi: "mjesto oduzimanja predmeta" zarez se zamjenjuje riječju "i", a iza riječi: "trebaju oduzeti" zarez i riječi: "i pouka o pravnom lijeku" brišu se.

Član 18.

U članu 67. u stavu (4) riječi: "ova naredba treba biti potvrđena od strane sudije" zamjenjuju se riječima: "o njenom potvrđivanju odlučuje sudija".

Član 19.

U članu 72. u st. (2) i (3) riječi: "Sudija za prethodni postupak" u različitim padežima zamjenjuju se riječju "Sud".

Član 20.

Iza člana 72. dodaje se novi član 72a. koji glasi:

"Član 72.a

Naredba operateru telekomunikacija

(1) Ako postoje osnovi sumnje da je neko lice počinilo krivično djelo, Sud može, na osnovu prijedloga tužioca ili na prijedlog ovlaštenih službenih lica koja su dobila odobrenje od tužioca, narediti da operater telekomunikacija ili drugo pravno lice koje vrši pružanje telekomunikacionih usluga dostavi podatke o korištenju telekomunikacijskih usluga tog lica, ako bi takvi podaci mogli biti dokaz u krivičnom postupku ili poslužiti prikupljanju informacija koje mogu biti od koristi u krivičnom postupku.

(2) U hitnim slučajevima tužilac može narediti radnje iz stava (1) ovog člana i dobiveni podaci bit će zapečaćeni dok ne bude izdata sudska naredba. O preduzetim mjerama tužilac odmah obavještava sudiju za prethodni postupak koji može u roku od 72 sata izdati naredbu. U slučaju da sudija za prethodni postupak ne izda naredbu, tužilac će podatke vratiti bez prethodnog otvaranja.

(3) Radnje iz stava (1) ovog člana mogu se odrediti i prema licu za koje postoje osnovi sumnje da počinio, odnosno od počinio prenositi informacije u vezi s krivičnim djelom, odnosno da počinilac koristi njegovo sredstvo telekomunikacije.

(4) Operateri telekomunikacija ili drugo pravno lice koji pružaju telekomunikacijske usluge dužni su tužiocu i policijskim organima omogućiti provođenje mjera iz stava (1) ovog člana."

Član 21.

U članu 73. u stavu (2) riječi: "preduzete mjere moraju biti odobrene od sudije" zamjenjuju se riječima: "o preduzetim mjerama odlučuje sudija", a riječi: "od preduzimanja mjera" brišu se.

U stavu (3) riječ "Sud" briše se.

Član 22.

Naziv člana 77. mijenja se i glasi: "Osnovne odredbe o ispitivanju".

U stavu (1) iza riječi "tužilac" dodaju se riječi: "ili ovlašteno službeno lice".

U stavu (3) riječ "odredbama" zamjenjuje se riječima: "odredbi stava (2)".

Član 23.

U članu 78. u stavu (2) u tački c) iza riječi "korist" dodaju se riječi: "i ako to učini u prisustvu branioca

da je takav njegov iskaz dopušten kao dokaz na glavnom pretresu i da bez njegove saglasnosti može biti pročitana i korištena na glavnom pretresu".

Član 24.

U članu 81. u stavu (7) iza riječi "svjedok" dodaje se zarez i riječi: "koji je upozoren na posljedice, bez zakonskih razloga".

U stavu (8) riječi: "kojim je izrečena novčana kazna" zamjenjuju se riječima: "iz st. (5) i (7) ovog člana".

Član 25.

U članu 82. dodaje se novi stav (2) koji glasi:

"(2) Ako je kao svjedok saslušano lice koje se ne može saslušati kao svjedok, na takvom iskazu svjedoka ne može se zasnivati sudska odluka."

Član 26.

U članu 83. stav (4) mijenja se i glasi:

"(4) Ako je kao svjedok saslušano lice koje može odbiti svjedočenje a nije na to upozoreno ili se nije izričito odreklo tog prava ili to upozorenje i odricanje nije uneseno u zapisnik, na takvom iskazu ne može se zasnivati sudska odluka."

Član 27.

U članu 84. u stavu (3) riječ "tužioca" zamjenjuje se riječima: "Glavnog tužioca BiH".

U stavu (5) riječ "može" briše se, a riječ "odrediti" zamjenjuje se riječju "određuje".

Član 28.

U članu 85. iza stava (3) dodaje se novi stav (4) koji glasi:

"(4) Ako prepoznavanje nije moguće u skladu sa stavom (3) ovog člana, prepoznavanje će se izvršiti na osnovu prepoznavanja fotografija tog lica ili predmeta postavljenih među fotografijama svjedoku nepoznatih lica ili predmeta iste vrste."

Član 29.

U članu 86. u stavu (2) dodaje se nova rečenica koja glasi: "Svjedok će se i upozoriti da nije dužan odgovarati na pitanja predviđena u članu 84. stav (1) ovog zakona i ovo upozorenje će se unijeti u zapisnik".

U stavu (3) iza riječi "obavijestiti" dodaju se riječi: "tužioca, odnosno".

U stavu (4) riječi: "Ako je to potrebno," brišu se, a rečenica počinje riječju "Saslušanje".

Član 30.

U nazivu člana 90. iza riječi "svjedoka" dodaju se riječi: "audio ili".

Iza riječi: "može snimati" dodaju se riječi: "audio ili".

Član 31.

Naziv člana 103. mijenja se i glasi: "Pregled, obdukcija i ekshumacija leša".

U stavu (1) riječi: "se ne radi o prirodnoj smrti" zamjenjuju se riječima: "je smrt uzrokovana krivičnim djelom ili da je u vezi sa izvršenjem krivičnog djela".

U stavu (2) iza riječi "Pri" dodaju se riječi: "pregledu i".

Član 32.

Naziv člana 104. mijenja se i glasi: "Pregled i obdukcija leša van specijalizirane medicinske ustanove".

U stavu (2) druga rečenica mijenja se i glasi: "Tim vještačenjem rukovodi tužilac o čemu vodi zapisnik. Sastavni dio zapisnika je nalaz i mišljenje vještaka."

Član 33.

U članu 116. u stavu (2) u tački d) iza riječi: "snimanje lica" dodaje se zarez i riječi: "transportnih sredstava", a iza riječi "predmeta" dodaju se riječi: "koji stoje u vezi s njima".

Tačka e) mijenja se i glasi:

"e) korištenje prikrivenih istražitelja i korištenje informatora,".

U tački f) iza riječi "simulirani" dodaju se riječi: "i kontrolirani".

Iza stava (5) dodaje se novi stav (6) koji glasi:

"(6) Prikriveni istražitelj je posebno obučeno ovlašteno službeno lice koje istražuje pod izmijenjenim identitetom. Prikriveni istražitelj smije pod svojim izmijenjenim identitetom učestvovati u pravnom prometu. Ukoliko je to neophodno za formiranje i održavanje tog identiteta, mogu se izraditi, izmijeniti ili koristiti odgovarajući dokumenti."

Član 34.

U članu 117. u tački d) riječ "najmanje" zamjenjuje se riječju "od".

Član 35.

U članu 122. iza riječi "svjedoci" dodaje se zarez i riječi: "ili kao zaštićeni svjedoci", a iza riječi: "o toku provođenja radnji" dodaju se riječi: "ili o drugim važnim okolnostima".

Član 36.

U članu 125. u stavu (2) riječi: "s tim što ovu naredbu mora odobriti sudija za prethodni postupak u roku od 24 sata od izdavanja naredbe." brišu se.

Član 37.

Član 131. mijenja se i glasi:

"Član 131.

Opće odredbe

(1) Pritvor se može odrediti ili produžiti samo pod uslovima propisanim u ovom zakonu i samo ako se isti cilj ne može ostvariti drugom mjerom.

(2) Pritvor određuje ili produžava rješenjem Sud na prijedlog tužioca a nakon što Sud prethodno sasluša osumnjičenog, odnosno optuženog na okolnosti razloga zbog kojih se pritvor predlaže, osim u slučaju iz člana 132. stav (1) tačka a) ovog zakona.

(3) Tužilac je dužan podnijeti obrazložen prijedlog za produženje pritvora Sudu najkasnije pet dana prije isteka roka iz rješenja o pritvoru. Sud odmah

dostavlja prijedlog osumnjičenom, odnosno optuženom i njegovom braniocu.

(4) Trajanje pritvora mora biti svedeno na najkraće nužno vrijeme. Ako se osumnjičeni ili optuženi nalazi u pritvoru, dužnost je svih organa koji učestvuju u krivičnom postupku i organa koji im pružaju pravnu pomoć da postupaju s posebnom hitnošću.

(5) U toku cijelog postupka pritvor će se ukinuti čim prestanu razlozi na osnovu kojih je određen, a pritvoreni će odmah biti pušteni na slobodu. Po prijedlogu optuženog ili branioca za ukidanje pritvora koji je zasnovan na novim činjenicama, Sud će održati ročište, odnosno sjednicu vijeća o čemu će obavijestiti stranke i branioca. Nedolazak stranaka i branioca koji su uredno obaviješteni ne sprečava održavanje ročišta, odnosno sjednice vijeća. Protiv rješenja o odbijanju prijedloga za ukidanje pritvora žalba je dozvoljena. Ako prijedlog nije zasnovan na novim činjenicama koje su značajne za ukidanje pritvora, Sud neće donijeti posebno rješenje."

Član 38.

U članu 132. u stavu (1) u tački c) riječ "pet" zamjenjuje se riječju "tri".

U stavu (1) tačka d) mijenja se i glasi:

"d) u vanrednim okolnostima, ako se radi o krivičnom djelu za koje se može izreći kazna zatvora deset godina ili teža kazna a koje je posebno teško s obzirom na način izvršenja ili posljedice krivičnog djela, ako bi puštanje na slobodu rezultiralo stvarnom prijetnjom narušavanja javnog reda."

Član 39.

U članu 134. u stavu (4) iza riječi: "ako je pritvoreno lice ispitano" zarez se briše a dodaju se riječi: "i dokazima na kojima se zasniva rješenje o pritvoru kao".

Stav (5) briše se.

U dosadašnjem stavu (6) koji postaje stav (5) riječ "slučajevima" zamjenjuje se riječju "slučaju" a riječi: "i 5." brišu se.

Član 40.

U članu 136. stav (2) briše se.

Član 41.

U članu 137. st. (4) i (5) brišu se.

Član 42.

U članu 138. u stavu (2) iza riječi "odbijena" dodaju se riječi: "osim iz razloga nenadležnosti Suda".

Stav (3) mijenja se i glasi:

"(3) Poslije izricanja prvostepene presude, pritvor može trajati najduže još devet mjeseci. Ako za to vrijeme ne bude izrečena drugostepena presuda kojom se prvostepena presuda preinačava ili potvrđuje, pritvor će se ukinuti i optuženi pustiti na slobodu. Ako u roku od devet mjeseci bude izrečena drugostepena odluka kojom se prvostepena presuda ukida, pritvor može trajati najduže još jednu godinu od izricanja drugostepene odluke."

Iza stava (4) dodaju se novi st. (5) i (6) koji glase:

"(5) Pritvor se uvijek ukida istekom izrečene kazne.

(6) Optuženi koji se nalazi u pritvoru, a presuda kojom mu je izrečena kazna zatvora je postala pravosnažna, ostat će u pritvoru do upućivanja na izdržavanje kazne a najduže do isteka trajanja izrečene kazne."

Član 43.

Član 139. mijenja se i glasi:

"Član 139.

Lišavanje slobode i zadržavanje

(1) Policijski organ može lice lišiti slobode ako postoje osnovi sumnje da je to lice počinilo krivično djelo i ako postoji bilo koji razlog predviđen u članu 132. ovog zakona, ali je policijski organ dužan da takvo lice bez odgađanja, a najkasnije u roku od 24 sata, sprovede tužiocu. Prilikom dovođenja, policijski organ obavijestit će tužioca o razlozima i o vremenu lišavanja slobode. Upotreba sile prilikom dovođenja dozvoljena je u skladu sa zakonom.

(2) Izuzetno od stava (1) ovog člana, kada se radi o krivičnim djelima terorizma, lice se mora sprovesti tužiocu najkasnije u roku od 72 sata.

(3) Lice lišeno slobode mora biti poučeno u skladu s članom 5. ovog zakona.

(4) Ako lice lišeno slobode ne bude sprovedeno tužiocu u roku iz st. (1) i (2) ovog člana, pustit će se na slobodu.

(5) Tužilac je dužan lice lišeno slobode ispitati bez odgađanja, a najkasnije u roku od 24 sata i u tom roku odlučiti da li će lice lišeno slobode pustiti na slobodu ili će postaviti obrazloženi prijedlog za određivanje pritvora osiguravajući izvođenje lica pred sudiju za prethodni postupak.

(6) Sudija za prethodni postupak će odmah, a najkasnije u roku od 24 sata, donijeti odluku o prijedlogu za određivanje pritvora.

(7) Ako sudija za prethodni postupak ne prihvati prijedlog za određivanje pritvora, donijet će rješenje kojim se prijedlog odbija i lice odmah pušta na slobodu. Tužilac može uložiti žalbu na rješenje sudije za prethodni postupak, ali žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

(8) Protiv rješenja kojim se određuje pritvor pritvoreno lice može podnijeti žalbu koja ne zadržava izvršenje rješenja.

(9) U slučaju iz st. (7) i (8) ovog člana, o žalbi odlučuje vijeće iz člana 24. stav (6) ovog zakona koje je dužno donijeti odluku u roku od 48 sati od prijema žalbe u Sud."

Član 44.

U članu 144. stav (3) mijenja se i glasi:

"(3) Pritvoreni smije održavati povjerljivu prepisku s bilo kojim drugim licem. Izuzetno, ako to zahtijevaju interesi postupka, Sud može donijeti rješenje o

nadzoru takve povjerljive prepiske ili rješenje kojim se zabranjuje takva povjerljiva prepiska. Protiv ovog rješenja dozvoljena je žalba koja ne zadržava izvršenje rješenja. Pritvorenom se ne može zabraniti slanje molbi, pritužbi i žalbi."

Član 45.

Naziv člana 148. mijenja se i glasi: "Podnošenje i ispravljanje podnesaka".

Član 46.

U nazivu člana 155. iza riječi "snimanje" dodaju se riječi: "audio ili".

U st. (1) i (7) riječ "zvučno" zamjenjuje se riječima: "audio ili audiovizuelno".

U st. (4) i (5) riječi "zvučno" i "zvučni" brišu se.

U stavu (6) riječi: "Zvučni snimak čuva se" zamjenjuje se riječima: "Snimak se čuva".

Stav (8) briše se.

U dosadašnjem stavu (9) koji postaje stav (8) riječi: "stava (1) do (8)" zamjenjuju se riječima "stava (1) do (7)".

Član 47.

U članu 165. u stavu (1) zarez i riječi: "je li potrebno dopuniti postupak" brišu se.

Član 48.

U članu 171. u stavu (1) riječ "određivanje" zamjenjuje se riječima: "izricanje krivičnopravne".

Član 49.

U članu 195. u stavu (1) iza riječi: "podnosi se" dodaju se riječi: "tužiocu, odnosno".

Član 50.

Član 197. mijenja se i glasi:

"Član 197.

Obaveze tužioca i Suda u vezi s utvrđivanjem činjenica

(1) Tužilac je dužan prikupiti dokaze o imovinskopravnom zahtjevu vezanom za krivično djelo.

(2) Tužilac, odnosno Sud ispitat će osumnjičenog, odnosno optuženog o činjenicama vezanim za prijedlog ovlaštenog lica."

Član 51.

U članu 198. stav (1) mijenja se i glasi:

"(1) O imovinskopravnom zahtjevu odlučuje Sud. Sud može predložiti oštećenom i optuženom, odnosno braniocu provođenje postupka medijacije putem medijatora u skladu sa zakonom, ako ocijeni da je imovinskopravni zahtjev takav da je svrsishodno da ga uputi na medijaciju. Prijedlog za upućivanje na medijaciju mogu dati i oštećeni i optuženi, odnosno branilac do završetka glavnog pretresa."

Član 52.

U članu 206. rečenica: "Ako se osumnjičeni,

odnosno optuženi nalazi u pritvoru ili u psihijatrijskoj ustanovi, neće se pustiti na slobodu već će Sud donijeti rješenje o njegovom privremenom zadržavanju u trajanju do 30 dana od dana donošenja rješenja." briše se.

Član 53.

U članu 208. u stavu (2) iza riječi "člana," dodaju se riječi: "tužilac, odnosno", a riječi: "nadležnom ministarstvu" zamjenjuju se riječima: "Ministarstvu pravde BiH".

Član 54.

U članu 209. iza riječi: "Kad je zakonom" dodaje se zarez i riječi: "odnosno drugim općim aktom donesenim na osnovu ustava ili zakona", a riječ "provesti" zamjenjuje se riječima: "pokrenuti, odnosno nastaviti".

Član 55.

U članu 216. u stavu (3) riječi: "neće narediti provođenje istrage" zamjenjuju se riječima: "donosi naredbu da se istraga neće provoditi".

Član 56.

U članu 217. dodaje se novi stav (3) koji glasi:

"(3) Ako se osumnjičeni nalazi u pritvoru, naredbu za dovođenje radi ispitivanja izdaje tužilac i o tome obavještava sudiju za prethodni postupak."

Član 57.

U članu 218. stav (4) briše se.

Član 58.

U članu 221. iza riječi "osim" dodaje se riječ "pregleda" i zarez.

Član 59.

Naziv člana 222. mijenja se i glasi: "Pregled, obdukcija i ekshumacija".

U prvoj rečenici iza riječi "izvođenje" dodaju se riječi: "pregleda i".

Član 60.

Član 224. mijenja se i glasi:

"Član 224.

Obustava istrage

(1) Tužilac će naredbom obustaviti istragu ukoliko se ustanovi da:

a) djelo koje je učinio osumnjičeni nije krivično djelo,

b) postoje okolnosti koje isključuju krivičnu odgovornost osumnjičenog osim u slučaju iz člana 206. ovog zakona,

c) nema dovoljno dokaza da je osumnjičeni učinio krivično djelo,

d) je djelo obuhvaćeno amnestijom, pomilovanjem ili zastarom, ili postoje druge smetnje koje isključuju krivično gonjenje.

(2) O obustavi istrage kao i o razlozima za obustavu istrage tužilac će u pismenoj formi

obavijestiti oštećenog koji ima prava predviđena članom 216. ovog zakona kao i osumnjičenog ako je ispitan i lice koje je prijavilo krivično djelo.

(3) Tužilac, u slučajevima iz stava (1) tačke c) ovog člana, može ponovo otvoriti istragu ako se dobiju nove činjenice i okolnosti koje ukazuju da postoje osnovi sumnje da je osumnjičeni učinio krivično djelo."

Član 61.

U članu 225. stav (2) briše se.

Iza dosadašnjeg stava (3) koji postaje stav (2) dodaje se novi stav (3) koji glasi:

"(3) Optužnica se ne može podići ako osumnjičeni nije bio ispitan."

Član 62.

U članu 227. u stavu (1) u tački e) riječ "imena" briše se, a iza riječi "vještaka," dodaju se riječi: "ili pseudonima zaštićenih svjedoka,".

U tački g) riječ "materijal" zamjenjuje se riječju "dokaze".

Član 63.

Član 228. mijenja se i glasi:

"Član 228.

Odlučivanje o optužnici

(1) Odmah po prijemu optužnice sudija za prethodno saslušanje ispitat će da li je Sud nadležan, da li postoje okolnosti iz člana 224. stav (1) tačka d) ovog zakona, te da li je optužnica propisno sastavljena (član 227. ovog zakona). Ukoliko Sud nađe da optužnica nije propisno sastavljena, postupit će u skladu s članom 148. st. (3) i (4) ovog zakona.

(2) Sudija za prethodno saslušanje može potvrditi ili odbiti sve ili pojedine tačke optužnice u roku od osam dana, a u složenim predmetima u roku od 15 dana od dana prijema optužnice. Ukoliko odbije sve ili pojedine tačke optužnice, sudija za prethodno saslušanje donosi rješenje koje se dostavlja tužiocu. Protiv ovog rješenja žalba se podnosi u roku od 24 sata. O žalbi odlučuje vijeće iz člana 24. stav (6) ovog zakona u roku od 72 sata.

(3) Prilikom potvrđivanja optužnice, sudija za prethodno saslušanje proučava svaku tačku optužnice i dokaze koje mu je dostavio tužilac kako bi utvrdio postojanje osnovane sumnje.

(4) Pošto se potvrde pojedine ili sve tačke optužnice, osumnjičeni dobiva status optuženog. Sudija za prethodno saslušanje dostavlja optužnicu optuženom i njegovom braniocu.

(5) Sudija za prethodno saslušanje dostavit će optužnicu optuženom koji je na slobodi bez odgađanja, a ako se nalazi u pritvoru u roku od 24 sata po potvrđivanju optužnice. Sudija za prethodno saslušanje obavijestit će optuženog da u roku od 15 dana od dana dostavljanja optužnice ima pravo na podnošenje prethodnih prigovora, da će ročište o

izjašnjavanju o krivici biti zakazano odmah nakon donošenja odluke o prethodnim prigovorima, odnosno po isteku roka za ulaganje prethodnih prigovora, te da može navesti prijedloge dokaza koje namjerava izvesti na glavnom pretresu.

(6) Nakon odbijanja svih ili pojedinih tačaka u optužnici, tužilac može podnijeti novu ili izmijenjenu optužnicu koja će biti zasnovana na novim dokazima. Nova, odnosno izmijenjena optužnica podnosi se na potvrđivanje."

Član 64.

Član 229. mijenja se glasi:

"Član 229.

Izjašnjavanje o krivici

(1) Izjavu o krivici optuženi daje sudiji za prethodno saslušanje u prisustvu tužioca i branioca. Prije izjave o priznanju krivice optuženi će biti upoznat o svim mogućim posljedicama priznanja krivice u smislu člana 230. stav (1) ovog zakona. U slučaju da optuženi nema branioca, sudija za prethodno saslušanje provjerit će da li optuženi razumije posljedice izjašnjavanja o krivici, kao i da li postoje uslovi za postavljanje branioca u skladu s članom 45. stav (5), odnosno članom 46. ovog zakona. Izjava o krivici i datim upozorenjima unosi se u zapisnik. Ukoliko se optuženi ne izjasni o krivici, sudija za prethodno saslušanje će po službenoj dužnosti unijeti u zapisnik da optuženi poriče krivicu.

(2) Ako se optuženi izjasni da je kriv, sudija za prethodno saslušanje uputit će predmet sudiji, odnosno vijeću radi zakazivanja ročišta na kojem će biti utvrđeno postojanje uslova iz člana 230. ovog zakona.

(3) Ukoliko se optuženi proglasi krivim nakon završetka glavnog pretresa ili promijeni svoju prvobitnu izjavu o poricanju krivice i naknadno prizna krivicu, njegova izjava o poricanju krivice neće biti uzeta u obzir prilikom odmjeravanja sankcije.

(4) Nakon unošenja izjave o poricanju krivice u zapisnik, sudija za prethodno saslušanje prosljedit će predmet sudiji, odnosno vijeću kojem je predmet dodijeljen s ciljem zakazivanja glavnog pretresa, a dokaze koji potkrepljuju navode optužnice vraća tužiocu. Glavni pretres bit će zakazan u roku od 30 dana od dana izjašnjavanja o krivici. Ovaj rok može se izuzetno produžiti za još 30 dana."

Član 65.

Član 230. mijenja se i glasi:

"Član 230.

Razmatranje izjave o priznanju krivice

(1) Prilikom razmatranja izjave o priznanju krivice, Sud provjerava:

- da li je do izjave o priznanju krivice došlo dobrovoljno, svjesno i s razumijevanjem,
- da li je optuženi upozoren i razumio da se izjavom o priznanju krivice odriče prava na suđenje,

c) da li postoji dovoljno dokaza o krivici optuženog,

d) da li je optuženi upoznat i razumio moguće posljedice vezane za imovinskopravni zahtjev, i oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom,

e) da li je optuženi upoznat s odlukom o naknadi troškova krivičnog postupka i s pravom da bude oslobođen naknade u slučaju iz člana 188. stav (4) ovog zakona.

(2) Ako Sud prihvati izjavu o priznanju krivice, izjava optuženog unijet će se u zapisnik i nastaviti s pretresom za izricanje krivičnopravne sankcije.

(3) Ako Sud odbaci izjavu o priznanju krivice, to će saopćiti strankama i braniocu i konstatirati u zapisnik. Izjava o priznanju krivice ne može se koristiti kao dokaz u daljnjem toku krivičnog postupka."

Član 66.

Član 231. mijenja se i glasi:

"Član 231.

Pregovaranje o krivici

(1) Osumnjičeni, odnosno optuženi i njegov branilac mogu do završetka glavnog pretresa, odnosno pretresa pred apelacionim vijećem pregovarati s tužiocem o uslovima priznavanja krivice za djelo za koje se osumnjičeni, odnosno optuženi tereti.

(2) Sporazum o priznanju krivice ne može se zaključiti ako se optuženi na ročištu za izjašnjavanje o krivici izjasnio da je kriv.

(3) Prilikom pregovaranja sa osumnjičenim, odnosno optuženim i braniocem o priznanju krivice u skladu sa stavom (1) ovog člana, tužilac može predložiti izricanje kazne ispod zakonom određenog minimuma kazne zatvora za to krivično djelo, odnosno blažu sankciju za osumnjičenog, odnosno optuženog u skladu s krivičnim zakonom.

(4) Sporazum o priznanju krivice sačinjava se u pisanoj formi i uz optužnicu se dostavlja sudiji za prethodno saslušanje, sudiji odnosno vijeću. Nakon potvrđivanja optužnice sporazum o priznanju krivice razmatra i izriče krivičnopravnu sankciju predviđenu sporazumom sudija za prethodno saslušanje sve do dostavljanja predmeta sudiji, odnosno vijeću radi zakazivanja glavnog pretresa. Nakon dostavljanja predmeta radi zakazivanja glavnog pretresa o sporazumu odlučuje sudija, odnosno vijeće.

(5) Sudija za prethodno saslušanje, sudija odnosno vijeće sporazum mogu prihvatiti ili odbaciti.

(6) Prilikom razmatranja sporazuma o priznanju krivice, Sud provjerava:

a) da li je do sporazuma o priznanju krivice došlo dobrovoljno, svjesno i s razumijevanjem, kao i nakon upoznavanja o mogućim posljedicama, uključujući i posljedice vezane za imovinskopravni zahtjev, oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim

djelom, i troškove krivičnog postupka,

b) da li postoji dovoljno dokaza o krivici optuženog,

c) da li optuženi razumije da se sporazumom o priznanju krivice odriče prava na suđenje i da ne može uložiti žalbu na krivičnopravnu sankciju koja će mu se izreći,

d) da li je izrečena krivičnopravna sankcija u skladu sa stavom (3) ovog člana,

e) da li je oštećenom pružena mogućnost da se pred tužiocem izjasni o imovinskopravnom zahtjevu.

(7) Ako Sud prihvati sporazum o priznanju krivice, izjava optuženog unijet će se u zapisnik i nastaviti s pretresom za izricanje krivičnopravne sankcije predviđene sporazumom.

(8) Ako Sud odbaci sporazum o priznanju krivice, to će saopćiti strankama i braniocu i konstatirati u zapisnik. Istovremeno će se odrediti datum održavanja glavnog pretresa. Glavni pretres bit će zakazan u roku od 30 dana. Priznanje iz ovog sporazuma ne može se koristiti kao dokaz u krivičnom postupku.

(9) Sud će obavijestiti oštećenog o rezultatima pregovaranja o krivici."

Član 67.

Član 233. mijenja se i glasi:

"Član 233.

Razlozi za prigovor i odluka o prigovoru

(1) Prethodnim prigovorima se:

a) osporava nadležnost,

b) ističu okolnosti iz člana 224. stav (1) tačka d) ovog zakona,

c) ukazuje na formalne nedostatke u optužnici,

d) osporava zakonitost dokaza,

e) zahtijeva spajanje ili razdvajanje postupka,

f) osporava odluka o odbijanju zahtjeva za postavljanje branioca na osnovu člana 46. stav (1) ovog zakona.

(2) Ukoliko sudija za prethodno saslušanje usvoji prigovor iz stava (1) tačka d) ovog člana, odlučit će da se takav dokaz izdvoji iz spisa i vrati tužiocu.

(3) O prethodnim prigovorima odlučuje sudija za prethodno saslušanje koji ne može učestvovati u suđenju u roku od osam dana. Protiv rješenja kojim se odlučuje o prethodnim prigovorima žalba nije dozvoljena."

Član 68.

Iza člana 233. dodaje se novi član 233a. koji glasi:

"Član 233a.

Pretretresno ročište

U toku priprema za glavni pretres sudija ili predsjednik vijeća može održati ročište sa strankama i braniocem da bi se razmotrila pitanja relevantna za glavni pretres."

Član 69.

U članu 239. u stavu (2) zarez i riječi: "utvrđivanja istine" brišu se.

Član 70.

U članu 248. u stavu (3) iza riječi "branilac" u prvoj rečenici dodaju se riječi: "ili je izabrao novog branioca".

Član 71.

Član 251. mijenja se i glasi:

"Član 251.

Nastavljanje odgođenog glavnog pretresa

(1) Ako se glavni pretres koji je bio odgođen drži pred istim sudijom odnosno vijećem, pretres će se nastaviti, a sudija, odnosno predsjednik vijeća ukratko će iznijeti tok ranijeg glavnog pretresa. Sudija, odnosno predsjednik vijeća može odrediti da glavni pretres počne ponovo.

(2) Glavni pretres koji je odgođen mora ponovo početi ako se izmijenio sastav vijeća ili ako je odgađanje trajalo duže od 30 dana, ali uz saglasnost stranaka i branioca vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu, odnosno da se koristi zapisnik o uviđaju.

(3) Ako se glavni pretres drži pred drugim sudijom, odnosno predsjednikom vijeća, glavni pretres mora ponovo početi i svi dokazi moraju se ponovo izvesti. Izuzetno, ako se pretres drži pred drugim predsjednikom vijeća, uz saglasnost stranaka i branioca, vijeće može odlučiti da se ranije izvedeni dokazi neće ponovo izvoditi.

(4) U slučaju iz st. (2) i (3) ovog člana, sudija odnosno vijeće može bez saglasnosti stranaka i branioca, a po njihovom saslušanju, odlučiti da se iskazi svjedoka i vještaka, dati u ranijem pretresu, koriste kao dokaz ukoliko su svjedoci ili vještaci umrli, duševno oboljeli ili se ne mogu pronaći ili je njihov dolazak pred Sud nemoguć ili je znatno otežan iz drugih razloga."

Član 72.

U članu 253. stav (1) mijenja se i glasi:

"(1) O radu na glavnom pretresu vodi se zapisnik. Ako je glavni pretres sniman u skladu s članom 155. ovog zakona, prijepis preduzete radnje će se na opravdan zahtjev stranaka i branioca dostaviti strankama i braniocu najkasnije u roku od tri dana od preduzete radnje na glavnom pretresu. O opravdanosti zahtjeva odlučuje sudija, odnosno predsjednik vijeća."

Član 73.

U članu 259. iza stava (1) dodaje se novi stav (2) koji glasi:

"(2) Sudija, odnosno predsjednik vijeća poučit će optuženog da može dati iskaz u toku dokaznog postupka u svojstvu svjedoka i ako odluči da da

takav iskaz, da će biti podvrgnut direktnom i unakrsnom ispitivanju u smislu člana 262. ovog zakona, odnosno opomenut i upozoren u smislu člana 86. ovog zakona. U tom slučaju optuženi kao svjedok ne polaže zakletvu, odnosno ne daje izjavu. Sud će omogućiti da se o tom svom pravu optuženi prethodno konsultira s braniocem, a ukoliko nema branioca, Sud će pažljivo ispitati da li mu je branilac neophodan."

Član 74.

Član 260. mijenja se i glasi:

"Član 260.

Čitanje optužnice i uvodna izlaganja

(1) Glavni pretres počinje čitanjem optužnice. Optužnicu čita tužilac.

(2) Nakon čitanja optužnice, sudija, odnosno predsjednik vijeća upitat će optuženog da li je razumio njene navode. Ako sudija, odnosno predsjednik vijeća ustanovi da optuženi nije razumio optužnicu, ukratko će je izložiti optuženom na način koji mu je razumljiv. Nakon toga tužilac će ukratko iznijeti dokaze na kojima zasniva optužnicu.

(3) Optuženi ili njegov branilac mogu nakon toga izložiti koncept odbrane."

Član 75.

U članu 261. u stavu (2) tačka f) mijenja se i glasi:

"f) sve dokaze relevantne za izricanje krivičnopravne sankcije."

Član 76.

U članu 262. u stavu (1) u trećoj rečenici iza riječi: "od stranke koja je pozvala svjedoka" dodaju se riječi: "i pitanja u korist vlastitih tvrdjenja".

Član 77.

U članu 264. stav (1) mijenja se i glasi:

"(1) Oštećenog krivičnim djelom nije dozvoljeno ispitivati o njegovom seksualnom životu prije izvršenog krivičnog djela koje je predmet postupka. Nijedan dokaz koji se iznosi da bi pokazao ranije seksualno iskustvo, ponašanje ili seksualnu orijentaciju oštećenog neće biti prihvatljiv."

Član 78.

U članu 266. stav (2) mijenja se i glasi:

"(2) Tekst zakletve, odnosno izjave glasi: "Zaklinjem se - izjavljujem da ću o svemu što pred Sudom budem pitan govori istinu i da ništa od onoga što mi je poznato neću prešutjeti."

Član 79.

Član 268. mijenja se i glasi:

"Član 268.

Kažnjavanje za odbijanje svjedočenja

(1) Ako svjedok odbije da svjedoči bez opravdanog razloga i nakon upozorenja na posljedice, može biti kažnjen novčanom kaznom u iznosu do 30.000 KM.

(2) Ako i poslije toga odbije da svjedoči, može biti

zatvoren. Zatvor traje dok svjedok ne pristane da svjedoči, ili dok njegovo svjedočenje ne postane nepotrebno, ili dok se krivični postupak ne završi, ali najduže 30 dana.

(3) O žalbi protiv rješenja kojim je izrečena novčana kazna ili naređen zatvor uvijek odlučuje vijeće (član 24. stav (6) ovog zakona). @alba protiv rješenja o novčanoj kazni i zatvoru ne zadržava izvršenje rješenja."

Član 80.

U članu 270. stav (5) briše se.

U dosadašnjem stavu (6) koji postaje stav (5) riječi: "i bio unakrsno ispitao od suprotne stranke" brišu se.

Član 81.

U članu 271. u stavu (1) iza riječi: "od strane stranaka i branilaca" dodaje se zarez i riječi: "odnosno Suda".

Član 82.

U članu 272. stav (3) mijenja se i glasi:

"(3) Stranke, branilac i oštećeni uvijek se pozivaju da prisustvuju ispitivanju svjedoka ili izvođenju rekonstrukcije. Saslušanje će se provesti kao da se izvodi na glavnom pretresu, u skladu s članom 262. ovog zakona."

Član 83.

U članu 273. u stavu (1) iza riječi: "i mogu biti korišteni prilikom" dodaju se riječi: "direktnog ili" a iza riječi: "u odgovoru na pobijanje" dodaje se zarez i riječi: "nakon čega se prilažu kao dokazni materijal".

Iza stava (2) dodaje se novi stav (3) koji glasi:

"(3) Ako se u toku glavnog pretresa optuženi koristi pravom da nije dužan iznijeti svoju odbranu ili odgovarati na postavljena pitanja, zapisnik o iskazu optuženog koji je dat u istrazi može se po odluci sudije ili predsjednika vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo ako je optuženi prilikom saslušanja u istrazi bio upozoren u skladu s članom 78. stav (2) tačka c) ovog zakona."

Član 84.

U članu 277. u stavu (2) riječi: "i mogu biti vremenski ograničena" brišu se.

Član 85.

U članu 280. u stavu (2) iza riječi "prijedloge" dodaje se riječ "tužioca".

Član 86.

U članu 283. tačka b) briše se.

Dosadašnje tač. c), d), e) i f) postaju tač. b), c), d) i e).

Član 87.

U članu 285. u stavu (2) riječi: "ne može naplatiti" zamjenjuju se riječima: "ne plati".

Član 88.

U članu 286. u stavu (2) iza riječi "stranaka" dodaje se zarez, a riječ "i" ispred riječi "branilaca" i riječ

"njihovih" brišu se.

Član 89.

U članu 297. u stavu (2) riječi: "za vrijeme pripremanja glavnog pretresa ili" brišu se.

Član 90.

U članu 302. iza riječi "spisima" dodaju se riječi: "i prijepisom zapisnika s glavnog pretresa".

Član 91.

U članu 305. dodaje se novi stav (2) koji glasi:

"(2) Na pismenu izradu odluke donesene na sjednici vijeća primjenjuju se rokovi iz člana 289. stav (1) ovog zakona."

Član 92.

U članu 314. u stavu (1) riječi: "tačka f) i j)" zamjenjuju se riječima: "tačka f), g) i j)".

Član 93.

U članu 315. u stavu (4) iza riječi "mjeseca" dodaje se zarez i riječi: "a u složenim predmetima najkasnije u roku od šest mjeseci".

Član 94.

U članu 317. stav (2) mijenja se i glasi:

"(2) Ako vijeće apelacionog odjeljenja ustanovi da je potrebno ponovo izvesti već izvedene dokaze u prvostepenom postupku, iskazi saslušanih svjedoka i vještaka i pismeni nalaz i mišljenje bit će prihvaćeni kao dokazi i mogu biti pročitani ili reproducirani ukoliko su ti svjedoci i vještaci prilikom svjedočenja bili unakrsno ispitani od suprotne stranke ili branioca, ili nisu bili unakrsno ispitani od suprotne stranke ili branioca iako im je to bilo omogućeno kao i u slučaju ako je to ovim zakonom drugačije određeno, te ukoliko se radi o dokazima iz člana 261. stav (2) tačka e) ovog zakona."

Član 95.

U Glavi XXIII. iza člana 317. dodaje se Odjeljak 1.a i član 317a. koji glase:

"Odjeljak 1a. žalba na drugostepenu presudu

Član 317a.

Opća odredba

(1) Protiv presude vijeća apelacionog odjeljenja dozvoljena je žalba u slučaju:

a) ako je vijeće apelacionog odjeljenja preinačilo prvostepenu presudu kojom je optuženi oslobođen od optužbe i izreklo presudu kojom se optuženi oglašava krivim;

b) ako je vijeće apelacionog odjeljenja povodom žalbe na oslobađajuću presudu na pretresu donijelo presudu kojom se optuženi oglašava krivim.

(2) O žalbi protiv drugostepene presude odlučuje trećestepeno vijeće sastavljeno od trojice sudija.

(3) Odredbe člana 309. ovog zakona primjenjivat će se i na saoptuženog koji nije izjavio žalbu protiv drugostepene odluke.

(4) Pred ovim vijećem ne može se održati pretres."

Član 96.

U članu 322. riječi: "člana 307. i 309." zamjenjuju se riječima: "člana 306., 307. i 309.".

Član 97.

U nazivu Glave XXIV. riječ "lijek" zamjenjuje se riječju "lijekovi".

Ispred naziva "Ponavljanje postupka" dodaju se riječi: "Odjeljak 1".

Član 98.

Iza člana 324. dodaje se novi član 324a. koji glasi:

"Član 324a.

Nepravo ponavljanje krivičnog postupka

(1) Pravomoćna presuda može se preinačiti i bez ponavljanja krivičnog postupka ako je u dvjema presudama ili u više presuda protiv istog osuđenog pravosnažno izrečeno više kazni, a nisu primijenjene odredbe o odmjeraivanju jedinstvene kazne za djela u sticaju.

(2) U slučaju iz stava (1) ovog člana Sud će ovom presudom preinačiti ranije presude u pogledu odluka o kazni i izreći jedinstvenu kaznu. Za donošenje nove presude nadležan je prvostepeni sud koji je sudio u stvari u kojoj je izrečena najstrožija vrsta kazne, a kod istovrsnih kazni - sud koji je izrekao najveću kaznu, a ako su kazne jednake - sud koji je posljednji izrekao kaznu.

(3) Novu presudu donosi Sud u sjednici vijeća na prijedlog tužioca ili osuđenog, odnosno branioca, a po saslušanju protivne stranke.

(4) Ako su u slučaju iz stava (1) ovog člana prilikom izricanja kazne uzete u obzir i presude drugih sudova, ovjereni prijepis nove pravosnažne presude bit će dostavljen i tim sudovima."

Član 99.

U članu 330. u stavu (1) riječi u zagradi: "stav (6)" zamjenjuju se riječima: "stav (4)".

Član 100.

U članu 331. u stavu (3) iza riječi "postupka" dodaju se riječi: "na način iz člana 332. stav (2) ovog zakona".

Član 101.

U članu 332. u stavu (1) riječi: "Kad tužilac vrati spise" i zarez brišu se.

U stavu (3) riječi: "ili da se krivični predmet vrati u stanje istrage" brišu se.

Član 102.

U članu 334. stav (2) mijenja se i glasi:

"(2) Tužilac može zatražiti izricanje jedne ili više sljedećih krivičnopravnih sankcija: novčanu kaznu, uslovnu osudu ili mjeru sigurnosti: zabranu obavljanja određenih poziva, djelatnosti ili dužnosti ili oduzimanje predmeta, kao i mjeru oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom."

Član 103.

U članu 335. u stavu (3) riječi: "proslijediti je u daljnji

postupak, u skladu s ovim zakonom" zamjenjuju se riječima: "postupiti u skladu s članom 228. ovog zakona".

Član 104.

U članu 336. u stavu (1) iza riječi "optuženog" dodaju se riječi: "bez odgađanja, a najkasnije u roku od osam dana od dana potvrđivanja optužnice".

Iza stava (1) dodaje se novi stav (2) koji glasi:

"(2) Na saslušanju je potrebno prisustvo stranaka i branilaca. U slučaju njihovog nedolaska, bit će primijenjene odredbe čl. 245., 246. i 248. ovog zakona."

U dosadašnjem stavu (2) koji postaje stav (3) u tački c) riječi: "upoznati optuženog s dokazima" zamjenjuju se riječima: "pozvati tužioca da upozna optuženog o sadržaju dokaza".

Član 105.

U članu 337. stav (1) mijenja se i glasi:

"(1) Ako optuženi izjavi da nije kriv ili stavi prigovor na optužnicu, sudija će proslijediti optužnicu radi zakazivanja glavnog pretresa, u skladu s ovim zakonom. Glavni pretres bit će zakazan u roku od 30 dana."

Član 106.

U članu 342. stav (1) briše se.

U dosadašnjem stavu (2) koji postaje stav (1) riječ "organi" zamjenjuje se riječju "svi".

Dosadašnji stav (3) postaje stav (2).

Član 107.

U članu 349. u stavu (1) zarez i riječi: "niti se može vršiti video i audiosnimanje toka postupka" brišu se.

Član 108.

U članu 353. riječi: "protiv maloljetnika" zamjenjuju se riječima: "prema maloljetniku".

Član 109.

U članu 354. u stavu (1) riječi: "protiv maloljetnika" zamjenjuju se riječima: "prema maloljetniku".

U stavu (3) iza riječi "stana" dodaju se riječi: "i lica".

Član 110.

U članu 358. u stavu (2) riječi: "deset dana" zamjenjuju se riječima: "15 dana".

U stavu (4) dodaju se dvije nove rečenice koje glase: "Kontrolu opravdanosti pritvora vrši vijeće za maloljetnike svakih mjesec dana od dana donošenja zadnjeg rješenja o pritvoru. @alba protiv ovog rješenja ne zadržava njegovo izvršenje."

Član 111.

U članu 360. u stavu (1) iza riječi: "dopuni ili" dodaju se riječi: "izjaviti da odustaje od postupka i podnijeti prijedlog za obustavu postupka ili".

Član 112.

U članu 361. iza stava (2) dodaje se novi stav (3) koji glasi:

"(3) Vijeće može obustaviti postupak prema maloljetniku ili odlučiti da se postupak nastavi pred sudijom za maloljetnike."

Član 113.

U članu 364. u stavu (1) riječi: "o pripremama za glavni pretres" i zarez brišu se.

U stavu (4) riječi: "i proširenju optužbe" brišu se.

Iza stava (4) dodaje se novi stav (5) koji glasi:

"(5) Na ročište će biti pozvani: tužilac, maloljetnik, branilac, roditelj, odnosno staratelj maloljetnika, a o ročištu će biti obaviješten i može mu prisustvovati predstavnik centra za socijalni rad. Ovom ročištu obavezno prisustvuju tužilac i branilac maloljetnika. Ukoliko tužilac ili branilac neopravdano izostanu s ročišta, sudija za maloljetnike obavještava ured tužioca, odnosno advokatsku komoru."

Član 114.

U članu 388. u stavu (2) riječ "može" zamjenjuje se riječima: "je sposoban".

U stavu (3) riječi: "Sud će postupiti u skladu s članom 283. tačkom f) ovog zakona" zamjenjuju se riječima: "vijeće iz člana 24. stav (6) ovog zakona donijet će rješenje o obustavi postupka".

Član 115.

Član 389. mijenja se i glasi:

"Član 389.

Postupak u slučaju neuračunljivosti

(1) Ako je osumnjičeni učinio protupravno djelo u stanju neuračunljivosti i postoje zakonom određeni uslovi za određivanje prisilnog smještaja lica s težim duševnim smetnjama u zdravstvenu ustanovu, tužilac će u optužnici postaviti prijedlog da Sud utvrdi da je osumnjičeni učinio protupravno djelo u stanju neuračunljivosti, kao i da mu se privremeno odredi prisilni smještaj u zdravstvenoj ustanovi uz obavještavanje zdravstvene ustanove.

(2) Protiv osumnjičenog, odnosno optuženog iz stava (1) ovog člana na obrazloženi prijedlog tužioca može se odrediti pritvor iz razloga iz člana 132. ovog zakona. Ako je pritvor protiv osumnjičenog određen ili produžen, izvršava se u zdravstvenoj ustanovi i može trajati dok postoje razlozi iz člana 132. ovog zakona, ali ne duže od rokova iz čl. 135. i 137. stav (2) i (3) ovog zakona, odnosno pravosnažnog rješenja o privremenom određivanju prisilnog smještaja.

(3) Ako Sud nakon provedenog glavnog pretresa utvrdi da je optuženi učinio protupravno djelo u stanju neuračunljivosti, donijet će presudu kojom se utvrđuje da je optuženi učinio protupravno djelo u stanju neuračunljivosti i posebnim rješenjem će mu se privremeno odrediti prisilni smještaj u zdravstvenoj ustanovi u trajanju od šest mjeseci. Protiv rješenja dozvoljena je žalba u roku od 15 dana od dana dostavljanja rješenja.

(4) Po pravosnažnosti rješenja iz stava (3) ovog člana, tužilac će, u skladu s posebnim zakonom

kojim se regulira pitanje zaštite ovih lica, nadležnom sudu dostaviti obavještenje za pokretanje postupka o prisilnom smještaju teško duševno bolesnog lica u zdravstvenu ustanovu. Uz ovo obavještenje bit će dostavljena medicinska dokumentacija i pravosnažno rješenje o privremenom određivanju prisilnog smještaja u zdravstvenu ustanovu.

(5) Ako u toku glavnog pretresa izvedeni dokazi ukazuju da je optuženi počinio protupravno djelo u stanju uračunljivosti, smanjene uračunljivosti ili bitno smanjene uračunljivosti, tužilac će odustati od podnesenih prijedloga iz stava (1) ovog člana, nastaviti postupak i izmijeniti optužnicu. U slučaju kad se radi o smanjenoj ili bitno smanjenoj uračunljivosti, tužilac može predložiti izricanje mjere sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja, koja se izriče uz neku drugu krivičnopravnu sankciju.

(6) Ako Sud utvrdi da optuženi u vrijeme počinjenja djela nije bio u stanju neuračunljivosti, a tužilac ne odustane od prijedloga iz stava (1) ovog člana, Sud će donijeti presudu kojom se optužba odbija.

(7) Poslije podnošenja prijedloga iz stava (1) ovog člana, osumnjičeni, odnosno optuženi mora imati branioca."

Član 116.

U članu 391. u stavu (1) riječ "osuđeni" zamjenjuje se riječju "optuženi" a iza riječi "sigurnosti" dodaju se riječi: "i interesi morala".

U st. (2) i (3) riječ "Sud" zamjenjuje se riječima: "sudija, odnosno vijeće".

Član 117.

U članu 400. u stavu (3) riječi: "odrediti novi rok za ispunjavanje obaveze ili ukinuti taj uslov" zamjenjuju se riječima: "produžiti rok za ispunjavanje obaveze ili je zamijeniti drugom odgovarajućom obavezom ili osloboditi osuđenog ispunjavanja izrečene obaveze".

Član 118.

U članu 410. iza stava (6) dodaje se novi stav (7) koji glasi:

"(7) Organizaciju i troškove prijevoza osuđenog lica iz strane države snosi Ministarstvo pravde BiH."

Član 119.

U članu 412. stav (4) briše se.

Dosadašnji stav (5) postaje stav (4).

Član 120.

U članu 414. u stavu (2) riječ "predaje" zamjenjuje se riječju "izručenja".

Član 121.

U članu 415. u stavu (1) u tački b) riječi: "da nije u postupku traženja azila" zamjenjuju se riječima: "u momentu podnošenja molbe za izručenje nije podnio zahtjev za azil".

Član 122.

U članu 418. u stavu (1) iza riječi: "iz člana 416. ovog

zakona" dodaju se riječi: "na prijedlog tužioca," a riječi: "izdat će naredbu da se stranac pritvori" zamjenjuju se riječima: "će donijeti rješenje o određivanju pritvora".

Član 123.

U članu 420. u stavu (1) riječi: "sudiji za prethodni postupak" zamjenjuju se riječju "tužiocu".

Član 124.

Naziv članu 449. mijenja se i glasi: "Rješavanje predmeta primljenih u rad kod drugih sudova, odnosno tužilaštava".

U stavu (2) riječ "ti" zamjenjuje se riječima: "mjesno nadležni".

Član 125.

U predmetima u kojima je optužnica potvrđena do stupanja na snagu ovog zakona, postupak će se nastaviti po odredbama zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07 i 15/08), osim ako

su odredbe ovog zakona povoljnije za osumnjičenog, odnosno optuženog.

Član 126.

Ovlašćuje se Ustavnopravna komisija Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH i Ustavnopravna komisija Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH da utvrde prečišćeni tekst zakona o krivičnom postupku BiH u roku od 60 dana od dana objavljivanja ovog zakona u "Službenom glasniku BiH".

Član 127.

Nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine uskladit će svoje zakone o krivičnom postupku s ovim zakonom u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Član 128.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Izvještaj o predmetu: Šefik Alić

Predmet Suda BiH broj: X-KR-06/294

Prvostepeno Sudsko vijeće oslobodilo je 11.04.2008. godine Šefika Alića prema svim navodima optužnice kojom se teretio za zločine u Bosanskoj krajini.

Smatrajući da Tužilaštvo nije uspjelo dokazati nijednu od šest tačaka optužnice, prvostepeno Sudsko vijeće je oslobodilo Šefika Alića odgovornosti za zločine nad ratnim zarobljenicima.

Ovog bivšeg pomoćnika komandanta bataljona "Hamze" u sastavu Petog korpusa Armije BiH (ABiH) Tužilaštvo je teretilo da je u augustu 1995. godine učestvovao u zlostavljanju zarobljenih pripadnika Vojske Srpske Krajine, te da nije sproveo istragu i kaznio osobe koje su odgovorne za ubistva četiri zarobljenika. Prema navodima optužnice i iskazima svjedoka, ubistva je počinio arapski državljani Tewfik Al Harbi u vrijeme vojne operacije "Oluja", koju su na području Krajine provodile snage ABiH i jedinice iz Republike Hrvatske.

Sudsko vijeće smatra da Tužilaštvo nije uspjelo dokazati da je optuženi učestvovao u zlostavljanju zarobljenika, kao ni to da su "čuškanja i držanja zatvorenika za okovratnik" – što se na videozapisu snimljenom nakon njihovog hapšenja, ključnom dokazu Tužilaštva i Odbrane, vidi da Alić radi – nečovječna postupanja. Sadržaj videozapisa nije poznat javnosti s obzirom da je prikazivan na zatvorenim sjednicama. Također, smatra Sud, nije dokazano da je Alić učestvovao u ubistvima jer se iz iskaza svjedoka, ali i videozapisa, može vidjeti da je "upravo optuženi predao zatvorenike komandantu bataljona i otišao". "Tužilaštvo ne samo da nije dokazalo da je Alić bio na mjestu gdje su ubijeni zatvorenici nego nije dokazalo ni da je on bio obaviješten o tome", istakla je Minka Kreho, predsjednica Sudskog vijeća.

Sud je Alića oslobodio i komandne odgovornosti, navodeći da Tužilaštvo nije pružilo "nijedan dokaz" o tome da je optuženi znao za ubistva zarobljenika, te uz obrazloženje da Sud, u nedostatku dokaza, "odbija da nagađa o tome". "Iako je Alić bio odgovoran za zarobljenike, nije imao efektivnu kontrolu nad svojim potčinjenima. Sud smatra da je optuženi ispunio svoju dužnost kada je sproveo i predao zatvorenike. Tužilaštvo nije dokazalo ni da je postojala veza između Alića i Tewfika, kao ni to da ga je on mogao spriječiti", obrazložila je Kreho. Sudsko vijeće je ovom presudom zaključilo da je Alić bio pomoćnik komandanta bataljona "Hamze" po *ad hoc* osnovi, te da su tokom perioda navedenog u optužnici "vršene brze izmjene u komandnoj strukturi, nekad i svakodnevno".

Izricanjem oslobađajuće presude, Aliću su ukinute mjere zabrane koje mu je Sud izrekao u oktobru prošle godine, kada mu je odobreno da se brani sa slobode. Mjere zabrane su podrazumijevale zabranu sastajanja sa svjedocima i prisustva javnim okupljanjima na području Bužima i Bosanske Krupe.

Senad Kreho, jedan od branilaca Šefika Alića, tvrdi da nije iznenađen presudom, te da je vjerovao "da će Sud cijeliti dokaze". "Komentar Sudskog vijeća je sve rekao", kazao je Kreho novinarima nakon izricanja presude. Obje strane imaju pravo žalbe na ovu prvostepenu presudu.

Ovo je treća oslobađajuća presuda koju je izrekao Sud BiH.

Do sada je Zoran Janković pravosnažno oslobođen krivice za zločine u Zvorniku i Kalesiji, dok je Momčilo Mandić prvostepenom presudom oslobođen odgovornosti za zločine protiv čovječnosti i civilnog stanovništva počinjene na području Sarajeva i Foče.

Izvještaj o predmetu: Pekez i drugi

Predmet Suda BiH broj: X-KR-05/96-1

Prvostepeno Sudsko vijeće osudilo je 22.04.2008. godine Mirka (Špire) Pekeza, Mirka (Mileta) Pekeza i Milorada (Ljupka) Savića na ukupnu kaznu od 71 godinu zatvora za ratni zločin protiv civilnog stanovništva počinjen na području općine Jajce.

Ove bivše pripadnike Vojske Republike Srpske (VRS) i rezervnog sastava policije Državno tužilaštvo je teretilo da su 10. septembra 1992. godine, u sastavu naoružane grupe, učestvovali u sakupljanju i odvođenju Bošnjaka civila iz sela Ljoljići i Čerkazovići. Civilni su prvo odvedeni do mjesta Draganovac, gdje im je naređeno

da predaju sve vrijedne stvari koje imaju kod sebe, da bi potom bili odvedeni do ruba provalije u mjestu Tisovac, gdje su i strijeljani. Tom prilikom ubijeno je 23, a povrijeđeno četvero civila.

Smatrajući kako je Tužilaštvo uspjelo dokazati obje tačke optužnice, Sud BiH je prvooptuženog Mirka (Špire) Pekeza i trećeoptuženog Milorada Savića osudio na po 21 godinu zatvora, dok je drugooptuženi Mirko (Mileta) Pekez osuđen na 29 godina zatvora.

Zoran Božić, predsjedavajući Sudskog vijeća, obrazložio je kako je, na osnovu dokaza izvedenih tokom glavnog postupka, "van svake razumne sumnje" dokazano da postoji odgovornost za krivično djelo koje se navodi u optužnici.

"Neosporno je da su ubijene osobe bile civili, koji nisu bili naoružani i koji su se morali svakodnevno javljati na prozivke. Sud je bez sumnje utvrdio kako su optuženi bili saučesnici u ovom krivičnom djelu, a što su potvrdili i svjedoci Nurija Zobić, Zejna Bajramović i Omer Karahodžić, koji su preživjeli strijeljanje", rekao je sudija Božić. U obrazloženju odluke, sudija Božić je rekao i kako je svjedok Nedeljko Jandrić, bivši načelnik Stanice javne bezbjednosti u Jajcu, tokom svoga svjedočenja potvrdio da su svi članovi rezervnog sastava policije bili naoružani automatskim i poluautomatskim puškama, koje su uvijek nosili sa sobom.

"Optuženi su učestvovali u ubijanju i pljačkanju civila iz Ljoljića i Čerkazovića i svi su bili svjesni kranje namjere, ili su to mogli kasnije predvidjeti. Ali, oni su prećutno pristali na to i pomogli da se zločin sprovede u djelo", dodao je predsjedavajući Sudskog vijeća.

Sudsko vijeće je kao olakšavajuću okolnost pri izricanju kazne uzelo u obzir porodično stanje optuženih, dok je otežavajuća okolnost bio broj strijeljanih civila – 13 muškaraca i 10 žena – među kojima je bilo jedno dijete i tri maloljetne osobe. Smatrajući kako, s obzirom na imovno stanje, sada već osuđena trojka ne može plaćati troškove svoje odbrane, Sudsko vijeće ih je oslobodilo te obaveze.

Nakon izricanja presude, tužilac Mirko Lečić je kratko prokomentarisao da je zadovoljan visinom izrečene kazne. Slavica Čvoro, braniteljica prvooptuženog Mirka (Špire) Pekeza, nije željela davati bilo kakav komentar. Nebojša Pantić, advokat trećeoptuženog Milorada Savića, kratko je najavio da će podnijeti žalbu. Predrag Radulović, dodatni branilac najviše osuđenog Mirka (Mileta) Pekeza, izjavio je kako su "Sud i Tužilaštvo nezakonito izvršili trijažu odgovornih za ovaj zločin".

"U situaciji smo da trojica od ukupno 11 njih koji su učestvovali u zločinu, možda najmanje krivih, dobijaju izuzetno visoke kazne zatvora, pri čemu ne želim da minimiziram težinu onoga u čemu su učestvovali. Smatram da je kazna trebala biti odmjerena prema individualnoj odgovornosti spram izvršenog zločina, a što Sud, po mom mišljenju, nije ispoštovao", kazao je Radulović, dodavši da će podnijeti žalbu na presudu.

Izvještaj o predmetu: Fuštar Dušan

Predmet Suda BiH broj: X-KR-06/200-1

Nakon što je priznao krivicu i izrazio kajanje zbog učešća u zločinima počinjenim u logoru Keraterm, Sud BiH je 22.04.2008. godine proglasio Dušana Fuštara krivim i osudio ga na devet godina zatvora jer "nije iskoristio autoritet i spriječio zločine".

"Sud smatra da je Dušan Fuštar kriv jer je znao za postojanje širokog i sistematskog napada, te je svojom ulogom doprinio tom napadu, koji je bio diskriminirajući prema Bošnjacima i Hrvatima. Fuštar nije iskoristio svoj autoritet i spriječio zločine u logoru Keraterm, i smatramo ga krivim jer je u svom činjenju i nečinjenju učestvovao u

udruženom zločinačkom poduhvatu, zbog čega ga osuđujemo na devet godina zatvora", obrazložio je odluku Šaban Maksumić, predsjedavajući Sudskog vijeća.

Po izmijenjenoj optužnici, na osnovu koje je sklopljen i sporazum, Fuštar je optužen za progon koji uključuje ubistva, premlaćivanja, šikaniranja, te držanje u zatvoru i zatvaranje Bošnjaka i Hrvata u logor Keraterm tokom 1992. godine.

U aprilu 2008. godine Fuštar je priznao krivicu i potpisao sporazum sa Tužilaštvom BiH, nakon čega je optužnica protiv njega izdvojena iz predmeta *Mejakić i ostali*, protiv kojih se pred Sudom BiH i dalje vodi proces zbog zločina počinjenih u logorima Omarska i Keraterm. "Fuštar je od kraja juna do 5. augusta 1992. godine bio vođa jedne od tri smjene straže, i u tom relevantnom periodu zatočenici su zlostavljani i premlaćivani. Na način da nije zaštitio zatočenike, Fuštar je doprinio sistemu progona i zlostavljanja", obrazložio je Maksumić.

Prema iskazima svjedoka Tužilaštva BiH Fuštareva smjena je bila, obrazložio je Maksumić, "posebno teška za zatvorenike" i on je jednom prilikom u večernjim satima omogućio prozivku zatvorenika koji su potom ubijeni. Sud je u obrazloženju presude istakao da su pri odmjerenju kazne uzeli u obzir "olakšavajuće okolnosti", i to

“Fuštarevo javno kajanje, suradnju sa Tužilaštvom BiH, činjenicu da je porodičan čovjek i ranije nekažnjavan”.

Pri izricanju presude nije rečeno da će Fuštar svjedočiti protiv Mejakića i ostalih, niti protiv bilo koje osobe koja će u budućnosti biti optužena za zločine u prijedorskim logorima. Također, javnosti nije pojašnjeno na koji način je Fuštar surađivao sa Tužilaštvom u toku postupka. Fuštaru će se u izdržavanje kazne uračunati i period proveden u pritvoru od 2002. godine. Mejakić, Gruban, Fuštar i Knežević prebačeni su ih Haagu u maju 2006. godine na daljnje procesuiranje pred domaćim pravosudnim organima.

Za zločine počinjene u logoru Keraterm, u Haagu su osuđeni Predrag Banović (8 godina), Duško Sikirica (15 godina), Dragan Kolundžija (3 godine) i Damir Došen (5 godina). Kolundžija i Došen su bili vođe smjena straže, Banović je bio stražar, a Sikirica komandant obezbjeđenja.

Izvještaj o predmetu: Stupar Miloš i drugi

Predmet Suda BiH broj: X-KR-05/24

Sudsko vijeće Suda BiH izreklo je 29.07.2008. godine prvostepenu presudu za genocid kojom je sedmoricu bivših pripadnika policije osudilo na ukupno 284 godine zatvora, dok je četvoricu oslobodilo krivnje. Pred Sudom BiH nepravosnažno su na po 42 godine zatvora osuđeni Milenko Trifunović, Aleksandar Radovanović i Brano Džinić, na 40 godina osuđeni su Miloš Stupar, Slobodan Jakovljević i Branislav Medan, dok je Petru Mitroviću izrečena kazna u trajanju od 38 godina zatvora. Istom presudom krivnje su oslobođeni Velibor Maksimović, Dragiša Živanović, Miladin Stevanović i Milovan Matić, te im je ukinut pritvor odmah nakon izricanja presude.

Desetorica optuženih bili su pripadnici Drugog odreda Specijalne policije iz Šekovića, kojim je komandovao Miloš Stupar, dok je Milovan Matić bio pripadnik Vojske Republike Srpske (VRS).

Svih 11 optuženih terete se za učešće u strijeljanju više od 1.000 Bošnjaka u selu Kravica počinjeno 13. jula 1995. godine, nakon pada UN-ove zaštićene zone Srebrenica.

“Ako jedan zločin zasluži najveću kaznu, onda je to genocid, i to posebno ako je izvršen na ovakav način, sa velikim brojem žrtava. Ubijena je zaštićena grupa ljudi i to na način koji vrijeđa svako ljudsko dostojanstvo – zatvoreni u nehumanim uslovima. Optuženi su to iskoristili i pobili ih”, istakao je Hilmo Vučinić, predsjedavajući Sudskog vijeća.

Sudsko vijeće je sedmorku proglasilo krivima po tri od ukupno pet tačaka optužnice, te je neke navode Tužilaštva – poput toga da su “učestvovali u pljačkanju zarobljenih Bošnjaka” – odbacilo, jer za to “nije bilo dovoljno dokaza”.

Sudsko vijeće je utvrdilo da je ubijanju civila u Kravici prethodio incident u kojem je poginuo jedan pripadnik Specijalne policije, ali je odbacilo tvrdnje Odbrana da se radilo o “nužnoj odbrani”. “Svjedok S4 je naveo da je pucnjava trajala sat i po, te da se odvijala prvo u jednom, pa u drugom dijelu skladišta, a bila je praćena i bacanjem bombi. Teško da se pod ovakvim okolnostima može govoriti o nužnoj odbrani, imajući u vidu ovu osmišljenu i sistematičnu likvidaciju”, rekao je Hilmo Vučinić.

Sudsko vijeće također je utvrdilo da je u to vrijeme Miloš Stupar bio komandant Drugog odreda, što je Odbrana osporavala tokom čitavog postupka. “Bio je glavni komandant između vrhovne komande i operativaca na terenu. Nije dokazano da je znao da će njegovi ljudi počiniti zločin, ali je dokazano da je naknadno saznao, te nije poduzeo ništa da ih za to kazni”, istakao je Vučinić.

U obrazloženju presude Sudsko vijeće je istaklo kako nije utvrđeno da su optuženi učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu, jer “Tužilaštvo nije dokazalo elemente ovakve krivične odgovornosti”. “Njihovu odgovornost je najbolje okarakterisati kao odgovornost neposrednih počinilaca. Nije neophodno da neposredni počinioči budu dio udruženog zločinačkog poduhvata. Dokazi nisu pokazali da su se oni dogovorili sa ostalima da počinje to krivično djelo”, smatra Sudsko vijeće. Istovremeno, Vijeće je utvrdilo da je kod optuženih koji su proglašeni krivima postojala “posebna namjera za istrebljenje Bošnjaka iz Srebrenice”.

“Vidjeli su ranjene i iscrpljene muškarce koji su se predavali u hiljadama. Optuženi su znali da ubijanjem muškaraca u Kravici učestvuju u trajnom istrebljenju Bošnjaka iz Srebrenice. Kad je pucnjava prestala, Brano Džinić je počeo bacati bombe u hangar. Sve navedeno ukazuje na uloženi napor i istrajnost da niko u skladištu ne preživi”, istakao je Hilmo Vučinić i dodao da, iako se ne zna tačan broj žrtava, “sigurno je da su optuženi svjesno ubili stotine muškaraca”.

Ovo je prva presuda za genocid u BiH, a druga izrečena u procesima za zločine počinjene u toku rata u BiH. Prva je izrečena Radislavu Krstiću u Haagu 2004. godine, kada je osuđen na 35 godina zatvora.

Ovo su također do sada najviše izrečene kazne za zločine počinjene u ovom ratu, izuzev kazne koju je

Tribunal u Haagu izrekao Stanislavu Galiću za opsadu Sarajeva. Galić je osuđen na doživotni zatvor. Izricanju presude prisustvovali su članovi Udruženja "Pokret majki Srebrenice i Žepe", kao i porodice i prijatelji optuženih.

"Mislili smo da će svih 11 biti osuđeno. Iako mislim da je kazna prihvatljiva, teško smo podnijeli oslobađanje. Na ovo smo mi dugo čekali", kaže Sabra Kolenović, članica udruženja. Zumra Šehomerović, iz istog udruženja, istakla je da postoji "neki minimum zadovoljstva", te dodala da se nada da će "svi zločinci doći pred lice pravde i odgovarati za počinjene zločine".

Sudsko vijeće je donijelo i odluku kojom se svi optuženi oslobađaju materijalnih troškova, te odluku kojom se udruženje majki Srebrenice i oštećeni upućuju na parnicu.

Obje strane imaju mogućnost žalbe na ovu presudu.

Izveštaj o predmetu: Nikola Andrun

Predmet Suda BiH broj: X-KR-06/200-1

Na osnovu pažljive analize iskaza svjedoka, Apelaciono vijeće Odjela za ratne zločine Suda BiH izreklo je 19.08.2008. godine pravomoćnu presudu Nikoli Andrunu zbog zločina počinjenih tokom 1993. godine nad Bošnjacima u logoru Gabela. Apelaciono vijeće je u 12 tačaka optužnice proglasilo Andruna krivim za mučenje, te saučesništvo u mučenju i ubistvu počinjenom tokom 1993. godine u logoru Gabela. "Brojnost djela, nepotrebna okrutnost, činjenica da je bio zamjenik upravnika logora i da su mnogi zatočenici bili komšije, uticali su na donošenje ovakve presude", istakla je Azra Miletić, predsjedavajuća Apelacionog vijeća.

Andrun je oslobođen krivice da je početkom jula 1993. godine iz logora Gabela izveo više zatočenika, koje je potom odveo na ispitivanje u policijsku stanicu Čitluk, te ih zatim vratio natrag u logor i zlostavljao.

"Tužilaštvo BiH nije ponudilo dovoljno dokaza kojima bi potkrijepilo tvrdnje svjedoka da je Andrun učestvovao u ovom zločinu", kazala je Miletić.

Andrun je u decembru 2006. pred Sudom BiH nepravomoćno osuđen na 13 godina zatvora zbog učešća i saučesća u ubistvu i mučenju, te nehumanom postupanju prema zarobljenim Bošnjacima tokom 1993. godine. Pravosnažnom presudom je osuđen samo za saučesništvo u ubistvu, mučenju i nehumanom postupanju. Tužilaštvo BiH i Odbrana su nakon izrečene presude uložili žalbe, da bi Apelaciono vijeće u septembru 2007. godine poništilo presudu i donijelo odluku da se suđenje obnovi.

"Na osnovu izvedenih dokaza, Vijeće je utvrdilo da je Andrun bio zamjenik upravnika logora Gabela, u kojem su vladali nehumani i surovi uslovi. Taj objekat je bio logor po svim svojim obilježjima", istakla je Miletić. Vijeće je, kako je kazala Miletić, cijnilo "iskren, istinit i korektan" iskaz svjedoka Mirze Čolakovića, kojeg je Andrun u septembru 1993. godine okrutno zlostavljao u logoru Gabela. "Andrun nije bio primoran da čini zločine, ali je namjerno nanosio fizičku i psihičku patnju, koja je proizašla iz diskriminatorne osnove prema Bošnjacima. On je imao ovlaštenja da izvede zatvorenike, te su njegove radnje bile namjerne i smišljene", obrazložila je Miletić.

U obrazloženju presude Miletić je istakla da Apelaciono vijeće nije moglo "van razumne sumnje" utvrditi da je Andrun bio direktni izvršilac ubistva Hivzije Dizdara, ali je, na osnovu ponuđenih dokaza, utvrdilo da je bio "saučesnik u ubistvu". Dizdar je, kako stoji u presudi, izveden iz logora, a njegovi posmrtni ostaci su pronađeni 1996. godine u okolini Mostara. Izricanju presude prisustvovali su članovi porodice optuženog, kao i bivši logoraši iz Gabele te članovi njihovih porodica.

"Ne mogu kazati da li sam zadovoljan, ali žrtve nikada neće pronaći pravdu. Ova presuda je pozitivna zbog drugih, da ne čine zločine. Bitno je da postoji pravda i zakoni", kazao je Mirzo Čolaković, bivši logoraš. Suđenje Andrunu je počelo u junu 2006. godine ove godine. Andrun je prva osoba osuđena pred Sudom BiH za zločine počinjene u logoru Gabela u Hercegovini.

Napomena čitaocima: OKO objavljuje isključivo izvještaje o predmetima koji su pred Sudom BiH, Odjelom I za ratne zločine, u periodu od objavljivanja posljednjeg broja OKO Reportera za ratne zločine, okončani prvostepenom ili drugostepenom presudom. U ovom broju vam donosimo izvještaje o predmetima: Alić, Pekez i dr., Fuštar, Stupar i dr. i Andrun. Izvještaje je sačinila Balkanska istraživačka mreža, a više izvještaja možete pronaći na web stranici www.bim.ba (Balkanska istraživačka mreža, BIRN BiH). Članci su preuzeti uz saglasnost urednika.

Odsjek krivične odbrane (OKO) je odsjek krivične odbrane Ureda registrara Suda BiH čiji je zadatak da osigura najviše standarde odbrane tokom suđenja u predmetima ratnih zločina.

www.okobih.ba

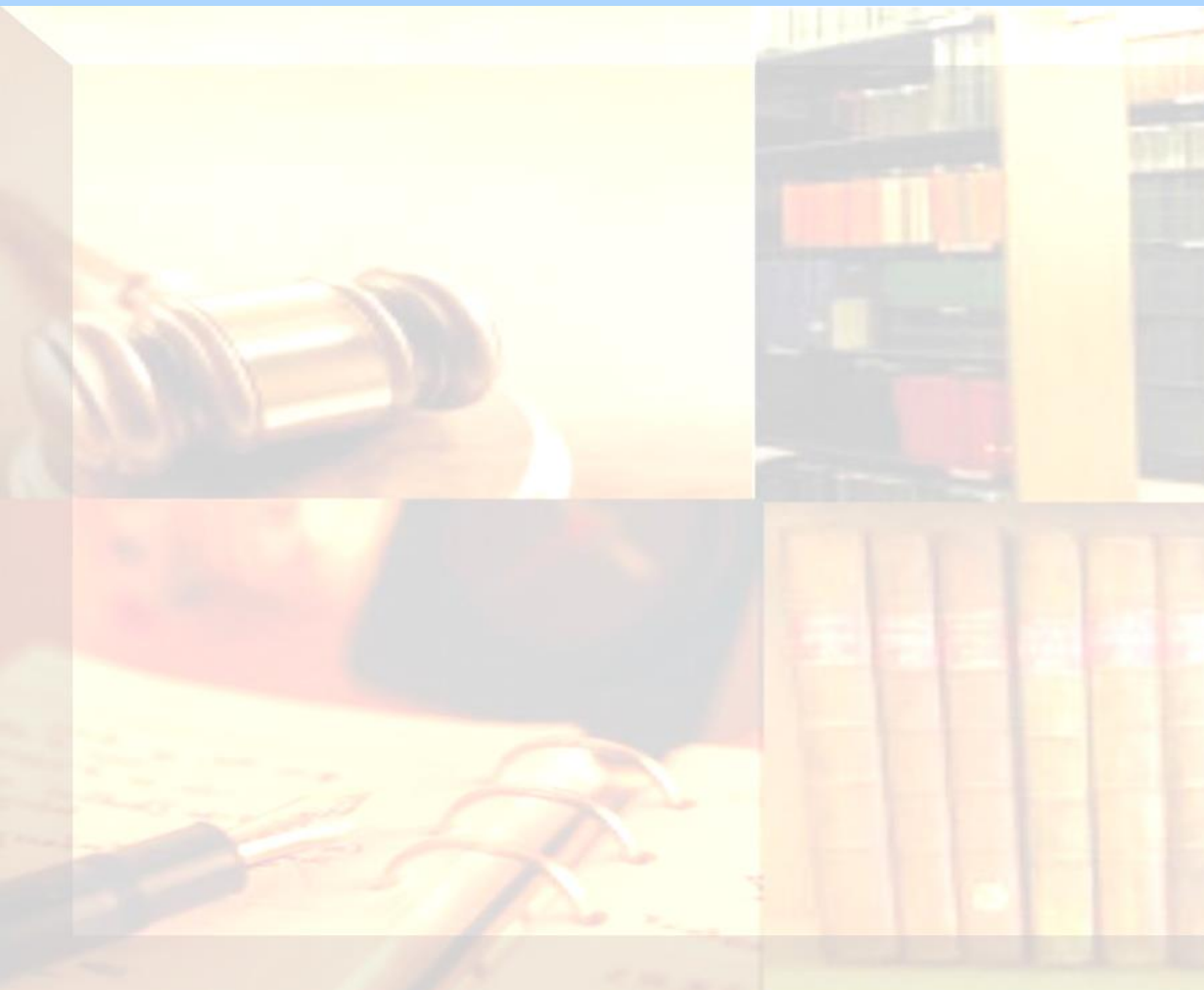

Одсјек Кривичне Одбране
Odsjek Krivične Odbrane
CRIMINAL DEFENCE SECTION

OKO Reporter o ratnim zločinima

OKO Reporter o ratnim zločinima se objavljuje nekoliko puta godišnje i namjenjen je za informisanje o suđenjima za ratne zločine u jugoistočnoj Evropi, a posebno pred Sudom Bosne i Hercegovine.

Objavljen na jezicima naroda u BiH, Reporter će biti izvor informacija o pravnim dešavanjima na domaćim suđenjima, a sadržavaće i članke koji se odnose na specifične probleme koji se pojavljuju u praksi.

Skenderija 15
71000 Sarajevo
Phone: + 387 560 260
Fax: + 387 560 270
oko@okobih.ba
www.okobih.ba